

ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА І СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

**Берднік І.В., Головка М. Б., Остапенко Л. А., Осипенко І. П.,
Черненко М. П.**

Криміналістика

Навчальний посібник

**Чернігів
2017**

ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА І СОЦІАЛЬНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

Головко М.Б., Остапенко Л.А., Осипенко І.П., Черненко М. П.

КРИМІНАЛІСТИКА
(Криміналістична тактика)
Навчальний посібник

Чернігів
2017 рік

Рекомендовано до друку вченою радою Чернігівського національного технологічного університету < > 2017 р. протокол №

Рецензенти:

- канд. юрид. наук, доцент Берднік І.В.;
- канд. юрид. наук, доцент Іваньков І.В.

Головко М. Б. Криміналістика (Криміналістична тактика): навч. посіб. / М. Б Головко, Л. А. Остапенко, І. П Осипенко, М. П. Черненко – Чернігів: Чернігівський національний технологічний університет, 2017. – 220 с.

Навчальний посібник підготовлений колективом авторів відповідно до програми навчальної дисципліни «Криміналістика» юридичного факультету Навчально-наукового інституту права і соціальних технологій Чернігівського національного технологічного університету. У ньому викладено теоретичні положення та надані практичні рекомендації щодо використання криміналістичної тактики з урахуванням практики застосування норм Кримінального процесуального кодексу України 2012 року.

Адресований студентам вищих юридичних навчальних закладів, може бути використаний також працівниками правоохоронних органів, аспірантами, викладачами і науковцями.

© Кол. авторів, 2017

© Чернігівський національний технологічний університет, 2017

Вступ

Криміналістика в системі вищої юридичної освіти – загальнообов’язкова дисципліна. Метою вивчення курсу криміналістики є опанування студентами системи знань, умінь, навичок, використання криміналістичних засобів та методів у розкритті, розслідуванні та попередженні злочинів.

Криміналістична тактика, як розділ науки криміналістики, є системою наукових положень та заснованих на них найбільш раціональних прийомів організації й тактики проведення слідчих (розшукових) дій з метою збирання, дослідження, оцінки і використання доказів під час розслідування кримінальних правопорушень. Криміналістична тактика охоплює слідчі (розшукові) дії – огляд, допит, обшук, пред’явлення для впізнання, слідчий експеримент, освідування, проведення експертизи, отримання зразків для експертизи, а також негласні слідчі (розшукові) дії.

Посібник побудований з короткого змісту теми, тестів, задач. Тестова база покликана забезпечити контроль знань студентів із теоретичних основ криміналістики, традиційних галузей криміналістичної тактики. Оскільки в результаті вивчення криміналістики студент повинен вміти ставити і вирішувати логічні завдання, вибирати та використовувати той чи інший тактичний прийом, приймати найбільш адекватне для вирішення відповідної ситуації тактичне рішення, то частина тестових завдань розрахована на аналітичне мислення і спрямована на перевірку його зазначених умінь. Вирішення задач, наведених в посібнику, допоможе студентам закріпити отриманні знання і буде сприяти засвоєнню початкових навичок у практичній діяльності правоохоронних органів.

Криміналістична тактика

Тема 1

Загальні положення криміналістичної тактики

План

1. Поняття та завдання криміналістичної тактики.
2. Тактичний прийом, тактична комбінація, тактична операція, слідча ситуація.
3. Стадії тактики проведення слідчої (розшукової) дії.

1. Поняття та завдання криміналістичної тактики

Криміналістична тактика – це система наукових положень і заснованих на них прийомів і рекомендацій з організації і планування досудового розслідування; визначення лінії поведінки осіб, які здійснюють досудове розслідування та прийомів проведення процесуальних і, в першу чергу, слідчих (розшукових) дій, що спрямовані на збирання і дослідження доказів, на встановлення причин і умов, що сприяли здійсненню і приховуванню злочинів.

Умовно в системі криміналістичної тактики виділяють дві частини:

1. **Загальні положення криміналістичної тактики.** У цьому розділі визначаються поняття, сутність і зміст криміналістичної тактики, її джерела, зв'язок з іншими частинами криміналістики та іншими науками, сутність і види тактичних прийомів, тактичних комбінацій, тактичних операцій, поняття і класифікація слідчих ситуацій, основні принципи планування розслідування злочинів і т.п.

2. Другий (основний) розділ криміналістичної тактики присвячений **тактиці окремих слідчих (розшукових) дій** (огляду, обшуку, допиту та ін.).

Криміналістична тактика, хоча і є самостійним розділом криміналістики, у той же час тісно пов'язана з іншими розділами. По-перше, вона спирається на загальну теорію криміналістики і використовує положення багатьох власних криміналістичних теорій: вчення про криміналістичну версію, криміналістичне вчення про розшук та ін. Розробка тактики здійснення якої-небудь слідчої

(розшукової) дії неможлива без врахування специфіки використання при її здійсненні техніко-криміналістичних засобів і методів. У свою чергу, загальні для всіх видів злочинів тактичні прийоми, що використовуються при проведенні слідчих дій в окремих методиках розслідування злочинів даного виду набувають специфічних особливостей.

Завдання криміналістичної тактики:

- розробка рекомендацій щодо висування і перевірки слідчих версій, організації і планування розслідування;
- розробка тактичних прийомів підготовки і проведення окремих слідчих (розшукових) дій, тактичних комбінацій (операцій);
- пошук форм взаємодії слідчого з оперативними апаратами ГУ НПУ, СБУ, співробітниками податкової поліції, митних органів та ін.;
- розробка рекомендацій з використання спеціальних знань при проведенні слідчих (розшукових) дій та ін.

2. Тактичний прийом, тактична комбінація, тактична операція, слідча ситуація

Тактичний прийом – це найбільш раціональний і ефективний у визначеній ситуації спосіб дій особи, яка проводить розслідування. До тактичних (тактико-криміналістичних) прийомів відносяться, наприклад, прийоми планування розслідування, проведення огляду місця події або допиту.

Тактичний прийом може відноситися:

- **до проведення слідчої дії в цілому** (прийоми огляду, обшуку, слідчого експерименту);
- **до конкретного виду слідчих дій** (прийоми допиту обвинуваченого, який дає помилкові показання, або прийоми особистого обшуку);
- **до окремого етапу слідчої дії** (підготовка, проведення, фіксація).

Оскільки неможливо дати повний перелік тактичних прийомів, велике значення мають критерії допустимості тактичних прийомів у судочинстві. До них відносяться:

- **відповідність принципам законності** (не суперечити духу і «букві закону»);
- **науковість** (у судочинстві не можуть застосовуватися методи, що знаходяться в стадії наукової розробки і не випробувані);
- **непротиріччя морально-етичним нормам** (слідчий не повинен брехати допитуваному);
- **ефективність, доступність і доцільність.**

Тактична комбінація – це сполучення тактичних прийомів у рамках однієї або різних слідчих дій з метою вирішення конкретних завдань розслідування в даній ситуації.

Більш високим за рівнем інтеграції утворенням, на відміну від тактичної комбінації, є **тактична операція** – сполучення слідчих дій, оперативно-розшукових і організаційно-технічних заходів, спрямованих на вирішення завдань розслідування із врахуванням сформованої по кримінальному провадженню слідчої ситуації, об'єднаних загальним задумом і здійснюваних під єдиним керівництвом і відповідно до раніше складеного плану.

За допомогою тактичних операцій можливо вирішувати відразу кілька взаємозалежних завдань не тільки на стадії досудового розслідування, але і до порушення кримінального провадження. Так, при проведенні тактичної операції, пов'язаної із затриманням, безпосередньому захопленню передують складний комплекс заходів щодо вивчення особистості злочинця, створенню умов, при яких він повинен з'явитися на місці, де буде здійснене затримання і т.п.

Вибір і застосування тактичних прийомів, комбінацій або операцій здійснюються на основі **тактичних рекомендацій** – науково-обґрунтованих і випробуваних практикою порад, що стосуються найбільш оптимального варіанта дій. Ці рекомендації реалізуються в процесі досудового розслідування і в судовому провадженні через **тактичне рішення** – вибір мети тактичного впливу на слідчу ситуацію в цілому або на окремі її компоненти, на хід і

результати розслідування і визначення методів, прийомів і засобів досягнення цієї мети.

Вибір правильного тактичного рішення, найбільш оптимального варіанта дій доводиться робити з урахуванням великого числа факторів і нерідко в умовах невизначеності, тобто в умовах **тактичного ризику**. Специфіка розслідування робить прийняття рішень в умовах тактичного ризику типовим явищем. Прагнення взагалі уникнути ризику нереально. Необхідно обрати стратегію найменшого тактичного ризику, передбачати можливі негативні наслідки свого рішення і заздалегідь продумати заходи для ліквідації або ослаблення цих наслідків, звести ризик до мінімуму.

Слідча ситуація і фактори, що впливають на її формування

Слідча ситуація (у загальному вигляді) – це умови (обстановка), у яких знаходиться процес розслідування по кримінальному проваженню на даний визначений момент часу. Врахування слідчої ситуації дозволяє слідчому прийняти найбільш правильне рішення, застосувати необхідні тактичні заходи.

На формування слідчої ситуації впливають об'єктивні і суб'єктивні фактори.

Об'єктивні фактори:

- зібрана або відсутня на даний момент розслідування орієнтуюча доказова інформація;
- здатність речових доказів та інших носіїв (у тому числі, і можливих) до збереження закладеної в них інформації;
- техніко-криміналістичні засоби, тактичні прийоми і методики, що використовуються при розслідуванні злочину;
- рівень взаємодії слідчого з органом дізнання, іншими оперативними апаратами.

Суб'єктивні фактори:

- психологічний стан слідчого або особи, яка проводить досудове розслідування, рівень їхньої професійної підготовки, життєвий і професійний досвід, аналітичні здібності і т.п.;

– поведінка осіб (підозрюваного, обвинувачуваного, свідка, потерпілого і ін.), які проходять по кримінальному провадженню, їх сприяння або протидія розслідуванню.

Виділяють наступні **види слідчих ситуацій**:

- в залежності від етапу розслідування – вихідні, наступні і заключні;
- стосовно можливості досягнення мети розслідування – сприятливі і несприятливі;
- за взаємовідносинами між учасниками – конфліктні і безконфліктні;
- найбільш характерні – повторювані, типові;
- складаються в реальній дійсності в процесі розслідування кримінального провадження – конкретні.

3. Стадії тактики проведення слідчої (розшукової) дії

Тактика слідчої дії складається з декількох стадій:

1. Підготовка до проведення слідчої дії – формулюються мета і завдання слідчої дії; визначаються момент, місце і час проведення, коло учасників; формується слідчо-оперативна група; проводиться підбір необхідних техніко-криміналістичних засобів; визначаються форми і межі використання оперативно-розшукових заходів; складається план проведення слідчої дії.

2. Проведення слідчої дії – реалізується намічений план і вирішуються ті завдання, що ставив перед собою слідчий (суд). На цій стадії застосовуються тактичні прийоми, перевіряються версії шляхом підтвердження або спростування виведених з них наслідків.

Слідчі дії за їхньою роллю в процесі розслідування поділяються на початкові і наступні.

Початкові слідчі дії здійснюються з моменту відкриття кримінального провадження і є засобами:

- орієнтування слідчого в обстановці та змісті розслідуваної події, отримання уявлення про його механізм і наслідки;

- розкриття злочину по «гарячих» слідах, одержання необхідної інформації для встановлення і розшуку злочинця;
- збирання доказів, яким загрожує знищення під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів;
- одержання вихідної інформації для побудови розгорнутих слідчих версій, що охоплюють собою весь зміст предмета доказування.

Наступні слідчі дії спрямовані на дослідження, оцінку і використання доказів, зібраних на початковому етапі, детальну перевірку версій, доведення елементів складу злочину, а також з'ясування причин і обставин, що сприяли вчиненню і прихованню злочину.

У числі загальних тактичних положень, що сприяють ефективності проведення будь-якої слідчої дії, визначають:

- системність – проведення даної слідчої дії у визначеній системі інших слідчих дій і оперативно-розшукових заходів;
- своєчасність – вибір належного місця і часу проведення слідчої дії;
- уміння слідчого орієнтуватися в об'єкті дослідження та обстановці, що передувала та супроводжувала слідчу дію;
- облік даних криміналістичної характеристики і слідчої ситуації для вибору тактичних прийомів проведення слідчої дії;
- залучення до участі в слідчій дії працівників органів дізнання і використання допомоги громадськості та засобів масової інформації;
- широке використання спеціальних знань і техніко-криміналістичних засобів;
- забезпечення схоронності об'єктів дослідження та їх достовірності.

3. Фіксація ходу і результатів слідчої (розшукової) дії. Тактика цієї стадії слідчої дії покликана забезпечити максимально повне і правильне відображення всього змісту процесуальної дії і досягнутих результатів, спрямована на вибір або створення умов, що забезпечують максимально ефективне застосування техніко-криміналістичних засобів і прийомів.

Ця стадія має істотне значення, тому що без належного процесуального оформлення отримана інформація не має необхідної доказової сили, а самі дії слідчого не можуть породити ніяких процесуальних наслідків. Результатом розглянутої стадії є створення відповідних процесуальних документів – джерел доказів, а також включення до системи доказів оформлених належним чином матеріальних об'єктів, що володіють усіма необхідними за законом процесуальними реквізитами (речових доказів) або одержання для цілей експертизи порівняльних матеріалів (зразків).

На цій стадії вилучають і упаковують сліди і предмети, що можуть мати доказове значення, оформляють протокол слідчої дії і різні додатки до нього у виді планів, схем і т.п.

4. Оцінка отриманих результатів і визначення їхнього значення – заключна стадія слідчої дії. Здійснюється як для перевірки вірогідності отриманої доказової інформації, так і для вирішення питання про її значення для доведення і шляхи подальшого використання. На цій стадії виявляють допущені помилки, простежують наслідки, до яких вони привели, вирішують питання про доцільність повторного проведення даної слідчої дії, якщо допущені помилки інакше неможливо виправити.

Контрольні питання

1. Визначте поняття і зміст криміналістичної тактики.
2. Проаналізуйте зв'язок криміналістичної тактики з іншими частинами науки криміналістики
3. Охарактеризуйте систему криміналістичної тактики.
4. Які існують критерії допустимості тактичних прийомів у судочинстві?
5. Назвіть фактори, що впливають на формування слідчої ситуації.
6. Які стадії проведення слідчих (розшукових) дій?

Тести по темі

1. Система наукових положень і рекомендацій щодо організації та планування досудового і судового слідства, щодо визначення оптимальної лінії поведінки осіб, прийомів провадження слідчих і судових дій, спрямованих на збирання і дослідження доказів та встановлення обставин, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення – це:

- 1) слідча тактика;
- 2) кримінальна тактика;
- 3) вчення про планування і організацію досудового і судового слідства;
- 4) криміналістична тактика;
- 5) криміналістична методика.

2. До Загальних положень криміналістичної тактики входять:

- 1) вчення про джерела та принципи криміналістичної методики;
- 2) вчення про засоби криміналістичної тактики – тактичний прийом, тактичну рекомендацію, тактичну комбінацію, тактичну операцію;
- 3) вчення про криміналістичну ідентифікацію і діагностику;
- 4) вчення про механізм вчинення злочину;
- 5) вчення про криміналістичну класифікацію злочинів.

3. У якій відповіді правильно вказано поняття, яке визначається в криміналістиці як «система тактичних прийомів і тактичних комбінацій, використовуваних під час провадження конкретної слідчої дії на всіх її етапах, що забезпечує її ефективність»?

- 1) тактична операція;
- 2) тактика слідчої дії;
- 3) наукова організація праці слідчої дії;
- 4) ергономіка слідчої дії;
- 5) вірної відповіді немає.

4. У якому варіанті відповіді правильно, найбільш точно та повно розкрито поняття «тактичний прийом»?

- 1) це спосіб застосування технічних засобів природничих і технічних наук у боротьбі зі злочинністю;

2) це порада до дії, наукова рекомендація, побудована на використанні даних, головним чином логіки, психології та науки управління;

3) це найбільш раціональний і ефективний у певній ситуації спосіб здійснення процесуальної дії, заснований на психологічному механізмі його реалізації;

4) це найбільш раціональний і ефективний спосіб дії або лінія поведінки під час збирання, дослідження, оцінки і використання доказів та запобігання злочинам;

5) усі вище приведені відповіді поширені у науковій та навчальній літературі і є однаковою мірою правильними та взаємодоповнюючими.

5. Який засіб криміналістичної тактики утворюватимуть такі дії: розшук майна обвинуваченого, обшуки, огляди; опис, індивідуалізація, процесуальне закріплення майна, які реалізуються у перебігу всього розслідування за єдиним планом під керівництвом слідчого?

1) реалізація тактичного рішення з виявлення і розшуку майна, що підлягає відшкодуванню за цивільним позовом;

2) тактична комбінація з розшуку майна, що підлягає конфіскації;

3) сукупність слідчих та розшукових дій щодо виявлення і розшуку майна злочинця, набутого злочинним шляхом;

4) тактика процесуальної дії «накладення арешту на майно обвинуваченого»;

5) тактична операція «забезпечення цивільного позову».

6. Який засіб криміналістичної тактики утворюватимуть: оголошення допитуваному показань очевидців, свідків, співучасників; оголошення даних огляду, демонстрування намірів і можливостей слідства щодо збирання і дослідження доказів без участі допитуваного, пред'явлення речових доказів, постановка різного темпу запитань?

1) тактичне рішення як викрити неправдиву заяву про алібі;

2) план реалізації тактичного рішення на випадок виникнення конфліктної ситуації допиту;

- 3) тактична комбінація, спрямована на викриття неправди в показаннях;
- 4) тактична комбінація, спрямована на подолання відмови допитуваного від дачі показань;
- 5) тактика слідчої дії «допит конфліктній ситуації».

7. У якій відповіді визначено поняття «слідча ситуація» у вузькому розумінні?

- 1) сукупність різноманітних умов, що склалися на певний момент розслідування;
- 2) сукупність фактичних даних, за яких повинен діяти слідчий;
- 3) становище, що склалося на певний момент розслідування злочину;
- 4) сукупність умов, за яких на певний момент здійснюється розслідування, тобто обстановка, в якій проходить процес розслідування;
- 5) усі вище приведені положення визначають «слідчу ситуацію» у вузькому розумінні.

8. У якій відповіді подане правильне визначення поняття «слідча ситуація» у вузькому розумінні, яке показує практичне значення цієї наукової категорії?

- 1) сукупність відомостей про злочин на певному етапі розслідування, яка зумовлює вибір методів і засобів впливу на неї з метою досягнення проміжного чи кінцевого завдання розслідування;
- 2) сукупність умов, за яких на певний момент здійснюється розслідування, тобто обстановка, в якій проходить процес розслідування;
- 3) інформаційна модель, динамічна інформаційна система, що містить ознаки, які мають значення у кримінальній справі;
- 4) сукупність інформації, що існує на певний момент розслідування;
- 5) сукупність фактичних даних, які відображають подію, що розслідується.

9. Яка слідча ситуація називається сприятливою?

- 1) яка складається при розслідуванні конкретного злочину, коли характер відомої інформації збігається з типовими ситуаціями, а відтак для її вирішення

потрібно обрати типовий алгоритм, розроблений у окремій криміналістичній методиці розслідування даного виду злочинів;

2) яка характеризується наявністю доказів, можливістю їх додаткового отримання, безконфліктністю, відсутністю інших перешкод для успішного розслідування, а для її вирішення потрібно тільки забезпечити раціональну реалізацію можливостей слідчих, оперативно-розшукових, організаційних дій;

3) коли збігаються інтереси учасників розслідування, має місце співпраця між слідчим і зацікавленими у справі особами, кооперація дій, збіг інтересів або відсутність суттєвих розбіжностей, а відтак протидії;

4) яка є безпроблемною (безконфліктною);

5) всі відповіді правильні.

10. Сполучення тактичних прийомів та інших заходів з метою вирішення конкретного завдання розслідування в межах окремої слідчої дії – це:

1) тактичний прийом;

2) тактична рекомендація;

3) тактична операція;

4) тактична комбінація;

5) вірної відповіді не запропоновано.

11. Послідовність (стадійність) слідчої дії включає:

1) стадію підбору понятих та інших учасників слідчої дії;

2) стадію роз'яснення прав і обов'язків усім учасникам слідчої дії;

3) стадію невідкладних слідчих дій;

4) стадію наступних слідчих дій;

5) стадію проведення слідчої дії (робочу стадію);

6) стадію оцінки отримання результатів і визначення їх значення та місця в системі доказової інформації по кримінальному провадженню;

7) стадію оголошення всім учасникам слідчої дії протоколу слідчої дії і одержання зауважень до нього.

12. Які положення розкривають принцип етичності тактичного прийому?

- 1) прийом не може містити в собі елементів неправдивої інформації, введення особи в оману;
- 2) прийом не може бути заснований на насильстві, погрозах використанні аморальних спонукань культурної відсталості, релігійних упереджень тощо;
- 3) застосування тактичного прийому не повинно образати чи принижувати честі і гідність учасника процесуальної дії;
- 4) спроможність прийому вирішувати тактичні завдання тільки у певних ситуаціях;
- 5) при застосуванні тактичного прийому є можливість наукового передбачення результатів його використання.

13. Передбаченими у законі (процесуальними) засобами криміналістичної тактики є:

- 1) слідчі дії;
- 2) негласні слідчі (розшукові) дії;
- 3) тактичні прийоми;
- 4) тактичні комбінації;
- 5) призначення ревізій;
- 6) тактичні процесуальні рішення;
- 7) бригадний метод розслідування.

14. У яких відповідях правильно розкрито поняття «тактика слідчої дії»?) система тактичних прийомів від початкового етапу підготовки певної слідчої дії до фіксації її ходу і оцінки одержаних у її перебігу результатів;

- 1) система тактичних прийомів від початкового етапу підготовки певної слідчої дії до фіксації її ходу і оцінки одержаних у її перебігу результатів;
- 2) система усіх можливих засобів криміналістичної тактики, які рекомендуються і використовуються у ході слідчої дії безпосередньо чи

паралельно (одночасно) із її перебігом;) типовий тактичний алгоритм здійснення певної слідчої дії;

3) типовий тактичний алгоритм здійснення певної слідчої дії;

4) система тактичних прийомів і тактичних комбінацій, рекомендованих використовуваних при провадженні конкретної слідчої дії, що забезпечує її ефективність;

5) тактика огляду місця події;

6) тактика обшуку;

7) тактика слідчого експерименту.

15. На які види поділяються тактичні прийоми за діапазоном їх використання?

1) тактичні прийоми огляду місця події;

2) тактичні прийоми допиту;

3) тактичні прийоми, які використовуються під час провадження тільки окремих слідчих (судових) дій;

4) прийоми підготовки до проведення слідчої дії;

5) тактичні прийоми, які використовуються у декількох слідчих діях;

6) тактичні прийоми, спрямовані на дослідження матеріального середовища;

7) тактичні прийоми, що засновані на логіко-розумовій інформації.

16. Розташуйте в порядку зростання (від найпростішого до найскладнішого) засоби криміналістичної тактики:

1) тактичний прийом;

2) тактична пастка;

3) тактична комбінація;

4) тактика подолання (нейтралізації) протидії розслідуванню;

5) слідча ситуація;

6) тактика слідчої дії;

7) тактична операція;

8) тактичний ризик;

9) тактичне завдання.

17. Джерелами формування тактичних прийомів є:

- 1) психологія,
- 2) логіка;
- 3) судова практика;
- 4) теорія суспільного договору;
- 5) квантова механіка;
- 6) лінгвістика;
- 7) філософія;
- 8) ділова мова;
- 9) результати власне криміналістичних досліджень.

18. У криміналістичній тактиці розглядаються питання про:

- 1) поняття, види, правила побудови та перевірки криміналістичних версій;
- 2) види типових версій початкового етапу розслідування окремих видів кримінальних правопорушень;
- 3) основи планування і організації розслідування;
- 4) взаємодію слідчого з оперативними органами, залучення громадськості до розслідування злочинів;
- 5) повідомлення про підозру і обрання запобіжного заходу;
- 6) принципи допустимості використання тактичних прийомів, комбінацій та операцій;
- 7) етапи розслідування;
- 8) класифікації судових експертиз та правила відібрання порівняльних зразків для експертного дослідження;
- 9) процесуальний порядок та умови здійснення слідчих дій.

19. Не є предметом криміналістичної тактики:

- 1) тактика слідчих дій;
- 2) прийняття тактичних рішень;
- 3) тактика оперативно-розшукових заходів;

- 4) тактика обшуку;
- 5) тактика призначення експертизи.

20. Вимоги, що пред'являються до тактичних прийомів:

- 1) законність, наукова обґрунтованість, ефективність, доступність;
- 2) обґрунтованість, простота, наочність;
- 3) науковість, дохідливість, економічність;
- 4) законність, наочність, обґрунтованість;
- 5) всі відповіді вірні.

Задачі по темі

Задача №1

Гр. Миколаїв Р.О. зник 22 листопада 2016 р. Через п'ять днів труп гр. Миколаєва Р.О. виявили в сірій багажній сумці на пустельній окраїні м. Раннього. Судово-медичний експерт Сидоров А.В. зафіксував на тілі гр. Миколаєва Р.О. численні ушкодження, нанесені тупим предметом, а також вогнепальне поранення грудей. Підозра відразу впала на його знайомого гр. Петрова Н.Н. Його затримали на квартирі матері 29 листопада 2016 р.

Зі слів дружини гр. Миколаєва Р.О. відомо, що гр. Петров Н.Н. повинен був їм 5000 дол. США, але повертати не збирався. 22 листопада 2016 р. гр. Миколаїв Р.О. збирався відвідати гр. Петрова Н.Н. і вирішити питання про борг. Однак додому гр. Миколаїв Р.О. не повернувся.

Слідчий вирішив провести огляд місця події у квартирі гр. Петрова Н.Н.

Завдання

1. Чи правильне рішення слідчого провести огляд місця події у квартирі підозрюваного?
2. Яку слідчу дію тактично доцільно провести у квартирі підозрюваного?

Задача №2

12 листопада 2016 р. при огляді квартири гр. Ковальнової М.Н. по розбійному нападу на неї експерт-криміналіст Весников Л.І. вирішив застосувати новий дактилоскопічний порошок, що він отримав перед виїздом на

місце події. Порошок виявився вологим, виявлені сліди виявилися непридатними для ідентифікації. Слідчий Сидоров С.М. у протоколі огляду місця події відзначив, що слідів рук на місці події не виявлено.

Завдання

Які принципи криміналістичної тактики були порушені при проведенні огляду місця події?

Задача №3

Слідчий Петров С.Р. запланував на 20 вересня 2016 р. проведення слідчого експерименту про можливість проникнення гр. Косякова В.Л. через квартиру у вікно квартири гр. Куркової Н.К. Квартирна крадіжка, що була здійснена із проникненням через квартиру на першому поверсі 5-поверхового будинку.

У зв'язку з тим, що підозрюваний гр. Косяков В.Л. відмовився від участі в експерименті, слідчий Петров С.Р. вирішив його не проводити.

Завдання

Визначте, які принципи криміналістичної тактики були порушені слідчим.

Задача №4

При огляді одягу підозрюваного, проведеному в його присутності, вилучили кілька виявлених волосин, а потім зістригли нігті з пальців підозрюваного (померла була задушена руками). Після цього слідчий роз'яснив йому можливості експертного дослідження волосся й піднігтьовий вміст. Вислухавши слідчого, підозрюваний зізнався у вчиненні вбивства.

Завдання

Визначте, чи правомірний тактичний прийом був використаний слідчим?

Тема 2

Криміналістичні версії, організація і планування розслідування

План

1. Поняття, класифікація криміналістичних версій.
2. Правила побудови та перевірки криміналістичних версій у процесі розслідування злочинів.
3. Планування і організація розслідування злочинів.
4. Принципи і види планування розслідування.

1. Поняття, класифікація криміналістичних версій

Під **криміналістичною версією** розуміють обґрунтоване припущення, що стосується сутності розслідуваної події або окремих фактів, які мають значення для його розслідування, що пояснює походження, зміст і зв'язок між цими фактами. Практичне значення криміналістичних версій полягає у можливості планування розслідування, а перевірка версій забезпечує повноту і різносторонність розслідування. Криміналістична версія по своїй логічній природі є самостійним різновидом робочої гіпотези, що:

- використовується в кримінальному судочинстві;
- пояснює факти, що мають значення для розкриття, розслідування злочину;
- повинна бути перевірена в обмежений термін, установлений законом;
- перевіряється компетентними посадовими особами, встановленими законом методами і засобами при можливій протидії розслідуванню.

Криміналістична версія повинна бути:

- реально можливою, принципово перевіреною;
- обґрунтованою встановленими фактами;
- відносно простою, що має чітку, однозначну формулу;
- застосовуваною до більш широкого кола явищ, що встановлюються у ході розслідування.

Класифікація криміналістичних версій

У зв'язку із складною внутрішньою структурою криміналістичні версії необхідно класифікувати за різними підставами.

1. **За суб'єктом висування** криміналістичні версії поділяються на слідчі, оперативно-розшукові, експертні і судові.

Різні припущення можуть висловлюватися підозрюваними, обвинуваченими, підсудними, захисниками, потерпілими, цивільними позивачами і відповідачами, їх представниками. Однак, ці припущення здобувають значення версій лише тоді, коли приймаються в такій якості названими суб'єктами. Незважаючи на єдність логічної природи та основних функцій, виділені чотири різновиди версій мають визначену специфіку, що розрізняється, насамперед, за змістом фактичних баз. Крім загальної інформації, у ці бази входять і не співпадаючі дані, отримані в процесі специфічної діяльності перерахованих вище суб'єктів.

Оперативно-розшукові версії, в основному, перевіряються непроцесуальним шляхом, і тому отримана з їх допомогою орієнтовна інформація далеко не завжди трансформується в доказову (непроцесуальна форма використання).

Експертні версії, висунуті для вирішення не юридичних питань, незважаючи на їх виняткову значимість, часто відіграють, в основному, проміжну (допоміжну) роль у ході процесуального встановлення елементів предмета доказування.

Судові версії в більшості випадків носять перевірочний характер, що змінюється лише у випадках спростування або сумнівності висновків обвинувального висновку.

Всі основні функції версій: пояснювальна, встановлююча, перевірочна, – найбільш повно властиві **слідчим версіям**.

Оперативно-розшукова версія може трансформуватися в слідчу і може бути прийнята до перевірки оперативним працівником; ймовірний висновок експерта, що представляє собою різновид експертної версії, може бути використано слідчим як орієнтовна інформація і перевіряється ним при проведенні слідчих дій; суд, висуваючи судові версії, вправі зобов'язати слідчого проводити їх перевірку.

2. **За ступенем визначеності висунутих припущень** криміналістичні версії диференціюють на типові і конкретні (специфічні).

Типові версії, висунуті за умов недостатніх вихідних даних найчастіше на перших етапах процесу розкриття злочинів, дають найбільш загальне, найбільш характерне і приблизне пояснення наявних даних. У ході наступної перевірки помилкові варіанти відкидаються, а типова версія, що підтверджується, деталізується і конкретизується, на її основі будуються **специфічні версії**. Керівну роль у побудові типових версій відіграє теоретична база, тоді як для конкретних версій – фактична база. Типовій слідчій ситуації відповідають типові криміналістичні версії, що перевіряються при проведенні пошукових заходів.

3. **За обсягом фактів, що пояснюються**, версії поділяються на загальні та специфічні.

Загальні криміналістичні версії пояснюють сутність і зміст усієї розслідуваної події, а **специфічні** – тільки окремі її елементи (суб'єкт злочину, спосіб здійснення злочину, форма вини і т.п.). При розслідуванні конкретного злочину криміналістичні версії повинні утворювати систему.

Системність версій полягає в тому, що для розкриття злочину висувається не одна, а кілька загальних версій, всередині яких, у свою чергу, висувається система специфічних версій, що охоплює всі елементи предмета доказування по даному злочину, причому жодна з специфічних версій не повинна суперечити загальній.

4. **За ступенем ймовірності** – малоімовірні і найбільш ймовірні. Подібний розподіл визначається суб'єктом висунання версії і залежить від результатів наданої їм оцінки, його знань, навичок і умінь. Однак, незалежно від ступеня імовірності тієї або іншої версії, їх необхідно перевіряти паралельно. Часом саме відпрацювання малоімовірних версій і приводить до розкриття злочину.

5. **За часом побудови** – початкові і наступні. Ні ті, ні інші криміналістичні версії не є пріоритетними. Нерідко в процесі розслідування,

особливо при поновленні розслідування по припиненому кримінальному провадженню доводиться звертатися до «старих», тобто початкових версій.

6. Стосовно предмета доказування версії поділяються на обвинувальні і виправдувальні.

Обвинувальна версія – лише одне з ймовірних пояснень зробленого злочинного діяння, альтернативою якої є **виправдувальна** версія (контрверсія), що припускає невинність даної особи. Обидві версії вимагають рівнозначної об'єктивної перевірки. Така підстава класифікації є окремим випадком розподілу версій на основні і контрверсії. Останні виконують функцію попередження однобічності і необ'єктивності, орієнтуючи на розширення кола фактично можливих версій.

2. Правила побудови та перевірки криміналістичних версій у процесі розслідування злочинів

Побудова криміналістичних версій не складає самостійного організаційного або процесуального етапу в розслідуванні злочину і починається з моменту одержання вихідної інформації про подію. Найбільш інтенсивна побудова версій відбувається у період проведення початкових слідчих дій і оперативно-розшукових заходів, коли висування версій і їхня перевірка здійснюються практично паралельно. Побудова і перевірка версій можливі також у ході судового провадження справи. Вони однаково обов'язкові як для розслідування очевидних злочинів, так і при розкритті злочинів в умовах неочевидності.

Побудова версії заснована на аналізі вихідної слідчої ситуації і криміналістичної характеристики злочину, що дозволяє:

- виділити фактичні підстави всіх можливих загальних і специфічних версій;
- висунути ймовірні в даній слідчій ситуації загальні і специфічні версії;
- установити ступінь фактичної обґрунтованості прийнятих загальних і специфічних версій;

– визначити програму перевірки прийнятих загальних і специфічних версій (шляхи, методи, засоби, прийоми).

Перевірка криміналістичних версій – це діяльність, спрямована на встановлення фактичних обставин, що підтверджують або спростовують припущення, яке складає зміст версії. Перевірка, заснована на логічному аналізі та оцінці наявної інформації, здійснюється шляхом проведення слідчих дій і оперативно-розшукових заходів. Як правило, перевірка версії включає:

– виведення з версії всіх можливих наслідків, тобто формування суджень про обставини, ще не встановлені, але можливі;

– визначення методів, засобів і способів встановлення передбачуваних наслідків, що випливають із прийнятої версії (визначення елементів, що складають зміст плану розслідування в справі);

– прийняття тактичних рішень;

– практичну реалізацію плану розслідування шляхом проведення слідчих дій і оперативно-розшукових заходів для одержання даних, що підтверджують або спростовують версію;

– оцінку всіх зібраних доказів, що обґрунтовують висновок про істинність однієї з версій, що перевіряються, і хибності інших.

Доведена версія перестає бути припущенням і стає достовірним знанням, що встановлює об'єктивну істину.

3. Планування і організація розслідування злочинів

Планування розслідування – це розумова діяльність, спрямована на визначення завдань, що виникають у ході розслідування, пошук конкретних шляхів їх вирішення, результати якої, як правило, відображаються в письмових планах розслідування.

Діяльність по плануванню розслідування містить у собі:

– вибір напрямку розслідування за допомогою висунування слідчих версій;

– визначення завдань розслідування та їх конкретизацію шляхом установлення предмета і меж доведення, а також обставин, що супроводжують предмет доказування, з'ясування яких необхідно для встановлення істини;

– визначення кола слідчих і інших дій, заходів оперативно-розшукового та організаційно-технічного характеру, необхідних для вирішення поставлених завдань, перевірки висунутих версій;

– визначення тактики намічених слідчих дій;

– встановлення термінів і послідовності проведення намічених дій;

– визначення виконавців запланованих дій;

– оформлення наміченої програми у вигляді письмових планів розслідування, схем, графіків, карток.

Планування тісно пов'язано з **організацією розслідування** по конкретній справі, під якою розуміють комплекс заходів, що створюють оптимальні умови для здійснення розслідування. Якщо сутність планування складається з того, щоб правильно накреслити програму дій слідчого, організаційна діяльність полягає в забезпеченні реалізації наміченого плану.

4. Принципи і види планування розслідування

Виділяють наступні принципи планування розслідування:

1. Динамічність означає, що ця діяльність не є разовим актом, а здійснюється постійно протягом усього процесу розслідування. Плани розслідування не є незмінними; вони постійно уточнюються, доповнюються; у них враховуються знову виникаючі слідчі версії, що вимагають додаткової перевірки.

2. Індивідуальність планування обумовлюється неповторністю кожного з розслідуваних злочинів і особливостями особистості слідчого, що здійснює планування. План повинен будуватися тільки на даних, отриманих у ході конкретного слідства.

3. Конкретність планування полягає у відсутності в розроблюваних планах загальних формулювань. Програма, що міститься в них, покликана

гранично чітко визначати мету запланованих дій: хто, в які терміни, де і коли буде здійснювати ці дії та інші основні питання.

У залежності від етапів розслідування розрізняють наступні види планування:

1. Планування початкового етапу розслідування визначається специфікою розв'язуваних на цьому етапі завдань:

- орієнтування в обставинах скоєного злочину;
- пошук доказів і джерел їхнього одержання;
- встановлення і розшук злочинців по «гарячих» слідах;
- з'ясування причин і умов, що сприяли вчиненню конкретного злочину.

На цьому етапі розслідування широке використання знаходять типові плани, до яких відносяться:

- плани проведення комплексних операцій при вчиненні даного виду особливо небезпечних злочинів;
- переліки невідкладних слідчих дій і оперативно-розшукових заходів, що здійснюються при надходженні повідомлень або заяв про вчинення злочинів;
- програми дій учасників слідчо-оперативної групи, що виїжджає на огляд місця події.

При вирішенні питання про послідовність здійснення слідчих та інших дій враховується невідкладність слідчих дій, пов'язаних із забезпеченням оперативного одержання втраченої криміналістично значимої інформації: фіксація швидко зникаючих слідів; обстановка, що змінюється з часом, місця події; допит умиряючого потерпілого та ін. Враховуються також регламентовані законом терміни проведення процесуальних дій: затримання, пред'явлення обвинувачення, допиту обвинувачуваного та ін.; тривалість періоду здійснення окремих дій (експертизи, ревізії); можливість перевірки шляхом здійснення тієї або іншої дії, відразу декількох слідчих версій.

При розслідуванні кримінальної справи групою слідчих головний напрямок усього ходу розслідування простежується при складанні загального плану розслідування, у якому передбачаються висунуті і прийняті до перевірки

версії, обставини, що підлягають доведенню, комплекс найбільш важливих слідчих дій, терміни (в окремих випадках орієнтовні) їх здійснення і конкретних виконавців.

Для кожного слідчого, що входить у групу, складається індивідуальний план за окремим, виділеним йому напрямком роботи.

2. Планування наступного етапу розслідування здійснюється відповідно до загальних завдань цього етапу, що полягають в наступному одержанні нових доказів, дослідженні, перевірці та оцінці вже зібраних фактичних даних з метою викриття обвинувачуваного, встановлення всіх учасників скоєного злочину, з'ясування причин і умов, що сприяли його вчиненню. Істотний вплив на весь процес планування наступного етапу розслідування робить позиція, зайнята обвинуваченим: визнає він або заперечує пред'явлене обвинувачення. Якщо по кримінальному провадженню проходить кілька обвинувачених, для уточнення ступеня відповідальності кожного з них здійснюють систематизацію зібраних матеріалів по кожній особі.

3. На заключному етапі розслідування в плані повинні знайти відображення такі обов'язкові дії, як ознайомлення з усіма матеріалами справи обвинуваченого і його захисника, потерпілого, цивільного позивача, відповідача або їх представників. Варто враховувати можливість заяви різного роду клопотань з боку зазначених осіб, а також виділити час для складання обвинувального висновку.

Процес планування окремої слідчої дії включає:

- остаточне уточнення мети і змісту майбутньої дії, кола питань, які необхідно вирішити;
- одержання додаткової інформації про умови, в яких буде здійснюватися дія, відомостей про осіб, які цікавлять слідчого та інших даних;
- ухвалення рішення про час і місце проведення запланованої дії;
- вибір тактичних прийомів проведення слідчої дії;
- вирішення питання про залучення необхідних учасників слідчої дії, про розподіл між ними обов'язків;

– ухвалення рішення про використання техніко-криміналістичних та інших засобів, необхідних при проведенні слідчої дії.

Приведений перелік не є вичерпним і залежить від характеру слідчої дії і конкретних умов її проведення.

Контрольні питання

1. Назвіть класифікацію криміналістичних версій.
2. Вимоги до криміналістичної версії.
3. Визначте правила побудови та перевірки версій.
3. Яке співвідношення версії і плану розслідування?
4. Які принципи планування розслідування?
5. Види планування розслідування.
6. Які завдання початкового етапу розслідування?

Тести по темі

1. Розумовий процес, який полягає у визначенні напряму і завдань (окреслення обставин, які підлягають з'ясуванню) розслідування, а також способів, засобів і строків вирішення цих завдань в рамках закону називається:

- 1) організацією розслідування;
- 2) етапністю (послідовністю) розслідування;
- 3) плануванням розслідування;
- 4) тактикою розслідування;
- 5) професійним підходом розслідування.

2. Зміст (елементи) планування розслідування складають:

- 1) аналіз вихідної інформації;
- 2) висунення версій і визначення завдань розслідування;
- 3) визначення шляхів і способів вирішення поставлених завдань;
- 4) контроль виконання в корективи плану розслідування;
- 5) всі відповіді вірні.

3. Засноване на зібраній розслідуванням у справі інформації припущення (ймовірне судження) слідчого, прокурора, суду про подію злочину і злочинця в цілому або окремі факти і осіб, причинні та інші зв'язки між обставинами, що підлягають доказуванню – це:

- 1) слідча ситуація;
- 2) тактична комбінація;
- 3) криміналістична версія;
- 4) криміналістична презумпція;
- 5) криміналістична рекомендація.

4. За обсягом (колом пояснюваних фактів) криміналістичні версії бувають:

- 1) загальні і окремі;
- 2) типові і конкретні;
- 3) версії і конверсії;
- 4) слідчі і судові;
- 5) обвинуваченого і потерпілого.

5. Складний розумовий процес, який полягає у визначенні напрямку і завдань розслідування, способів, засобів і строків їх вирішення в рамках закону, – це:

- 1) підготовчий етап розслідування;
- 2) організація і планування розслідування;
- 3) планування розслідування;
- 4) організація розслідування;
- 5) сприяння економії сил і засобів слідчого апарату безпосередньо під час розслідування.

6. Що виступає логічною основою планування розслідування?

- 1) слідча версія;
- 2) норми кримінально-процесуального закону про умови та порядок проведення слідчих дій, досудового розслідування в цілому та його строки;
- 3) положення МОП (Міжнародної організації праці);

4) вказівки прокурора, начальника слідчого відділу;

5) усі вище приведені відповіді правильні.

7. «Визначити напрям розслідування» означає:

1) окреслити обставини, які підлягають встановленню (з'ясуванню, чи перевірці);

2) висунути слідчі версії;

3) визначити способи і засоби розслідування;

4) скласти план розслідування (мисленний чи письмовий);

5) усі вище приведені відповіді правильні.

8. Як називається принцип планування, який зобов'язує слідчого передбачати у плані розслідування тільки методи, прийоми і засоби досягнення мети розслідування, які відповідають нормам КПК України?

1) принцип етичності;

2) принцип пізнавальної цінності (практичної обґрунтованості, доцільності);

3) принцип законності;

4) принцип реальності;

5) принцип вибірковості (варіативності).

9. Як називається принцип планування, який зобов'язує враховувати особливості розслідування конкретного злочину, не допускати шаблону, схематичності?

1) принцип пізнавальної цінності (практичної обґрунтованості, доцільності);

2) принцип індивідуальності;

3) принцип конкретності;

4) принцип законності;

5) принцип вибірковості (варіативності).

10. Який принцип планування розслідування зумовлює безперервність планування, тобто, що план повинен змінюватись і

доповнюватись в міру надходження доказової інформації, яка спростовує або підтверджує обставини, що доказуються?

- 1) принцип пізнавальної цінності (практичної обґрунтованості, доцільності);
- 2) принцип індивідуальності;
- 3) принцип конкретності;
- 4) принцип динамічності;
- 5) принцип вибіркової (варіативності).

11. Який принцип планування розслідування забороняє розглядати план розслідування як щось постійне, незмінне, застиглу схему, що раз і назавжди була складена на початку розслідування?

- 1) принцип індивідуальності;
- 2) принцип конкретності;
- 3) принцип динамічності;
- 4) принцип вибіркової (варіативності);
- 5) принцип реальності.

12. Який принцип планування розслідування означає гнучкість плану, його рухливість, необхідність пристосовувати планування до обстановки слідства, що постійно змінюється?

- 1) принцип індивідуальності;
- 2) принцип конкретності;
- 3) принцип безперервності;
- 4) принцип вибіркової (варіативності);
- 5) принцип реальності.

13. З якого моменту починається (повинно починатись) планування розслідування?

- 1) з моменту подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення слідчим з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального

правопорушення, при цьому після внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань;

- 2) на початковому етапі розслідування;
- 3) з моменту початку здійснення невідкладних слідчих дій;
- 4) з моменту зібрання відносно достатньої доказової інформації про подію кримінального правопорушення і її учасників;
- 5) з моменту встановлення особи злочинця, при цьому необов'язковим є його затримання чи виявлення місця його перебування.

14. Який план доцільно скласти слідчому, якщо у його провадженні одночасно перебуває декілька матеріалів досудових розслідувань

- 1) письмовий план розслідування усіх проваджень (за усіма матеріалами розслідування);
- 2) календарний план роботи слідчого;
- 3) письмовий план здійснення тактичних операцій;
- 4) письмовий план роботи бригади (слідчо-оперативної групи);
- 5) усі вище приведені відповіді правильні.

15. У якому варіанті відповіді вказано, який за змістом зібраний фактичний матеріал не може слугувати основою (підставою) для висунення версії?

- 1) інформація, що безпосередньо виникла при вчиненні злочину, – одержана з усіх матеріальних та ідеальних відображень, що утворилися при вчиненні злочину;
- 2) інформація, не пов'язана з конкретною подією, – дані природничих і технічних наук, об'єктивні закономірності природи;
- 3) результати узагальнення практики, довідковий матеріал, у тому числі криміналістичні характеристики окремих видів злочинів;
- 4) професійний і життєвий досвід суб'єкта, що висуває версію;
- 5) правильної відповіді не запропоновано.

16. Як називається версія, яка пояснює місце ймовірного перебування розшукуваних осіб, слідів, засобів учинення злочину?

- 1) обшукова;
- 2) пошукова;
- 3) оперативно-розшукова;
- 4) слідча;
- 5) такого різновиду версії не існує.

17. Версії, що містять припущення про елементи складу злочину, називаються:

- 1) загальними;
- 2) частковими;
- 3) детальними;
- 4) типовими;
- 5) простими.

18. Правила перевірки версій:

- 1) одночасна та паралельна перевірка;
- 2) послідовна перевірка;
- 3) різночасна перевірка;
- 4) системна перевірка;
- 5) всі відповіді вірні.

19. Підставою для побудови версій є:

- 1) будь-які фактичні дані, отримані процесуальним та оперативно-розшуковим шляхом;
- 2) тільки фактичні дані, отримані процесуальним шляхом;
- 3) тільки фактичні дані, отримані оперативно-розшуковим шляхом;
- 4) тільки фактичні дані, отримані із криміналістичних обліків та архівних матеріалів;
- 5) всі відповіді вірні.

20. У якому варіанті відповіді вказано, який за змістом зібраний фактичний матеріал не може слугувати основою (підставою) для висунення версії?

1) інформація, що безпосередньо виникла при вчиненні злочину, – одержана з усіх матеріальних та ідеальних відображень, що утворилися при вчиненні злочину;

2) інформація, не пов'язана з конкретною подією, – дані природничих і технічних наук, об'єктивні закономірності природи;

3) результати узагальнення практики, довідковий матеріал, в тому числі криміналістичні характеристики окремих видів злочинів;

4) професійний і життєвий досвід суб'єкта, що висуває версію;

5) правильної відповіді не запропоновано.

Задачі по темі

Задача №1

При допиті обвинуваченого, що вчинив злочин з невідомим співучасником, йому було запропоновано скласти список його близьких друзів. Він виконав це.

Яке це може мати значення, чи вкаже він всіх своїх друзів, а якщо всіх, то на яке місце в списку він поставить свого співучасника?

Задача №2

Записка самогубця, в якій він просить нікого не винити в його смерті, виявилась написаною не рукою загиблого, а невідомою людиною.

Чи достатньо однієї цієї обставини для того, щоб виключити версію самогубства при відсутності інших ознак інсценування? Якщо недостатньо, то чим може бути пояснено наявність такої записки?

Задача №3

Труп чоловіка лежить на дивані з вогнепальною раною у правій скроні зі слідами пострілу в упор. Револьвер затиснутий в правій руці померлого і прилягає до скроні.

Яка може бути версія про характер події?

Задача №4

При крадіжці предметів одягу із сільської промтоварної крамниці на місці злочину виявився чужий поношений одяг – пальто, піджак і штани.

Який можна зробити можливий висновок для версії про винуватого? Чи може це бути хтось із місцевих жителів?

Задача №5

Підозрюваному в службових злочинах було задане питання про його взаємовідносини з колективом. З числа багатьох співробітників цього колективу обвинувачений виділив двох з них, заявивши, що в нього з ними ворогуючі стосунки.

Яке значення може мати перевірка цієї заяви?

Задача №6

В квартирі, де виявлений труп господарки, виявились викрадені цінні речі, а також відкриті ящики письмового столу і розкидані листи і фотокартки.

Яка може бути версія про підозрюваного?

Задача №7

У кімнаті виявлено труп господині з багаточисленними пораненнями тіла, в різних місцях кімнати сліди крові. Поранення наносились предметами, що належали вбитій і залишені на місці злочину – столовий ніж, ножиці, фарфорова статуетка.

Які можуть бути версії про злочинця?

Задача №8

22 листопада 2016 р. увечері в гаражі села Єлкіно, де перебувала техніка сільськогосподарського виробничого кооперативу «Капіталіст-2000» Подільського району, виникла пожежа. Вогнем знищене приміщення гаража й приведені в непридатність 2 автомашини, 2 комбайни, 2 сівалки, 3 культиватори, 2 колісні трактори та 3 гусеничні трактори. Матеріальний збиток склав близько 3 млн. грн. Старший слідчий поліції Іванов І.І. при огляді гаража виявив обгорілий труп гр. Елдакова Є.Н. Огляд місця події був зроблений слідчим поверхово, без участі фахівців.

Завдання

1. Сформулюйте версії про причини пожежі.
2. Складіть план початкових слідчих дій.

Задача №9

22 вересня 2016 р. з 20 до 23 год. у дачному селищі «Південне» невідомі злочинці проникнули через квартиру на дачу гр. Шмельова Д.З. і викрали комп'ютер «Pentium-2000», відеомагнітофон «Sony-214» і телевізор «Sony-250», завдавши шкоди в розмірі 97 тис. грн. Речі були винесені через зламані входні двері. На підвіконні однієї з кімнат дачі гр. Шмельова Д.З. були виявлені сліди підошви частини двох пар взуття (схоже за все – кросівок) і залишки жувальної гумки.

Завдання

1. Висуньте загальні та часткові криміналістичні версії.
2. Складіть план початкових слідчих дій.

Задача №10

28 жовтня 2016 р. у дворі буд. 12 по вул. М'ясницькій був виявлений труп гр. Грекова І.З, працюючого охоронцем на заводі «Електроприлад», з ушкодженням голови. На допиті дружина гр. Грекова І.С. повідомила, що її чоловік 27 жовтня 2016 р. заступив на чергування о 8 годині ранку, після чого вдень, приблизно о 12 год. 30 хв. подзвонив їй з роботи й попросив зняти з їїощадної книжки 16 тисяч гривень. Навіщо знадобилися гроші, він обіцяв пояснити пізніше. 28 жовтня 2016 р. гр. Греков І.З. з роботи не повернувся.

Завдання

1. Висуньте загальні й часткові криміналістичні версії.
2. Складіть план початкових слідчих дій.

Задача №11

Скласти план розслідування за фабулою

Фабули

1. У міський відділ поліції надійшло повідомлення про те, що по вул. Новій біля будинку №24 знайдено труп чоловіка з ознаками вогнепального

поранення. У процесі огляду місця події слідчий виявив гільзу калібру 9 мм. Документи, які засвідчують особу потерпілого, відсутні.

2. У міський відділ поліції надійшло повідомлення про проникнення у промтоварний магазин злочинців через вікно вітрини. Як розповів директор магазину, викрадено значну кількість рулонів вовняної та шовкової тканини. При огляді місця події на розбитому склі вітрини виявлено сліди рук.

3. У міський відділ поліції надійшла заява від гр. Г. про угон його автомобіля марки «Honda». До заяви додавалися необхідні документи, одним з яких був страховий поліс на автомобіль на випадок його угому. Оперативно-розшукові заходи щодо встановлення місцезнаходження автомобіля позитивних результатів не дали.

Задача №12

Опитуванням сусідів вбитої встановили, що до неї заходив чоловік 23-25 років, що представився контролером енергозбуту. За даними цієї установи в день вбивства контролери за адресою, що цікавить, не направлялися. На підставі показань громадян, яких відвідував «контролер», встановили його прикмети. Один з очевидців повідомив, що в цього чоловіка ліве око замінене протезом.

В яких установах можуть бути отримані дані про цю особу?

Задача №13

При розслідуванні вбивства Л. було встановлено, що перед зникненням його останній раз бачили в таксі. Пред'явлення його фотографії всім водіям таксі цього невеликого міста позитивних результатів не дало.

Які версії можуть бути висунуті у зв'язку із цим?

Задача №14

Убита була молодою й самотньою жінкою. Віддаленість місця вчинення злочину свідчила про те, що вона могла бути там лише зі знайомою їй людиною. Сусіди вказали, що із чоловіками вона не зустрічалася. Отже, якщо в неї був зв'язок із чоловіком, то вона його ретельно приховувала.

Укажіть шляхи встановлення її зв'язку зі злочинцем.

Задача №15

Убитий 83-літній чоловік. Перевірка його способу життя, характеру й зв'язків не дозволила виявити мотиви й осіб, які могли бути зацікавлені в його смерті.

Які у зв'язку із цим додаткові версії варто висунути?

Задача №16

При розслідуванні вбивства було встановлено, що потерпіла неодноразово проходила лікування в шкірно-венеричному диспансері.

Які версії впливають із цієї обставини?

Задача №17

Труп Р. був виявлений на дивані. В області ліктьових суглобів обох рук були глибокі різані рани. Поруч із трупом знаходилося лезо безпечної бритви й передсмертна записка, написана Р. Ліва рука звисала з дивана вниз, торкаючись підлоги. Речовина бурого кольору на ній текла від рани вниз у напрямку до підлоги, що свідчило, що після поранення положення лівої руки не змінювалося. При судово-медичному дослідженні встановили, що на правій руці ушкоджений нерв, що виключає її рух нижче ліктьового суглоба.

Які версії можуть бути висунуті у зв'язку із цим?

Задача №18

При огляді трупа, виявленого повішеного в петлі, установили чітко виражене розташування трупних плям від шиї до нижніх кінцівок.

Про що це свідчить?

Задача №19

Ступні ніг виявленого трупа А. забруднені фарбою, яка використовувалась для фарбування підлоги. У будинку А. слідів фарбування й самої фарби не знайдено.

Де і яким чином можна виявити місце вчинення вбивства?

Задача №20

Труп, запорошений снігом, що вперше випав попередньої ночі, був виявлений вранці у кар'єрі. Під трупом також є невеликий шар снігу, сліди танення якого відсутні.

Про що свідчать виявлені обставини? Яким чином вони можуть бути використані для розкриття злочину?

Задача №21

При обшуку в особи, підозрюваної у вчиненні квартирної крадіжки у числі інших речей виявили штани невідповідного їй розміру, у яких була потертість в лівій кишені з відсутністю аналогічної в правій.

Підставою для яких висновків служить ця обставина?

Задача №22

При огляді викраденого і потім залишеного злочинцями легкового автомобіля, з використанням якого ними було вчинено кілька злочинів, на підлозі салону виявлені численні свіжі кісточки ягід черешні та цілі ягоди. Злочини вчинені в травні-червні.

Які версії випливають із цих обставин?

Задача №23

Частини виявленого трупа були загорнені в білизну з міткою пральні. За документами пральні встановлена особа, якій видавався даний номер. Після проведення перевірки цієї особи, її знайомих і родичів даних про причетність кого-небудь із них до вбивства отримано не було.

Які додаткові заходи варто здійснити для встановлення вбивці?

Задача №24

Потерпілий був отруєний речовиною, що відносно нещодавно з'явилася у виробництві та вкрай рідко застосовується в судово-медичній практиці.

Які можливості встановлення причетності підозрюваного до вбивства?

Задача №25

Частини розчленованого трупа були виявлені в різних районах міста.

Як цю обставину можна використати для встановлення місця вчинення вбивства?

Задача №26

З річки на значній відстані від пристаней і поселень був знайдений труп чоловіка, до шиї якого прив'язана спортивна гиля вагою 24 кг.

Де варто шукати осіб, причетних до вбивства, і якою обставиною скористатися для цього?

Задача №27

Співмешканка вбитого дала показання, що коли вона ввійшла в кімнату, то побачила, що з його колото-різаної рани на грудях фонтаном біла кров. Кількість крові біля трупа підтверджувала її дані про фонтануючу кровотечу.

Слідчий засумнівався в правдивості її заяви про те, що вона не бачила вбивцю в момент нанесення поранення. Що стало підставою для цього?

Задача №28

На місці вчинення вбивства були виявлені й вилучені сліди взуття, залишені злочинцем. Через кілька годин установили й заарештували підозрюваного. Через деякий час у нього вилучили взуття для проведення експертизи. При дослідженні виявилось, що сліди на місці події залишені не цим взуттям. За місцем проживання підозрюваного такого взуття також не виявлено.

Які версії для перевірки цієї обставини необхідно висунути?

Задача №29

При обшуку в багажнику автомобіля обвинувачуваного знайдений молоток, що використовувався як знаряддя вбивства. На ньому виявлені сліди речовини бурого кольору й волосся потерпілої, а також кілька волосин, що не належать ні потерпілій, ні обвинуваченому.

Про що це може свідчити?

Задача №30

При з'ясуванні обставин вбивства податкового інспектора встановили розроблений ним маршрут відвідування своїх клієнтів-платників податків.

Як використати його для встановлення особи, що вчинила вбивство?

Задача №31

Ревізор, який проводив ревізію в пункті прийому, звернув увагу на порядок витрачання коштів на оплату склотари, що приймається від населення.

Приймальник склотари Федоров звітував про витрату грошей квитанціями на здачу склотари на склад бази. Перевезення склотари проводилася автомашинами автобази.

Знаючи, що склад бази недавно закривався з технічних причин на кілька днів, ревізор перевіряв дати виданих квитанцій про прийом склотари на склад і встановив, що одна з них на суму 500 грн. видана завідувачем складом Сидоровим 12 вересня, хоча склад протягом з 11 по 13 вересня не працював. Ця тара виявилася оприбуткована завідувачем складом Сидоровим, але в інший день, 14 вересня. Це викликало сумнів у тому, чи не носить накладна на відправлення тари на склад і квитанція на отримання її складом підроблений характер; чи не складені вони для оформлення безтоварної операції, тобто оформити те, чого насправді не було, для присвоєння грошей завідувачем складом Сидоровим. Він пояснив, що цей випадок є технічною помилкою, а склотара здана одним і прийнята іншим в один і той же день – 14 вересня. Проте цьому суперечило те, що за даними обліку прийому склотари від населення, гроші були витрачені 11 вересня, а здача склотари на базу – на наступний день, 12 вересня, після чого зроблені записи про витрату грошей, датовані 12 і 13 вересня, а здача склотари на базу – 14 і 16 вересня.

За отриманими матеріалами від ревізора, слідчий, припускаючи, що незаконні операції зі склотарою проводилися систематично, розпочав кримінальне провадження. Допитав ревізора, вважаючи, що він може повідомити дані, що не увійшли до акта ревізії та пов'язані з особистими спостереженнями ревізора і його міркувань про суть справи. Ревізор пояснив, що приймальник склотари від населення Федоров і завідувач складом Сидоров, якому була здана отримана склотара, запрошували його в ресторан пообідати «від трудів праведних», як вони висловлювалися. Вони натякали, що йому треба ґрунтовно розібратися в цьому матеріалі і вирішити «по справедливості» і що «в його інтересах було б не роздмухувати справу». Бухгалтер бази

Лук'янова теж радила йому не переоцінювати цей рідкісний випадок і не робити «з мухи слона». Ревізор додав до цього, що приймальнику склотари Федорову видавалися з відома бухгалтера гроші під звіт в таких сумах, які, на його (ревізора) думку, перевищували дійсні розміри фактичних операцій з прийому склотари від населення.

Вважаючи, що допит приймальника склотари від населення Федорова та завідувача складом Сидорова на самому початку розслідування нічого суттєвого не дасть додатково до пояснень, отриманих від них у процесі ревізії, оскільки поки не було інших викриваючих даних, слідчий вирішив відкласти їх допит до отримання нових матеріалів. Він призначив ревізію складу склотари на базі, доручивши її контролюючій вищестоячій інстанції. На цю пропозицію отримав відповідь, що проведення ревізії потребує великих витрат на перерахунок накопиченої великої кількості склотари і бій скла, що виник. Це викличе на тривалий час перерву в роботі бази, що вкрай небажано. Крім того, на думку адміністрації, перерахунок склотари навряд чи дасть позитивні результати для розслідування, оскільки нинішній завідувач складом Сидоров прийняв склад рік тому за книжковими записами колишнього завідувачого складом, який раптово помер. Тоді не було підстав сумніватися в достовірності записів.

Який вихід можна знайти з даної ситуації без перевірки наявності склотари на складі бази?

Відповісти на запитання

1. Які обставини можна вважати встановленими?
2. Які слідчі версії виникають з наявних матеріалів?
3. Що необхідно зробити в першу чергу? Якщо призначити експертизи – то які питання необхідно поставити на їх вирішення?

Завдання

Скласти план розслідування справи.

Тема 3

Тактика огляду

План

1. Поняття та види огляду.
2. Тактика огляду місця події.
3. Фіксація результатів огляду.
4. Огляд трупа на місці його виявлення.
5. Особливості огляду предметів, документів і тварин.
6. Тактика освідування.

1. Поняття та види огляду

Огляд – це слідча дія, що полягає у безпосередньому сприйнятті та процесуальному фіксуванні ознак матеріальних об'єктів з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення.

Значення слідчого огляду у процесі розслідування винятково велике. За допомогою огляду виявляється і досліджується значна частина найважливіших слідів злочину. Результати огляду, особливо такого його виду, як огляд місця події, дозволяють слідчому правильно визначити напрямок розслідування, скласти уявлення про механізм події, особистість злочинця. Від якості проведеного огляду в багатьох випадках залежить успіх розслідування.

Залежно від об'єкта можна виділити такі **види огляду**:

- 1) огляд місця події (місця вчинення кримінального правопорушення);
- 2) огляд місцевості;
- 3) огляд приміщень;
- 4) огляд житла чи іншого володіння особи;
- 5) огляд речей;
- 6) огляд документів;
- 7) огляд трупа.

2. Тактика огляду місця події

Огляд місця події – невідкладна слідча дія, спрямована на встановлення, фіксацію і дослідження обстановки місця події, слідів злочину і злочинця та інших (фактичних) даних, що дозволяють у сукупності з іншими доказами зробити висновок про механізм події та інші обставини розслідуваної події.

Місцем події прийнято вважати ту ділянку місцевості або приміщення, у межах якої виявлені сліди скоєного злочину. При цьому мається на увазі, що злочин міг бути скоєний як у місці виявлення слідів, так і в іншому місці.

На відміну від місця події, **місцем злочину** вважається район здійснення злочину або настання злочинного результату, хоча сліди його могли бути виявлені і поза даним районом.

Огляд місця події і його обстановки являє собою вивчення і фіксацію:

- 1) рельєфу місцевості, природних і штучних меж місця події;
- 2) характеру і розташування приміщення, прилеглих будівель, шляхів, що ведуть до нього і від нього, а також перешкоди на зазначених шляхах;
- 3) просторового розташування місцевих предметів, їх положення один відносно одного і відстаней між ними;
- 4) розташування предметів за їх цільовим призначенням і положенням при звичайному вжитку;
- 5) слідів злочину і злочинця;
- 6) відсутності необхідних у даній обстановці предметів і слідів;
- 7) наявності предметів, що є в даній обстановці чужорідними, сам факт виявлення яких у даній обстановці незвичайний.

Останні дві групи фактичних даних відносяться до категорії так званих **негативних обставин**, під якими розуміють обставини, що суперечать уявленню про звичайний для подібних ситуацій хід речей.

Негативні обставини особливо цінні при викритті **інсценованих злочинів**, тобто штучного створення особою, зацікавленою у певному результаті, наслідку, обстановці, що не відповідає фактично скоєній на цьому місці події. При інсценуванні можуть переслідуватися наступні цілі:

1) створення видимості вчинення в даному місці іншого злочину для приховання ознак справжньої події (наприклад, створення обстановки розбійного нападу для приховання вчиненої крадіжки);

2) створення видимості події, що трапилась на даному місці і не має кримінального характеру, для приховання скоєного злочину (наприклад, інсценування самогубства або нещасного випадку для приховання вбивства);

3) створення видимості скоєного злочину для приховування фактів аморальної поведінки, безтурботності, недбалості та інших чинників, що не мають кримінального характеру (інсценування обстановки крадіжки документів при фактичній їх втраті і т.п.);

4) створення у слідчого неправильного уявлення про окремі деталі фактично скоєного злочину або про окремі елементи його складу (інсценування здійснення злочину іншою особою, в інших цілях і за іншими мотивами і т.п.).

Огляд місця події можна поділити на три етапи: підготовчий, робочий і заключний.

Підготовчий етап огляду місця події починається з моменту прийняття слідчим рішення про здійснення огляду.

Слідчий, прийнявши таке рішення, до прибуття на місце події повинен:

1) вжити заходів до запобігання або ослаблення шкідливих наслідків злочину;

2) забезпечити охорону місця події;

3) забезпечити присутність поблизу від місця події осіб, які можуть дати всю необхідну інформацію про подію: очевидців злочину, свідків, які знайшли сліди злочину, та ін.;

4) попередньо визначити, яких фахівців варто залучити до участі в огляді, і забезпечити їх присутність на місці події;

5) вирішити питання про склад оперативної групи, що виїжджає на місце події;

6) перевірити готовність технічних засобів огляду.

Після здійснення перерахованих заходів слідчий виїжджає на місце події, де він також робить ряд підготовчих дій:

1) вживає заходів щодо надання необхідної медичної допомоги потерпілим, якщо вона не була зроблена до прибуття слідчого;

2) видаляє з місця події всіх сторонніх осіб і вживає заходів до того, щоб і надалі при проведенні огляду сторонні особи також не допускалися;

3) шляхом опитування свідків у формі бесіди одержує попередні дані, що повинні бути прийняті до уваги при огляді, і встановлює, які зміни, ким і з якою метою були зроблені на місці події;

4) запрошує понятих, остаточно визначає коло інших учасників огляду й інструктує останніх про їх права й обов'язки;

5) робить перші невідкладні дії, яких вимагають обставини, а також вживає заходи, спрямовані на поліпшення умов огляду (наприклад, забезпечує штучне освітлення місця події).

Як на цьому, так і на наступних етапах огляду паралельно здійснюються необхідні оперативно-розшукові заходи.

Робочий етап огляду місця події складається з загального і детального оглядів.

Загальний огляд включає в себе:

– огляд місця події з метою орієнтування на ньому, визначення меж простору, що підлягають огляду;

– вирішення питання про вихідну точку і спосіб огляду;

– вибір позицій для проведення орієнтовної та оглядової фотозйомки і їхнє здійснення.

Потім слідчий з'ясовує разом з іншими учасниками огляду, які об'єкти знаходяться на місці події, досліджує комплекс питань, що відносяться до обстановки місця події, визначає взаємне розташування і взаємозв'язок предметів обстановки, вивчає їх зовнішній вигляд, стан і з максимально можливими в даних умовах подробицями фіксує все виявлене за допомогою

фотозйомки, складання схем, планів і креслень і робить необхідні нотатки для майбутнього протоколу огляду.

Після закінчення загального огляду слідчий переходить до детального огляду, під час якого:

1) ретельно і детально оглядає об'єкти, для чого вони можуть бути зрушені з місця, перевернені і т.д.;

2) вживає заходів до пошуку і виявлення на місці події і на окремих об'єктах слідів злочину і злочинця;

3) відбирає об'єкти зі слідами, робить відокремлення частини об'єкта зі слідами в тих випадках, коли не можна вилучити весь об'єкт або зняти копії зі слідів;

4) фіксує негативні ознаки;

5) перевіряє дані загального огляду;

6) робить вузлову і детальну фотозйомку.

Криміналістиці і слідчій практиці відомі три основні способи огляду місця події: концентричний, ексцентричний або «спосіб спіралі, що розгортається», і спосіб фронтального огляду. Вони можуть застосовуватися в «чистому» або комбінованому вигляді.

Концентричний спосіб полягає в тому, що огляд ведеться від периферії до центру місця події.

Ексцентричний спосіб або «спосіб спіралі, що розгортається» полягає в тому, що огляд ведеться від центра місця події до його периферії.

Спосіб фронтального огляду являє собою лінійний огляд всієї площі від однієї її межі, прийнятої за вихідну, до іншої.

Від способів огляду варто відрізнити методи огляду: суб'єктивний і об'єктивний.

При проведенні огляду місця події **суб'єктивним методом** слідчий ніби йде по шляху руху злочинця, суб'єкта злочину (звідси і найменування методу). У цьому випадку поза полем зору слідчого залишаються зміни середовища, де скоєний злочин, якщо вони зв'язані не з діями злочинця, а інших осіб –

учасників події, хоча і цінні з погляду встановлення істини у справі. Це фактично вибірковий огляд.

При застосуванні **об'єктивного методу** місце події оглядається цілком незалежно від того, як пересувався по ньому злочинець. Це суцільний огляд, якому звичайно і віддається перевага, тому що саме він забезпечує необхідну повноту огляду. Однак і суб'єктивний метод не виключається і може бути застосований у випадках, коли по характеру події всі сліди злочину і злочинця розташовуються по шляху його руху і немає необхідності в огляді прилеглої території.

3. Фіксація результатів огляду

Заключним етапом слідчого огляду є фіксація його результатів, який містить у собі наступні дії:

- 1) складання протоколу огляду і необхідних планів, схем, креслень;
- 2) при необхідності дактилоскопіювання трупа і направлення його в морг;
- 3) упакування об'єктів, вилучених з місця події;
- 4) вживання заходів до збереження тих об'єктів, що мають доказове значення, об'єктів, що неможливо або недоцільно вилучати з місця події;
- 5) розгляд слідчим і вирішення питань, що надійшли від учасників огляду й інших осіб, які відносяться до огляду місця події.

Огляд завершується оцінкою проведеної роботи з погляду на її повноту й успішність.

4. Огляд трупа на місці його виявлення

Цей вид огляду здійснюється обов'язково за участю судового медика або лікаря іншої спеціальності, що заміняє його. Огляд складається з двох стадій: загального і детального. При цьому досліджуються:

- поза трупа і його положення на місці події;
- зовнішній стан одягу на трупі;

- знаряддя заподіяння смерті, виявлені на трупі;
- ложе трупа;
- одяг, що знаходиться на трупі;
- тіло трупа та ушкодження на ньому;
- предмети, виявлені в одязі трупа.

Після закінчення огляду труп потерпілого, особистість якого не встановлена, обов'язково дактилоскопіюється і після надання особі трупа прижиттєвого виду (проводиться «туалет трупа») фотографується за правилами сигнальної зйомки.

Ексгумація трупа, тобто виймання трупа з місця його поховання, проводиться у випадку необхідності повторно оглянути труп після його поховання або піддати його повторній судово-медичній експертизі. Про її проведення прокурор виносить спеціальну постанову. Виймання трупа проводиться за обов'язкової участі судово-медичного експерта або лікаря, якщо вчасно неможливо залучити судово-медичного експерта. При цьому спочатку фіксують загальний вид місця поховання, потім оглядають труну, в якій знаходиться труп і його одяг. Усе виявлене фіксується в протоколі ексгумації та огляду трупа. Важливо, щоб у протоколі були відбиті ті фактичні дані, що дозволяють зробити висновок про особистість людини, чий труп був ексгумований.

5. Особливості огляду предметів, документів і тварин

Огляд предметів починається з вивчення їх загального виду. Встановлюється стан предмета, найменування і призначення, а при необхідності – правила користування ними. Потім виявляються індивідуальні ознаки предмета, його дефекти та особливі ознаки, що свідчать про те, за яким призначенням він використовувався і як інтенсивно, а також ознаки, що вказують на зв'язок предмета з розслідуваною подією.

У процесі огляду предметів слідчий повинен зосередити свої зусилля на виявленні тих слідів і ознак, що згодом стануть об'єктами експертного

дослідження, і суворо дотримуватись правил поводження з предметами, щоб забезпечити їх схоронність і доказову силу.

Огляд документів має своєю метою виявлення і фіксацію таких їх ознак, які надають документам значення речових доказів, а також установлення засвідчених документами або викладених у них обставин і фактів, що мають значення для справи.

На початковому етапі слідчий одержує загальне уявлення про документ, з'ясовує наступні обставини:

- що являє собою документ, який оглядається;
- у кого і де він зберігається;
- зовнішній вигляд документа і його реквізити;
- походження документа, від кого надійшов адресатові.

При огляді документа – **речового доказу** слідчий доступними йому засобами вирішує питання про його дійсність, вивчаючи зміст і форму документа, матеріал і його окремі частини, підписи, відбитки печаток, штампів і ін.

Якщо документ є **письмовим доказом** і використовується як засіб встановлення фактів, то при його огляді особливу увагу звертають на ті частини документа, що засвідчують той або інший факт, або на зміст документа, з якого можна зробити висновок про обставини, що цікавлять слідчого.

Огляд тварин переслідує звичайно мету виявлення ознак, що дозволяють встановити, приналежність тварини визначеному господарству або конкретній особі, а також ознак, за якими може бути здійснене ототожнення тварини.

З метою повного виявлення таких ознак і правильного опису їх у протоколі доцільно залучити до участі в огляді фахівця – ветеринара або зоотехніка.

6. Тактика освідування

Освідування здійснюється для встановлення на тілі людини слідів злочину, наявності особливих прикмет і інших ознак, що дозволяють судити про зв'язок даної людини з розслідуваною подією.

Слідче освідування не слід змішувати із **судово-медичним оглядом**, що являє собою один з видів судово-медичної експертизи. Для проведення слідчого освідування не потрібно спеціальних знань. При судово-медичному огляді дозволяються спеціальні питання з області судової медицини – про причини і давнину заподіяння тілесних ушкоджень, про ступінь їх тяжкості, про уроджену або придбану анатомічну або фізичну аномалію та ін.

Слідче освідування дозволяє з'ясувати такі питання:

- чи містяться на тілі освідуваного особливі прикмети, які саме і де;
- чи містяться на його тілі які-небудь ушкодження і де;
- чи містяться на тілі або одязі освідуваного частки тих або інших речовин, що він міг винести з місця події або принести туди;
- чи містяться на тілі або одязі освідуваного ознаки, що свідчать про його професійну приналежність та ін.

Освідування може супроводжуватися оглядом одягу і проводиться звичайно у визначеній послідовності: спочатку оглядаються частини тіла, не закриті одягом, потім – одяг, а потім інші частини тіла. Для освідування особи іншої, ніж слідчий статі запрошується лікар.

Контрольні питання

1. Огляд місця події: суть, об'єкти, завдання.
2. Яка відмінність в поняттях «огляд місця події» і «огляд місця вчинення злочину»?
3. Організаційно-тактичні прийоми огляду місця події.
4. У яких випадках проводиться додатковий і повторний огляд місця події?
5. Методи огляду і дослідження обстановки місця події.
6. Основні етапи огляду місця події, їх суть і тактика проведення.
7. Які науково-технічні засоби використовують при проведенні огляду?
8. Роль версій при проведенні огляду місця події.
9. Яким критеріям повинен відповідати протокол огляду місця події?

10. Негативні обставини огляду місця події.

Тести по темі

1. Як називається слідча дія (група слідчих дій), що полягає (-ють) в безпосередньому сприйнятті, виявленні, закріпленні і дослідженні слідчим матеріальних джерел інформації для встановлення обставин, що мають значення для справи?

- 1) отримання зразків для експертизи;
- 2) обшук;
- 3) слідчий огляд;
- 4) огляд місця події;
- 5) усі відповіді правильні.

2. Що із нижче приведеного не є безпосереднім завданням огляду місця події?

- 1) безпосереднє вивчення слідчим обстановки місця події, з'ясування характеру і обставин події злочину;
- 2) виявлення, дослідження, фіксація і вилучення матеріальних слідів-відображень;
- 3) аналіз матеріальних джерел і одержання криміналістичної інформації для конструювання версій про механізм події, її учасників і особу злочинця;
- 4) виявлення особи, що переховується від слідства чи суду;
- 5) збирання інформації для організації розшуку злочинця по гарячих слідах.

3. У якому варіанті відповіді вказано вид слідчого огляду за послідовністю виконання (за часом провадження)?

- 1) основний;
- 2) повторний;
- 3) додатковий;
- 4) огляд на стадії досудового розслідування;
- 5) судовий огляд (огляд на стадії судового розгляду).

4. Вкажіть вид слідчого огляду за обсягом його здійснення?

- 1) первинний;
- 2) основний;
- 3) повторний;

4) огляд на стадії перевірки повідомлення про кримінальне правопорушення (до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного загальнодержавного реєстру розслідувань);

- 5) судовий огляд (огляд на стадії судового розгляду).

5. У якій відповіді вказано специфічний вид слідчого огляду, при проведенні якого повинні бути дотримані особливі процесуальні умови, порядок та додаткові передбачені кримінально-процесуальним законом гарантії дотримання прав та інтересів його учасників, через що окремі науковці вважають його самостійною (окремою) слідчою дією, а не різновидом огляду?

- 1) огляд місця події – житла чи іншого володіння особи;

- 2) огляд поштово-телеграфної кореспонденції;

- 3) огляд документів, що містять комерційну чи державну таємницю;

4) огляд матеріалів технічного документування (відеозаписів) події злочину, зафіксованих у ході відповідного ОРЗ;

- 5) освідування.

6. Який тактичний принцип слідчого огляду має на меті забезпечення максимального збереження обстановки та об'єктів до моменту огляду, що безпосередньо впливає на ефективність і результативність цієї слідчої дії?

- 1) цілеспрямованість;

- 2) планомірність;

- 3) повнота;

- 4) своєчасність;

- 5) принцип єдиного керівництва оглядом.

7. Яке положення розкриває принцип повноти огляду?

1) в ході проведення цієї слідчої дії повинні бути виявлені та досліджені всі сторони, ознаки об'єкта, що має відношення до розслідуваної події, із повним та належним відображенням цих ознак у протоколі та додатках до нього;

2) із об'єктів огляду обов'язково беруться зразки запахових речовин;

3) для виявлення деяких об'єктів (слабкопомітних, мікрооб'єктів, мікрослідів тощо) необхідно застосовувати збільшувальні прилади і створювати відповідні умови освітлення;

4) дослідження і фіксація всього виявленого має здійснюватись в тому вигляді, в якому це було в дійсності (насправді);

5) недопустимість у протоколі огляду висновків, оцінок і припущень слідчого, спеціаліста, оперативного працівника чи інших учасників огляду.

8. Який тактичний принцип огляду місця події зобов'язує слідчого провести огляд одразу після надходження повідомлення про подію в будь-який час доби, і лише за несприятливих умов допускається його перенесення на певний час, але з обов'язковим розпорядженням про охорону місця події?

1) цілеспрямованість;

2) повнота;

3) оперативність;

4) своєчасність (невідкладність);

5) раптовість.

9. Яке з нижче приведених положень-вимог до проведення слідчого огляду впливає з принципу його безпечності:

1) правильна організація огляду; чіткий розподіл функцій між його учасниками, уміння використовувати знання спеціаліста – вибухівника (піротехніка), баліста, пожежника, хіміка, спеціаліста у галузі радіоактивних матеріалів тощо;

2) для виявлення деяких об'єктів (слабкопомітних, мікрооб'єктів, мікрослідів тощо) необхідно застосовувати збільшувальні прилади і створювати відповідні умови освітлення;

3) дослідження і фіксація всього виявленого має здійснюватись в тому вигляді, в якому це було в дійсності (насправді);

4) слідчий вживає належних заходів для забезпечення присутності під час проведення огляду осіб, чиї права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені;

5) недопустимість у протоколі огляду висновків, оцінок і припущень слідчого, спеціаліста, оперативного працівника чи інших учасників огляду.

10. Які етапи виділяють в оглядах місць подій? (Вкажіть у логічній послідовності)

- 1) системний, початковий, основний;
- 2) початковий, дослідницький, заключний;
- 3) підготовчий, заключний, робітник;
- 4) підготовчий, робітник, заключний;
- 5) робітник до виїзду на місце події, підготовчий, заключний.

11. Який прийом характерний для огляду місця події?

- 1) фронтальний;
- 2) концентричний;
- 3) лінійний;
- 4) ексцентричний;
- 5) всі відповіді вірні.

12. У чому полягає сутність слідчого огляду?

- 1) у безпосередньому сприйнятті й вивченні об'єкта огляду;
- 2) у вилученні доказів;
- 3) у встановленні особистості злочинця;
- 4) у встановленні особистості потерпілого;
- 5) всі відповіді вірні.

13. Хто є основними учасниками огляду місця події?

- 1) слідчий і потерпілі;
- 2) слідчий і експерт;
- 3) слідчий і поняті;
- 4) слідчий й очевидці;
- 5) слідчий і дiзнавач.

14. Який основний спосiб фiксацiї ходу й результатiв огляду мiсця подiї?

- 1) фотографування;
- 2) протоколювання;
- 3) виготовлення копiй i злiпкiв слiдiв;
- 4) виготовлення планiв i схем;
- 5) всi вiдповiдi вiрнi.

15. Яка дiя слiдчого до виїзду на мiсце подiї?

- 1) вжити заходiв до переслiдування й затримки злочинця;
- 2) видалити з мiсця подiї стороннiх осiб;
- 3) проiнструктувати учасникiв i розподiлити обов'язку мiж ними;
- 4) опитати очевидцiв;
- 5) вжити заходiв до охорони мiсця подiї.

16. Яка(-i) дiя(-i) слiдчого в ходi детального огляду мiсця подiї?

- 1) позначити межi огляду мiсця подiї;
- 2) виявити, вивчити й зафiксувати слiди й iншi речовi докази;
- 3) планомiрно й ретельно дослiджувати всi предмети;
- 4) зафiксувати окремi деталi обстановки, що характеризують дiї злочинця, потерпiлого й негативнi обставини;
- 5) всi вiдповiдi вiрнi.

17. Освiдування – це:

- 1) слiдча дiя;
- 2) пошукова дiя;
- 3) судова дiя;

- 4) оперативна дія;
- 5) всі відповіді вірні.

18. Хто проводить освідування?

- 1) слідчий;
- 2) прокурор;
- 3) суддя;
- 4) адвокат;
- 5) всі відповіді вірні.

19. Освідування проводять із метою:

- 1) встановлення на тілі слідів злочину;
- 2) встановлення на тілі особливих прикмет;
- 3) встановлення тяжкості тілесних ушкоджень;
- 4) встановлення ушкоджень одягу;
- 5) всі відповіді вірні.

20. Ексгумацію проводять за:

- 1) визначенню суду;
- 2) постанові слідчого;
- 3) постанові прокурора;
- 4) постанові органа дізнання;
- 5) всі відповіді вірні.

Задачі по темі

Задача №1

22 грудня 2016 р. о 8 год 20 хв у чергову частину міського відділу поліції подзвонив продавець магазину гр. Мальцева М.М. Вона повідомила, що, прийшовши на роботу близько 8 год ранку, побачила, що двері магазину відкриті, а в торговельному залі й підсобних приміщеннях помітні ознаки крадіжки товару. Оглядом приміщень магазину були виявлені сліди злому складського приміщення. Зі слів продавця гр. Мальцевої М.М., злочинці могли викрали ящик вина «Букет Молдавії» і копчену ковбасу «Мисливське чудо».

Службова собака, взявши слід біля магазину, довела до дороги, що веде уздовж окраїни села, і там слід втратила. По іншу сторону дороги розташовувалося незоране поле, на якому співробітник поліції Савельєв І.І. виявив сліди санних полозів. Сліди були помітні по всій довжині поля й привели у двір гр. Кузьменко. У будинку в стані алкогольного сп'яніння перебували гр. Маравин Є.Є., гр. Жукова М.І. і гр. Новичкова П.П. У сараї у дворі будинку Савельєв І.І. виявив пляшки з-під вина «Букет Молдавії» і коробку з копченою ковбасою «Мисливське чудо», а також сани.

Завдання

1. Скільки місць події є в цьому випадку?
2. У якій послідовності необхідно організувати огляд місць події?

Задача №2

На місце виявлення трупа, з ознаками насильницької смерті, прибула слідчо-оперативна група вночі. При світлі кишенькових ліхтарів зафіксували місце розташування, позу потерпілого, стан його одягу. Після цього труп відправили в морг, встановили охорону та до світанку покинули місце події.

Завдання

1. Чи має бути в даному випадку складений і підписаний протокол огляду?
2. Який огляд місця події буде наступний – повторний або додатковий?

Задача №3

Звідки доцільно почати огляд місця події – із центра або з периферії – у наведених ситуаціях:

- а) множинність однотипних слідів у великому за площею приміщенні або на місцевості (наприклад, численні сліди бійки в їдальні);
- б) наявність слідів у приміщенні магазину, з якого зроблена крадіжка, і на підходах до нього – сліди ніг, транспорту, приблизно загублені злочинцями речі й т.п.;
- в) при необхідності термінового усунення наслідків події (наприклад, автомобільна аварія на залізничному переїзді)?

Задача №4

У процесі огляду місця крадіжки із квартири слідчий звернув увагу на те, що замкнені сховища (шафи, валізи й т.п.) не розкриті. Він запропонував власникам відкрити їх для огляду, але ті відмовилися зробити це. Тоді слідчий сам розкрив сховище, і зробив їхній огляд.

Завдання

Чи правильні дії слідчого? Якщо ні, то як він повинен був вчинити?

Задача №5

На місці виявлення трупа була застосована службово-пошукова собака, що, пройшовши по сліду понад 2 км., привела до будинку лісника. Після одержання цієї інформації слідчий зробив огляд даного будинку, вказавши його результати, як продовження протоколу огляду місця виявлення трупа.

Завдання

Чи правильні дії слідчого? Що належало здійснити в будинку лісника – огляд чи обшук?

Задача №6

У ході з місця крадіжки з магазину його працівники зробили ряд зауважень про попередній стан об'єктів, що оглядаються (про відсутність конкретних товарів і місцях їхнього розміщення, про зникнення пакета із залишком грошового виторгу, про зміну місця розташування хімічної пастки й т.д.), які слідчий заніс до протоколу огляду.

Завдання

Чи підлягають подібні пояснення фіксації в протоколі огляду?

Задача №7

При ознайомленні зі складеним протоколом експерт помітив, що слідчий не вказав характеристику використаних при огляді технічних засобів фіксації й умови їх використання. У зв'язку із цим слідчий доповнив протокол записом: «При огляді була використана відеокамера та інша техніка», заявивши, що яка конкретно використовувалась відеокамера та умови використання й т.п. не несе ніякого змістовного навантаження.

Завдання

Хто правий – експерт чи слідчий? Якщо експерт, то яка мета вказівки в протоколі слідчої дії даних про застосовані технічні засоби?

Задача №8

У ході огляду місця події та при складанні протоколу не була приділена увага ряду об'єктів, важливе значення яких для проведення розслідування визначилося надалі. У зв'язку з цим слідчий запросив і допитав про ці об'єкти (їх наявність на місці події, характерні ознаки, стан й ін.) понятих, що залучалися до огляду.

Завдання

Чи мають доказове значення їхні показання?

Задача №9

При проведенні огляду, пов'язаного з оголенням чоловіка, який підлягав огляду, слідчий-жінка доручила огляд лікареві й понятим відповідної статі, які вийшли в окрему кімнату. Після їхнього повернення слідчий на основі повідомлення лікаря про результати огляду склала протокол огляду.

Завдання

Чи правильні дії слідчого?

Задача №10

При проведенні огляду, пов'язаного з оголенням тіла, підозрюваний став заперечувати проти участі в цьому лікаря-жінки.

Завдання

1. Чи треба слідчому враховувати його заперечення?
2. Чи поширюється на лікаря вимога про відповідність статі при проведенні огляду, пов'язаного з оголенням особи?
3. Чи можливий примусовий огляд особи?

Задача №11

Після поховання К. (за свідченням лікаря районної лікарні помер природною смертю) у прокуратуру надійшло повідомлення про те, що він був отруєний. У зв'язку з необхідністю проведення судово-медичної експертизи

слідчий прийняв рішення про ексгумацію й огляд трупа К. Коли він сповістив про це його родичам, ті висловили категоричне заперечення. Наступного дня слідчий разом із судово-медичним експертом, понятими, співробітниками поліції й працівниками цвинтаря почав розкриття могили. Прибувши незабаром, родичі К. перешкодили розкопці могили.

Завдання

1. Які упущення допустив слідчий? Як він мав вчинити в даній ситуації?
2. Сформулюйте постанову про призначення судово-медичної експертизи.

Задача №12

До міського відділу поліції зателефонував завідуючий складом матеріальних цінностей лікарні №1, що знаходиться по вул. Чарівна, 37 і повідомив, що вранці він виявив сліди проникнення до складу. Зі складу зникло багато матеріальних цінностей. На місце виїхала слідчо-оперативна група.

Завдання

1. Проаналізуйте ситуацію, вкажіть завдання, що потрібно вирішити у ході огляду місця події.
2. Висуньте типові версії відносно фабули.
3. Складіть письмовий план розслідування, обґрунтуйте свою відповідь.

Задача №13

Прибувши на місце, де знаходився труп невідомого чоловіка, слідчий виявив, що труп лежить на спині і видимих пошкоджень на ньому немає. Слідчий вирішив якомога швидше перевернути труп, щоб подивитися, чи немає пошкоджень зі зворотного боку. При перевертанні трупа на підлогу впали два різні гудзики, проте встановити, де знаходилися ці гудзики (в руках, в кишенях, під трупом і т.п.) до перевертання виявилось неможливим.

Яке тактичне правило порушив слідчий?

Задача №14

Прибувши на місце події у справі про грабіж на складі, слідчий встановив, що свідком злочину був охоронець, який, будучи зв'язаним злочинцями, бачив всі дії і дав докладні свідчення про їх характер і

послідовність. Слідчий вирішив провести огляд, спираючись на свідчення охоронця, визначивши послідовність огляду згідно з послідовністю дій злочинця.

Чи припустимо таке тактичне рішення? Як називається така логіка напрямку руху при огляді? Коли доцільно її застосовувати?

Задача №15

При огляді місця події у справі про ДТП слідчий, враховуючи, що аварія сталася на ділянці дороги з поживвленим рухом і його перекриття викликало затор, склав протокол огляду, коротко зафіксувавши обстановку в цілому, без опису окремих її елементів і слідів, а всі деталі обстановки сфотографував і додав отримані фотографії до протоколу.

Чи вірно вчинив слідчий? Яке доказове значення фотографій, доданих до протоколу?

Задача №16

Прибувши на місце події у зв'язку з виявленням трупа С., слідчий встановив, що труп лежить в темному і тісному підвальному приміщенні. Оскільки місце події було незручним для огляду, слідчий вирішив винести труп на сходову площадку і оглянути його там.

Чи правильно вчинив слідчий?

Задача №17

У протоколі огляду місця події у справі про крадіжку було записано: «Перед входними дверима на відстані 1,2 метра від правого краю ганку є кілька слідів взуття, точна кількість яких визначити неможливо, так як сліди нашаровуються один на одного. У двох слідах є чітке відображення малюнка підошви. Хаотичне розташування слідів свідчить про тривале знаходження особи, яка їх залишила, у даному місці».

Визначте помилки, які були допущені при описі слідів.

Задача №18

Прибувши на місце події у справі про вбивство А. шляхом заподіяння йому вогнепального поранення в голову двома невідомими злочинцями, свідок

Т., який знайшов А., пояснив, що ним була змінена поза трупа, оскільки він намагався допомогти А., і запропонував зафіксувати це в протоколі огляду місця події.

Слідчий роз'яснив Т., що ця інформація буде зафіксована при допиті, а в протоколі огляду місця події такі заяви не записуються.

Оцініть правильність рішення слідчого. Які заяви учасників і осіб, присутніх при огляді місця події, доцільно зафіксувати в протоколі огляду?

Задача №19

Вдень 28 травня в чергову частину поліції зателефонував гр-н Іванов повідомивши, що в лісі недалеко від с. Північне він виявив автомашину «Мерседес», в якій знаходився закривавлений труп чоловіка.

На місце події виїхала слідчо-оперативна група. Слідчий вжив необхідних заходів для охорони місця події, дав завдання працівникам кримінальної поліції зібрати дані про вбитого та осіб, можливо причетних до злочину, а сам приступив до огляду.

При огляді було встановлено, що автомашина «Мерседес» стояла в лісі на відстані 150 м від шосе. Праві дверцята автомашини було відчинено і через дверний отвір на землю звисала голова чоловіка, його тулуб знаходився на передньому сидінні. На потиличній частині голови було невелике ушкодження, що нагадує вогнепальне. Інших ушкоджень при огляді трупа не виявлено. Чохли з сидіння водія виявилися знятими і лежали на задньому сидінні, на них були плями, схожі на кров. На підлозі кабінки біля рульової колонки і важеля перемикача передач велика пляма бурого кольору. Сліди виднілися також і на дорозі у напрямку руху автомашини. Вони були засипані піском і затоптані ногами. У правій внутрішній кишені піджака вбитого знаходився пропуск на ім'я Павлова Михайла Семеновича, майстра цеху №3 авторемонтного заводу.

Завдання

1. Визначте, які сліди можна виявити при огляді місця цієї події. Які частини автомашини слід оглянути ретельніше з метою виявлення слідів, що мають доказове значення?

2. Вкажіть науково-технічні засоби, які доцільно використовувати при цьому огляді.

3. Перерахуйте сліди, які можуть бути виявлені в особи, яка вчинила вбивство з вогнепальної зброї.

Задача №20

31 липня на ячмінному полі села П., на відстані 57 м на південний захід від автобусної зупинки і на відстані 15 м від шосейної дороги, виявлений труп учениці 10 класу Зіни З. з ознаками удушення.

Шосейна дорога в районі ячмінного поля проходить із заходу на схід від районного центру Вишеньки через село П. до с. Ч. Автобусна зупинка розташована на відстані 150 м від крайньої хати села П.

Труп лежав на спині з розкинутими в бік ногами, головою на північний схід. Сукня на трупі піднята вгору, бюстгальтер розірваний, груди і статеві органи оголені. На відстані 2 м від голови трупа і на 12 м від дороги знаходилися жіночі труси.

Напрямок стебел свіжо зім'ятого ячменю вказував на шлях переміщення двох осіб від шосейної дороги до місця виявлення трупа. На відрізку цього шляху видно дві доріжки слідів – чоловічого та жіночого взуття. Доріжка слідів починалася на відстані 95 м від автобусної зупинки. У декількох місцях були ділянки витоптаного ячменю. В одному з таких місць на відстані 7,5 м від початку доріжки слідів лежала жіноча кофтинка темно-червоного кольору з вивернутими рукавами. Від місця виявлення трупа у зворотному напрямку до шосе, вела тільки одна доріжка слідів, яка виходила на дорогу на відстані 122 м на північний захід від автобусної зупинки. При огляді жоден зі слідів чоловічого взуття не містив ознак, які б дозволили провести по них ідентифікацію. Слідчий, вказавши на цю обставину в протоколі огляду, зробив вимір одного зі слідів, сфотографував його за правилами масштабної фотозйомки, але гіпсовий зліпок з нього робити не став, а також не зробив вимірювань взаємного розташування цих слідів.

Завдання

1. Вкажіть помилку, допущену слідчим при огляді слідів ніг. Яке значення могло мати знання елементів доріжки слідів при розслідуванні даного злочину?

2. Які сліди могли залишитися на тілі й одязі особи, яка вчинила цей злочин?

Задача №21

Гр-ку Щепіцину знайшли мертвою у своїй кімнаті. В тім'яній області її голови була велика рана з проламом черепа, волосся на голові злиплося від крові. Оглянувши місце події пом. прокурора звернув увагу на стоячу на підлозі в кімнаті Щепіциної велику емальовану каструлю без однієї ручки. На поверхні каструлі і зовнішній стороні її дна були великі плями темно-бурого кольору, схожі на кров. До дна каструлі прилипло волосся. Поруч з каструлею лежав уламок шийки від пляшки зеленого кольору з плямами темно-бурого кольору, схожими на кров. У входних дверях в кімнату праворуч стояла сокира. На її обусі були плями, схожі на кров, а також, прилиплого волосся.

Кожен з цих об'єктів окремо був упакований в обгортковий папір, щільно перев'язаний мотузкою.

У процесі розслідування слідчий направив каструлю і шийку від пляшки на криміналістичну експертизу для визначення наявності на них слідів. Проте експерт не зміг виявити на представлених йому об'єктах придатних для ідентифікації сліди пальців рук.

Негативний результат дослідження експерт пояснив тим, що використана при огляді упаковка слідів не зберігає.

Завдання

1. Вкажіть, як правильно слід було упаковати вилучені з місця вбивства Щепіциної об'єкти. Які сліди можуть бути виявлені на сокирі, каструлі і горлечку від пляшки? Які дослідження необхідно провести, щоб виявити знаряддя, яким наносилися удари Щепіциній?

2. На обличчі Щепіциної були виявлені подряпини. Судячи з обстановки місця події, між загиблою і злочинцем відбувалася боротьба. Що необхідно вилучити на місці події та у підозрюваного у вбивстві?

Задача №22

У процесі судового провадження, проведеного у справі за обвинуваченням Грулова, адвокат Хлебников звернув увагу суду на наступне протиріччя, що міститься в матеріалах справи. У протоколі огляду місця події було записано, що в кухні на підвіконні стоять дві порожні пляшки місткістю по 0,5 л – одна з етикеткою «Російська горілка», інша з етикеткою «Лимонад». Однак на доданій до протоколу огляду фото таблиці на цьому підвіконні відображено п'ять пляшок. Дана обставина викликала серйозні сумніви в достовірності протоколу огляду. З метою встановлення причин цього протиріччя до суду були викликані слідчий, поняті та інші учасники огляду. У ході їх допиту з'ясувалося, що до моменту початку огляду на підвіконні в кухні дійсно знаходилося п'ять пляшок, що й було зафіксовано під час фотозйомки. Запис же в протоколі огляду про наявність на підвіконні тільки двох пляшок слідчий зробив з урахуванням пояснень пожежних, які першими прибули на місце події.

Їм знадобився стіл для розміщення спеціальної апаратури, тому вони переставили до двох, що були на підвіконні пляшках ще три з кухонного столу. Таким чином вийшло, що слідчий при складанні протоколу огляду, зі слів пожежників, відтворив обстановку місця події, а не зафіксував її в тому вигляді, в якому вона знаходилася до моменту його прибуття.

Завдання

Вкажіть, як треба було скласти протокол огляду з урахуванням змін в обстановці місця події, внесених пожежними.

Задача №23

З 23 год 30 хв до чергової частини поліції прийшов гр-н Васлаков А.М. і повідомив, що сьогодні близько 11 год вечора він зайшов до свого дядька Хомякова Роберта Станіславовича і виявив його мертвим. Васлаков пояснив,

що його дядьку 46 років він працював інженером в Гідропроєкті, з дружиною розлучився рік тому, у нього однокімнатна квартира. Дядько зустрічався зі Славською Маргаритою, яка працювала там же в бюро технічної інформації, товаришував з Федоровим Максимом, захоплювався полюванням і риболовлю. Останнім часом скаржився, що стали погіршуватися відносини зі Славською.

При огляді місця події встановлено: труп Хомякова Р.С. лежить на підлозі кімнати, на лівому боці, права рука підвернута тому за спину, напівзігнута в ліктьовому суглобі. Ліва рука витягнута вперед, в 15 см від неї знаходиться пістолет системи «Вальтер», калібр 7,65. У лобовій частини голови, ближче до лівої скроні, рана зі слідами пострілу впритул. На письмовому столі виявлено листок паперу з нерівними краями зверху і знизу, на якому написано: «Все до біса».

Завдання

1. Оцініть обстановку місця події та дайте відповідь на наступні питання:

1) які типові версії з приводу смерті Хомякова можна висунути з урахуванням наявних фактичних даних? На які обставини у зв'язку з цим слід звернути особливу увагу при огляді місця події?

2) які сліди і на яких об'єктах треба виявити?

3) які науково-технічні засоби необхідно використовувати при такому огляді?

4) які ознаки дозволяють відрізнити постріл впритул від пострілу з близької відстані?

2. Назвіть ознаки, які дозволяють відрізнити вбивство від самогубства при використанні вогнепальної зброї.

3. Визначте, на що потрібно додатково звернути увагу при огляді у зв'язку з виявленням посмертної записки.

Задача №24

Прибувши на місце події, де був виявлений труп, слідчий помітив наявність специфічного запаху. Це ж підтвердили інші учасники огляду. У

зв'язку із цим слідчий вилучив пробу повітря й зафіксував у протоколі характеристику виявленого запаху.

Чи припустима фіксація в протоколі огляду наявності запаху? Якщо так, то як це варто здійснити?

Задача №25

На залізничній магістралі з інтенсивним рухом відбулося зіткнення легкового автомобіля з маневровим тепловозом, у результаті якого загинули дві людини. У зв'язку з необхідністю швидкого усунення наслідків події для відновлення руху поїздів слідчий зробив фото- і відеозйомку події, склав схему місця події й дав команду звільнити залізничне полотно. Після цього він оглянув машину й трупи, відправив їх у морг. Потім на запасному шляху оглянув тепловоз і відпустив учасників огляду. Наступного дня, ознайомившись разом з ними з фотознімками й відеозйомкою місця події, слідчий завершив оформлення протоколу огляду місця події.

Чи правильно вчинив слідчий? Якщо ні, то яким чином необхідно було забезпечити повноту фіксації обстановки і слідів події в подібній ситуації?

Задача №26

Прибувши на місце пожежі, яка тривала, слідчий запросив одного із громадян, що перебували тут, і попросив його спостерігати за розвитком пожежі, звернувши особливу увагу на характер полум'я, інтенсивність його поширення, основні вогнища й т. п. Після завершення робіт з гасіння пожежі й проведення огляду місця події слідчий допитав цього громадянина про характер і тривалість пожежі, що спостерігалась ним.

Чи допустиме одержання інформації про обставини події таким способом? Чи можливий допит у цих цілях пожежних, що приймали участь у гасінні пожежі?

Задача №27

Убивши господарів квартири, злочинці викрали речі й цінності, що являли для них інтерес. Родичів і знайомих, які могли б охарактеризувати викрадене, встановлено не було.

Де і яким чином може бути отримана інформація про прикмети викраденого з метою його розшуку й установлення злочинців?

Задача №28

У процесі огляду місця події, що охоплює значну територію, слідчий залучив понятих до пошуку слідів.

Чи можливо покладання таких функцій на понятих?

Задача №29

На місці події була застосована службово-пошукова собака. У зв'язку із цим слідчий записав у протоколі огляду: «Перед початком огляду кінологом лейтенантом поліції Чистовим А.П. була застосована службово-пошукова собака Альма. Акт застосування службово-пошукової собаки додається».

Чи варто фіксувати в протоколі огляду факт проведення даного оперативно-розшукового заходу, а також його результат?

Задача №30

У зв'язку із значним масштабом площі, що підлягає огляду, вона була розмежована на дві ділянки, одну із яких оглядав слідчий, а огляд іншої був доручений оперативному працівнику. З кожним з них перебувало по одному з понятих, запрошених для участі в огляді. Єдиний протокол був складений слідчим.

Чи припустима така організація огляду місця події?

Задача №31

При ознайомленні із протоколом огляду місця події у справі про квартирну крадіжку прокурор зробив зауваження, що в ньому не зафіксована відсутність слідів на основних об'єктах (злому – на дверях, слідів рук – на склі й т.д.) Слідчий на це відповів, що відсутність слідів він не вказував, щоб не захарашувати протокол, який повинен містити лише те, що виявлено в процесі огляду й має відношення до справи.

Хто правий у цьому випадку – прокурор або слідчий? Чи бувають ситуації, коли необхідно вказувати відсутність слідів?

Задача №32

У зв'язку з тим, що основу огляду місця події становив огляд трупа, слідчий доручив судово-медичному експертові скласти протокол огляду й обмежився його підписанням.

Чи правильно вчинив слідчий? Чи міг він відмовитись від безпосереднього огляду трупа або іншого об'єкта, передоручивши виконання цієї роботи відповідному експертові?

Задача №33

Під час огляду місця події слідчий за допомогою диктофона фіксував дані про обстановку й виявлені сліди, а потім відпустив всіх учасників огляду, зобов'язавши їх явкою наступного дня, коли ним буде на основі звукозапису складений протокол.

Чи правильно вчинив слідчий?

Тема 4

Тактика допиту

План

1. Загальні положення тактики допиту.
2. Підготовка до допиту.
3. Тактичні особливості допиту свідків і потерпілих.
4. Тактичні особливості допиту підозрюваних й обвинувачуваних.
5. Особливості тактики допиту неповнолітніх.
6. Особливості допиту експерта.

1. Загальні положення тактики допиту

Допит – це процес одержання показань від особи, яка володіє даними, що мають значення для розслідуваної справи. Ця слідча дія являє собою найбільш розповсюджений спосіб одержання доказів. У той же час це одна з найбільш складних слідчих дій.

Мета допиту полягає в одержанні повних і правдивих показань. Процес формування показань – від сприйняття якого-небудь факту про явища до передачі інформації про них носить психологічний характер, протягом якого на психіку людини впливають численні об'єктивні і суб'єктивні фактори. Дія цих факторів, спеціально досліджуваних такою наукою як судова психологія, повинна бути добре відома слідчому. Він зобов'язаний знати засновані на даних судової психології тактичні прийоми, що дозволяють послабити шкідливий вплив цих факторів на повноту й об'єктивність показань, заповнити виникаючі в результаті їх впливу прогалини, відновити пам'ять, упорядкувати відтворення інформації, що зберігається в пам'яті допитуваного.

Коло обставин, які слідчий має намір з'ясувати шляхом допиту, називається **предметом допиту**. У залежності від процесуального положення допитуваного і від предмета допиту розрізняють наступні види допиту: допит свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого. Особливими видами допиту є допит експерта і одночасний допит двох чи більше вже допитаних.

Допит може бути результативним тільки при дотриманні визначених тактичних умов, до яких варто віднести:

- активність допиту – слідчий міцно утримує ініціативу при допиті, уміло використовує всі тактичні прийоми;
- цілеспрямованість допиту – проведення допиту зі заздалегідь обміркованою метою для одержання правдивої інформації, яка забезпечується наявністю у слідчого твердого уявлення про предмет допиту, бажанням досягти поставленої мети, умінням погодити з нею застосовані засоби і прийоми допиту;
- об'єктивність і повнота допиту – слідчий не в праві за власним розсудом скорочувати отримані показання, змінювати їх у відповідності зі своїми уявленнями про хід речей, нав'язувати допитуваному ці уявлення.

Однією з гарантій об'єктивності допиту є заборона законом задавати допитуваному навідні запитання, а його повноти – вимога по можливості дослівного викладу показань.

Успіх допиту залежить від того, наскільки повно будуть враховані і використані особливості особи допитуваного: його психіка, культурний і загальноосвітній рівень, професія, погляди, суспільна активність і т.п. Без цього неможливо встановити психологічний контакт із допитуваним, що є необхідною умовою досягнення мети допиту.

Під **психологічним контактом з допитуваним** розуміють створення такої атмосфери допиту, при якій допитуваний переймається повагою до слідчого, розумінням його завдань і обов'язків, виключає всілякі особисті мотиви в його діях, усвідомлює необхідність сприяти своїми показаннями встановленню істини.

Розрізняють первинний, повторний і додатковий допити.

При **первинному допиті** предмет допиту з'ясовується в повному обсязі, за винятком тих випадків, коли з тактичних розумінь це робити відразу недоцільно.

При **повторному допиті** слідчий знову звертається до встановлення обставин (всіх або окремих), про які допитуваний уже давав показання на попередньому допиті. Цілями повторного допиту є: деталізація раніше отриманих показань, їхнє уточнення, одержання повторних показань для порівняння їх з первинними на предмет виявлення між ними можливих протиріч, схилення допитуваного до зміни зайнятої ним неправильної позиції та одержання від нього правдивих показань.

На відміну від повторного додатковий допит – це процес одержання показань про ті обставини справи, про які не говорилося на попередніх допитах. Завдання додаткового допиту – заповнення показань. Тому він може будуватися у формі «питання-відповідь» без вільної розповіді допитуваного.

2. Підготовка до допиту

Підготовка до допиту включає збирання вихідних даних для допиту, його тактичне забезпечення, вибір моменту і місця допиту і визначення способу виклику на допит, його технічне забезпечення.

Вихідні дані для допиту слідчий отримує з матеріалів справи, з оперативних джерел, з архівних кримінальних справ. Він може запросити спеціально такі дані за місцем роботи або навчання допитуваного, якщо вони стосуються особистості останнього і можуть бути предметом допиту.

Тактичне забезпечення допиту – це складання плану і розробка тактики проведення допиту. Письмовий план допиту складається тоді, коли має бути складний допит, зв'язаний із з'ясуванням широкого кола обставин з використанням значної вихідної інформації, у тому числі й оперативної, важкий у тактичному відношенні. У плані формулюються основні питання допитуваному.

Криміналістиці і слідчій практиці відомі наступні різновиди питань, що задаються допитуваному: доповнюючі, уточнюючі, нагадуючі, контрольні.

Питання формулюються так, щоб допитуваний не міг дати односкладну відповідь (типу «так» і «ні»). Питання повинні бути чіткими, конкретними, зрозумілими для допитуваного, стосуватися предмета допиту. Важливі їх логічна послідовність і обґрунтованість.

До тактичного забезпечення допиту, крім його планування, відносяться вибір тактичних прийомів і підготовка доказів, що, можливо, буде потрібно пред'явити допитуваному.

Момент допиту визначається з урахуванням важливості даних, якими, за припущеннями слідчого, володіє допитуваний, його процесуального положення, ролі в розслідуваній події, зв'язків з іншими особами, що підлягають допиту в справі. На вирішення питання про момент допиту впливають також обрана слідчим послідовність допитів осіб, інтереси збереження слідчої таємниці, сила і характер переживань, що відчував допитуваний у момент події.

Вирішення питання про місце допиту (по місцю проведення розслідування або за місцем перебування допитуваного) залежить від конкретної ситуації. Однак, у всіх випадках слідчий повинен прагнути, щоб місце допиту відповідало вимогам, пропонованим щодо обстановки допиту.

З числа передбачених **законом способів виклику на допит** (по телефону, телеграмою, повісткою, приводом) свідків, потерпілих, а також обвинувачених, які не знаходяться під вартою, слідчий обирає той спосіб, що у даній ситуації в кращій мірі буде сприяти встановленню психологічного контакту з допитуваним, збереженню в таємниці від інших осіб самого факту виклику на допит, проведенню допиту в потрібний час і в потрібному місці.

До **технічного забезпечення допиту** відноситься готування необхідних бланків, письмових приладь, друкарської машинки, персонального комп'ютера, засобів аудіо- і відеозапису, приміщення.

3. Тактичні особливості допиту свідків і потерпілих

Як відомо, потерпілий зацікавлений у результаті справи. Ця зацікавленість, а також можливість помилкового сприйняття фактів у силу обстановки події і небезпеки, якій він міг піддаватися, повинні враховуватися при допиті і відтінку показань потерпілого. В іншому тактика допиту потерпілого і тактика допиту свідків настільки близькі, що їх можна розглядати спільно.

Допит свідків і потерпілих можна розділити на **п'ять етапів**:

1. Підготовка до допиту.
2. Встановлення психологічного контакту з допитуваним.
3. Вільна розповідь допитуваного.
4. Постановка запитань допитуваному.
5. Ознайомлення допитуваного з протоколом і звукозаписом його показань.

Роз'яснивши допитуваному порядок допиту і попередивши його про відповідальність за відмову від дачі показань і за дачу неправдивих показань, слідчий пропонує йому розповісти усе відоме по справі. Це етап вільної розповіді допитуваного.

Вільна розповідь – виклад допитуваним відомих йому фактів у тій послідовності, що йому рекомендує слідчий або яку він обирає сам. Слідчий не

перериває вільну розповідь репліками або питаннями. По ходу вільної розповіді протоколювання не бажане. Допитуваний повинен постійно почувати уважність, з якою слідчий слухає його розповідь, і зацікавленість у показаннях.

По закінченні вільної розповіді, що, як правило, не вичерпує предмета допиту, слідчий шляхом постановки запитань заповнює й уточнює отримані показання, виявляє нові факти, не згадані у вільній розповіді, одержує контрольні дані, необхідні для перевірки показань, допомагає свідкові або потерпілому згадати забуте.

З метою пожвавлення пам'яті свідка або потерпілого застосовуються наступні тактичні прийоми, що іноді використовуються і при допиті підозрюваного або обвинуваченого, що щиро прагне згадати які-небудь обставини:

– **допит з використанням асоціативних зв'язків.** Уявлення, що виникають у свідомості свідка або потерпілого в зв'язку з подією, що сприймалася, вступають один з одним у визначені зв'язки, що називаються асоціативними. Тому пригадування одного факту може викликати пригадування зв'язаних з ним інших фактів. З метою пожвавлення таких зв'язків слідчий задає допитуваному питання, що відносяться не до шуканого, а до суміжного з ним факту, допомагає встановити спочатку їх, а потім, по асоціації з ними, і шуканий;

– **допит на місці** – різновид допиту з використанням асоціативних зв'язків, коли їхнє пожвавлення викликає не питання, що задається слідчим, а повторне сприйняття допитуваним тієї обстановки, в якій відбувалася розслідувана подія. Допит на місці не слід змішувати з іншою слідчою дією – перевіркою показань на місці. Це звичайний допит, що проводиться не в кабінеті слідчого. Схожим прийомом пожвавлення асоціативних зв'язків є пред'явлення для повторного сприйняття допитуваному предметів, зв'язаних з певними обставинами;

– **повторний допит по обмеженому колу обставин.** При повторному відтворенні показань допитуваний може згадати упущені або забуті їм при

першому допиті факти, тому не можна неодмінно підозрювати його в нечесності, якщо при повторному допиті він розповість про факти, що раніше не пригадав.

4. Тактика допиту підозрюваних і обвинувачених

Все, що говорилося про підготовку до допиту, цілком відноситься і до допиту підозрюваного й обвинуваченого. Додатково варто згадати лише про ті особливості, що має підготовка до допиту раніше судимого обвинуваченого. Він звичайно вже знайомий із процесуальною процедурою допиту, своїми правами і багатьма тактичними прийомами допиту, що і варто враховувати. Відомим орієнтиром для слідчого можуть стати дані, взяті з архівних кримінальних справ: про позицію, займану обвинуваченим на допиті при розслідуванні колишніх злочинів; про його особистість і зв'язки; реакції на пред'явлення доказів, що викривають; хитрування, до якого він удавався для дезорієнтації слідства, маскуванню вчиненого, зменшення ступеня своєї провини.

Вільній розповіді обвинуваченого передуює питання слідчого про те, чи визнає він себе винним у пред'явленому йому обвинуваченні. Допит обвинуваченого, що цілком визнає себе винним, як правило, носить **безконфліктний характер**, за винятком випадків самообмови або спроб сховати від слідства або применшити провину кого-небудь зі співучасників. При запереченні або неповному визнанні обвинуваченим своєї провини допит може набути **конфліктного характеру**.

Послідовність викладу обвинуваченим обставин злочину може бути різною:

- хронологічною – розповідь ведеться від обставин, що передували злочині, до настання злочинного результату і наступних дій обвинуваченого;
- логічною – від причин здійснення тих або інших дій до їх наслідків по фактах або епізодах;

– тактичною – слідчий пропонує обвинуваченому спочатку розповісти про той факт, що, на думку слідчого, тактично доцільно висвітлити спочатку, а потім – про інші факти.

Закон не зобов'язує обвинуваченого давати показання, як і не забороняє давати помилкові показання. Але слідчий повинен пам'ятати, що обвинувачений звичайно краще, ніж інші, знає обставини підготовки, вчинення і приховання злочину, його мотив і мету. Крім того, одержання повних і правдивих показань обвинуваченого істотно прискорює розслідування. Усе це визначає завдання не тільки викриття обвинуваченого в неправді, якщо він обрав такий спосіб протидії слідчому, але і подолання відмови від дачі показань.

Тактичними прийомами подолання відмови обвинуваченого від дачі показань є:

- переконання обвинуваченого в неправильності зайнятої ним позиції;
- використання факту дачі показань співучасниками обвинуваченого;
- спонукання до дачі показань шляхом повідомлення про викривні показання співучасників;
- пред'явлення доказів;
- використання протиріч між інтересами співучасників.

Тактика допиту підозрюваного істотно не відрізняється від тактики допиту обвинувачуваного, хоча і має деяку специфіку. Остання характеризується тим, що дані про особистість підозрюваного, якими володіє слідчий, звичайно більш убогі, ніж про особистість обвинуваченого; у розпорядженні слідчого при допиті підозрюваного ще немає такої кількості доказів, як при допиті обвинуваченого. Але на стороні слідчого (особливо при першому допиті підозрюваного) наявний **фактор раптовості**.

Особливості тактики допиту допитуваного, який дає неправдиві показання

Іноді в процесі розслідування перед слідчим виникає завдання викрити в неправді як свідка або потерпілого, так і підозрюваного або обвинуваченого.

Мотиви дачі помилкових показань свідком і потерпілим:

- страх зіпсувати відносини з іншими особами, які проходять по справі, страх помсти з боку злочинця або його зв'язків;
- прагнення сховати свої власні непорядні вчинки, аморальне поведження, боягузтво;
- прагнення вигородити або пом'якшити провину злочинця в силу родинних, дружніх, інтимних зв'язків або з корисливих розумінь чи навпаки, збільшити його провину з помсти, ревнощів або інших низинних спонукань;
- прагнення потерпілого перебільшити або применшити заподіяний йому збиток (з метою приховання джерела придбання втрачених цінностей);
- небажання в наступному виступати як свідок, бути викликаним у суд і т.п.;
- скептичне відношення до можливостей органів дізнання і слідства розкрити злочин, забезпечити відшкодування матеріального збитку або особисту безпеку потерпілого.

Мотиви дачі помилкових показань підозрюваним і обвинуваченим:

- бажання уникнути відповідальності за вчинене, зменшити свою провину або понести покарання не за вчинений, а за менш тяжкий злочин;
- бажання вигородити або пом'якшити провину співучасників або, навпаки, – обмовити їх з метою помсти або з метою забезпечення своєї безпеки у майбутньому;
- прагнення обмовити себе через хворобливий стан психіки або через бажання потрапити в особливі умови життя з причин сімейного, службового або іншого характеру, або ж з хвастощів і т.п. Самообмова буває наслідком прагнення сховати непорядне, у тому числі і злочинне поведження близької людини.

Тактичні прийоми викриття допитуваного в неправді поділяються на три групи:

1. Прийоми емоційного впливу:

- переконання в неправильності зайнятої позиції, її антигромадському характері;
- роз'яснення правових наслідків дачі помилкових показань і шкідливих наслідків помилкових показань для близьких допитуваному осіб з числа потерпілих, підозрюваних, обвинувачених;
- вплив на позитивні сторони особистості допитуваного.

При допиті підозрюваних і обвинувачених, крім перерахованих прийомів, варто спробувати спонукати допитуваного до каяття і щирого зізнання шляхом роз'яснення як шкідливих наслідків неправди, так і сприятливих наслідків визнання своєї провини й активного сприяння розслідуванню злочину, а також злочинів минулих років, що залишилися нерозкритими. Використовується також фактор раптовості за допомогою постановки несподіваних питань у ситуації, коли допитуваний таких питань не чекає.

2. Прийоми логічного впливу призначені для логічного доказу допитуваному, що він викритий у неправді, демонстрації невідповідності його показань дійсності. До їхнього числа відносяться:

- пред'явлення доказів, що спростовують показання допитуваного;
- пред'явлення доказів, що вимагають від допитуваного деталізації показань, що призведе до протиріч між ними і показаннями співучасників;
- логічний аналіз протиріч між інтересами допитуваного і його співучасників; доказ безпідставності зайнятої позиції, що не може перешкодити в кінцевому рахунку встановленню істини.

3. Тактичні комбінації – створення ситуації, розрахованої на неправильну оцінку її допитуваним, що об'єктивно призводить до його викриття. Такими комбінаціями можуть бути:

- створення у допитуваного перебільшеного уявлення про поінформованість слідчого про обставини справи;
- приховування від допитуваного поінформованості слідчого про ті або інші обставини справи;

– метод непрямого допиту, що полягає в постановці питань, другорядних з погляду допитуваного, які фактично маскують головне питання про причетність допитуваного до злочинів та ін.

Одночасний допит двох чи більше вже допитуваних осіб

Підготовка до проведення допиту двох чи більше вже допитуваних осіб містить у собі вибір моменту проведення, вивчення взаємин майбутніх учасників, визначення предмета допиту, визначення питань до допитуваних, їх формулювання і визначення послідовності їх постановки, а також підготовку доказів і інших матеріалів, що можуть знадобитися в ході допиту.

Проведення допиту починається із з'ясування, чи знають її учасники один одного та у яких взаєминах знаходяться. Це необхідно для оцінки впливу відносин на правдивість показань.

Після з'ясування відносин слідчий пропонує по черзі кожному учаснику дати показання, власне кажучи, про спірні обставини. По сформованій практиці першим надається можливість дати показання тому допитуваному, котрий, на думку слідчого, говорить правду.

Учасники допиту за згодою слідчого можуть задавати питання один одному, але не можна допускати, щоб допитувані скористались цим для суперечок один з одним, образ і докорів. Варто враховувати, що при допиті потерпілого або свідка з підозрюваним або обвинувачуваним останні можуть використовувати його для залякування, домовленостей та іншого негативного впливу, з погляду встановлення істини, застосовуючи міміку, жести.

5. Особливості тактики допиту неповнолітніх

Особливості тактики допиту неповнолітніх свідків, потерпілих, підозрюваних, обвинувачуваних обумовлені в значній мірі особливостями психіки неповнолітніх: підвищеним ступенем навіювання, схильністю до фантазування, емоційністю, нестійкістю поведінки, а також незначним життєвим досвідом або взагалі відсутністю його, що нерідко призводить до

неправильної оцінки ними розслідуваної події в цілому або окремих її обставин.

При підготовці до допиту слідчий повинен звернути особливу увагу на з'ясування ступеня розвитку дитини або підлітка, впливу на нього дорослих, особливості характеру. Від цього, в першу чергу, залежить вибір місця допиту. Дітей молодшого віку доцільно допитувати в звичній для них обстановці: у школі, дитячій установі, іноді в їх будинку, щоб офіційна обстановка кабінету слідчого не сковувала і не плутала їх, не тиснула на них. Для неповнолітніх у віці 15-17 років офіційна обстановка місця допиту відіграє протилежну роль: переймаючись почуттям відповідальності, вони скоріше дадуть правдиві показання.

З огляду на швидку стомлюваність дитини, її нездатність зосереджувати довгий час увагу на одному об'єкті, допит не слід затягувати або необхідно влаштовувати перерви.

Основними засобами викриття малолітніх у неправді служать прийоми емоційного впливу, тому що засоби логічного переконання іноді виявляються малоефективними як внаслідок нерозуміння допитуваним самого факту викриття, так і внаслідок духу протиріччя, властивого дітям і призводять до впертого повторення явно безглуздої неправди.

Ефективним може виявитися і повторний допит, що дозволяє знайти ознаки фантазування.

6. Особливості допиту експерта

У випадку, якщо у слідчого при ознайомленні з висновком експерта виникнуть питання, що не вимагають додаткових досліджень, він може з'ясувати їх шляхом допиту експерта, що дав висновок.

Метою допиту експерта є роз'яснення або доповнення даного їм висновку. Він проводиться: по-перше, для уточнення компетенції експерта і його відношення до даної справи; по-друге, з метою роз'яснення даного висновку, коли у своїх показаннях експерт:

- пояснює сутність спеціальних термінів і формулювань;
- обґрунтовує необхідність використання обраної методики дослідження, приладів і устаткування;
- пояснює, як виявлені діагностичні та ідентифікаційні ознаки дозволили йому зробити ті або інші висновки, якою мірою висновки засновані на слідчих матеріалах.

Якщо члени комісії експертів прийшли до різних висновків, у ході допиту з'ясовуються причини цих розбіжностей. Допит експерта не слід змішувати з додатковою експертизою, підстави призначення якої збігаються з деякими з основ проведення допиту: недостатня ясність або неповнота висновку експерта. Критерієм розмежування основ проведення допиту експерта і призначення додаткової експертизи служить звичайно необхідність проведення додаткових досліджень. Для роз'яснення висновків експерта або уточнення змісту висновку не потрібно таких досліджень – проводиться допит експерта. У протилежному випадку – призначається додаткова експертиза.

Контрольні питання

1. У чому полягає криміналістичний зміст допиту?
2. Які суб'єктивні і об'єктивні чинники ускладнюють і сприяють сприйняттю, запам'ятовуванню і відтворенню інформації допитуваними?
3. Які тактичні прийоми використовуються з метою надання допитуваному допомоги в пригадуванні забутого і виправленні добросовісної помилки?
4. У яких випадках на допиті доцільно використовувати звуко- і відеозапис?
5. Якою повинна бути тактична лінія допиту при використанні внутрішніх суперечностей в показаннях допитуваного і протиріччя між його іншими доказами?
6. Які існують прийоми стимулювання позитивних якостей особи, яка дає показання?

7. Які форми психологічної дії допустимі в тактичних прийомах, що використовуються при допиті?

Тести по темі

1. Яка слідча (судова) дія є формою реалізації тактичних, психологічних та інших прийомів і засобів для одержання, дослідження, фіксації і перевірки ідеальних психічних відображень (слідів пам'яті), джерелом яких є людина?

- 1) відібрання пояснень;
- 2) судово-психологічна експертиза;
- 3) слідчий експеримент;
- 4) судово-неврологічна експертиза з використанням поліграфу;
- 5) допит.

2. Що є метою будь-якого виду допиту?

- 1) отримання показань про будь-які обставини, що мають значення для правильного вирішення провадження;
- 2) отримання будь-якої інформації про факти, які мають значення для правильного вирішення кримінального провадження;
- 3) отримання повних та об'єктивно відображуючих дійсність показань;
- 4) отримання показань про обставини, пов'язані тільки з самою подією кримінального правопорушення (його способом, місцем вчинення, часом, наслідками та ін.);
- 5) отримання показань про обставини, які підтверджують або спростовують винність у його вчиненні певних осіб та мотиви їх дій.

3. Предмет допиту – це:

- 1) спілкування слідчого з допитуваним;
- 2) спілкування слідчого з допитуваним у передбаченій КПК процесуальній формі і порядку;
- 3) коло тих питань, які слідчий має намір з'ясувати шляхом допиту;

4) одержання джерела доказів – повних та об'єктивно відображуючих дійсність показань;

5) речі (предмети), які пред'являються слідчим у перебігу допиту з метою актуалізації забутого, викриття неправдивих показань чи спонукання допитуваного до дачі правдивих показань.

4. З чого розпочинається (повинен розпочинатись) допит свідка по суті провадження?

- 1) зі встановлення психологічного контакту;
- 2) зі з'ясування анкетних даних свідка;
- 3) з пропозиції розповісти все йому відоме про обставини, у зв'язку з якими він викликаний на допит;
- 4) з постановки слідчим допитуваному запитань, виходячи з предмета допиту;
- 5) з пропозиції власноручно написати показання у протоколі.

5. З чого розпочинається допит обвинуваченого по суті провадження?

- 1) з встановлення психологічного контакту;
- 2) зі з'ясування анкетних даних обвинуваченого;
- 3) із оголошення слідчим постанови про притягнення як обвинуваченого;
- 4) з постановки слідчим допитуваному запитань, виходячи з пред'явленого обвинувачення;
- 5) із запитання слідчого обвинуваченому, чи визнає він себе винним у пред'явленому обвинуваченні, після чого слідчий пропонує йому дати показання по суті обвинувачення.

6. Як називається критерій для класифікації допиту, за яким тактичні особливості кожного різновиду допиту обумовлюються окресленими у законі предметом допиту, процесуальними правами, обов'язками та інтересами допитуваного?

- 1) процесуальне становище допитуваного;
- 2) вікові особливості допитуваного;
- 3) тактичні підстави;

- 4) стадія (етап) кримінального процесу;
- 5) соціально демографічні особливості допитуваного.

7. Обов'язковим етапом стадії проведення допиту є:

- 1) підготовчий;
- 2) попередній;
- 3) робочий;
- 4) запитань-відповідей;
- 5) підсумковий.

8. Учасник організованої злочинної групи, якого доцільно допитувати у першу чергу – це:

- 1) лідер злочинної групи;
- 2) раніше судимий учасник групи;
- 3) раніше не судимий, пасивний учасник групи;
- 4) другорядний учасник групи, стосовно якого зібрано викриваючі докази;
- 5) раніше не судимий, неактивний учасник групи.

9. Яким за своєю спрямованістю буде запитання допитуваному про: розміри, відстані, проміжок часу, ознаки особи і предметів, суму, вагу і кількість, колір, форму сприйманого?

- 1) уточнюючим;
- 2) додатковим;
- 3) контрольним;
- 4) деталізуючим;
- 5) нагадуючим.

10. Допит за місцем перебування допитуваного проводиться у разі, якщо необхідно:

- 1) зробити допит несподіваним для допитуваного;
- 2) відволікти увагу допитуваного від мети допиту;
- 3) приховати факт виклику на допит від оточуючих;
- 4) виконати допит у зв'язку з неможливістю явки допитуваного;

5) всі відповіді вірні.

11. Як називається етап допиту, що включає в себе вихід із спілкування, закріплення його результатів та їх аналіз?

- 1) прочитання і підписання протоколу допиту;
- 2) закінчення допиту;
- 3) перевірка показань на місці;
- 4) прослуховування звукозапису , перегляд відеозапису;
- 5) запрошення або вручення повістки на додатковий (повторний залежно від потреби) допит.

12. Чому слідчому не можна допускати з точки зору встановлення та утримання психологічного контакту з допитуваним?

- 1) оперативного чи процесуального візуального показу допитуваному об'єктів – слідів злочину, інших речових доказів, предметів криміналістичної техніки в ході проведення слідчої дії;
- 2) відволікти увагу від теми, на яку допитуваний не бажає вести розмову, щоб надалі в іншій формі чи при інших обставинах повернутися до неї;
- 3) розмов по телефону чи зі співробітниками, виконання іншої будь-якої роботи під час (паралельно) допиту (підшивання матеріалів провадження, роздруковування, впорядковування, вивчення документів тощо);
- 4) ставити під час вільної розповіді питання, коли допитуваний явно виходить за межі теми поставленого питання;
- 5) усі відповіді вірні.

13. Як називають тактичний прийом допиту, спрямований на перевірку правдивості і достовірності одержаних показань, який полягає в тому, що допитуваному спершу пропонують розповісти все, що він знає про факт, а потім відтворити викладене по частинах із середини або з кінця; при цьому кожна частина показання уточнюється в деталях?

- 1) шаховий допит;
- 2) перехресний допит;
- 3) деталізований допит;

- 4) поєднання вільної розповіді із запитаннями;
- 5) усі відповіді правильні.

14. Як називають тактичний прийом виявлення і викриття неправдивих показань, який полягає у вислуховуванні всього неправдивого повідомлення без виказування сумнівів та недовіри, щоб, по-перше, створити враження, що показання прийняте, а, по-друге, отримати досить широку базу для наступної його перевірки та викриття?

- 1) психологічно грамотно побудований допит;
- 2) емоційний експеримент;
- 3) виявлення зацікавлення до незначних другорядних фактів і замовчування про інші, відомі слідству обставини;
- 4) допущення легенди;
- 5) вільна розповідь.

15. Вкажіть тактичні відмінності допиту підозрюваного і обвинуваченого:

1) місце допиту: допит підозрюваного можна провадити на місці його затримання, а обвинуваченого – виключно у кабінеті слідчого чи у спеціально відведених для зустрічей приміщеннях слідчого ізолятора;

2) вступний етап робочої стадії допиту: з обвинуваченим немає потреби встановлювати психологічний контакт;

3) при першому допиті підозрюваного у слідчого про особу допитуваного ще немає достатніх даних і в його розпорядженні немає такої кількості перевірених доказів, як при допиті обвинуваченого;

4) обов'язкове застосування під час допиту звуко- чи відеозапису;

5) предмет допиту: підозрюваного – обставини, викладені у повідомленні про підозру; обвинуваченого – в постанові про притягнення як обвинуваченого.

16. Який тактичний прийом допиту спрямований на забезпечення повноти фіксування повідомлюваного допитуваним, на спростовування можливих майбутніх заяв про помилкове здійснення протоколювання

показань чи про давання показань під впливом насильства, а також на стримування можливої у майбутньому зміни зайнятої позиції?

- 1) вільна розповідь;
- 2) пропозиція самотійно записати показання у протоколі;
- 3) підписання протоколу в цілому і кожної його сторінки допитуваним;
- 4) застосування під час допиту звуко- чи відеозапису;
- 5) усі перелічені відповіді є взаємодоповнюючими та правильними;

17. Спільний (навперемінний) допит двох раніше допитаних осіб про обставини справи, щодо яких на попередніх допитах ними були дані суперечливі показання – це?

- 1) перехресний допит;
- 2) шаховий допит,
- 3) одночасний допит;
- 4) очна ставка;
- 5) тактична комбінація для зміцнення вольових якостей і позиції сумлінного допитуваного.

18. Що є предметом допиту двох і більше вже допитуваних осіб?

- 1) обставини, з приводу яких виникли істотні суперечності в показаннях раніше допитаних осіб;
- 2) здійснення психологічного впливу на несумлінного учасника;
- 3) зміцнення вольових якостей і позиції сумлінного допитуваного;
- 4) перевірка правдивості показань учасників;
- 5) продовження вивчення особи допитуваних, одержання нових доказів.

19. При підготовці допиту необхідно:

- 1) визначити обставини, що підлягають з'ясуванню;
- 2) визначити коло учасників допиту;
- 3) вивчити питання, що відносяться до предмету допиту;
- 4) вивчити особистість допитуваної особи;
- 5) всі відповіді вірні.

20. Основний прийом допиту в умовах безконфліктної ситуації:

- 1) роз'яснення допитуваній особі важливості його показань;
- 2) пропозиція провести перевірку показань на місці;
- 3) пред'явлення фотознімків, схем, планів й інших об'єктів, що сприяють пригадуванню;
- 4) допит на місці події;
- 5) ознайомлення допитуваної особи із фрагментами показань інших осіб;
- 6) всі відповіді вірні.

Задачі по темі

Задача №1

23 вересня 2016 р. гр. Бабич В.С. був викликаний на допит до слідчого Юркову А.Ю. Установивши, що гр. Бабич В.С. по національності білорус, слідчий Юрков А.Ю. запитав його, чи володіє він українською мовою й на якій мові він хотів би давати показання. Свідок гр. Бабич В.С. заявив, що українською мовою він володіє, але показання хотів би давати білоруською мовою. Тоді слідчий Юрков А.Ю. повідомив гр. Бабичу В.С, що сам він довго жив у Білорусії й добре володіє білоруською мовою, у зв'язку із чим може перевести показання свідка. Свідок гр. Бабич В.С. не заперечував. Слідчий Юрков А.Ю. провів допит і склав протокол українською мовою. Протокол допиту був прочитаний свідкові в усному перекладі на білоруську мову й підписаний слідчим Юрковим А.Ю. і свідком гр. Бабичем В.С.

Завдання

1. Чи правильно був зроблений допит свідка?
2. Які тактичні прийоми допиту були порушені?

Задача №2

Увечері 19 жовтня 2016 р. в лікарню з селища Ваніно була доставлена з важкими наслідками після кримінального аборту гр. Синицину Н.Н.

Гр. Синицина Н.Н., доставлена о 22 год 30 хв з розривом промежини й ушкодженням матки, температура тіла – 39,5°. О 23 год 15 хв гр. Синицина Н.Н. померла. Ранком у селищі Ваніно виїхав слідчий Вербин Н.Н. У результаті

проведених слідчих (розшукових) дій слідчий Вербин Н.Н. прийшов до висновку, що аборт був зроблений лікарем-терапевтом районної лікарні гр. Воробйовим Н.В.

У контакт із гр. Воробйовим Н.В. він відразу не став вступати, а вирішив прийти до нього через 15 хв від того часу, яких необхідно йому, щоб дійти від залізничної станції Ваніно до його будинку після приходу денного поїзда з м. К. Як і припускав слідчий, що потерпіла гр. Синицина Н.Н. не випадково «прямо з вокзалу» прийшов до нього.

Гр. Воробйовим Н.В. відразу ж запропонував слідчому записати його щиросердне визнання у здійсненні злочину.

Завдання

Який тактичний прийом був використаний слідчим у даній ситуації?

Задача №3

Запросивши на допит потенційного підозрюваного в заподіянні тілесних ушкоджень у бійці, що відбулася на дискотеці, слідчий, не пояснивши причини виклику, став розпитувати його про спосіб життя, знайомих, заняттях і розвагах в останні дні. Допитуваний заявив, що перш ніж відповідати на подібні питання, він хотів би довідатися, у зв'язку із чим викликаний у поліцію. На це слідчий сказав, що після відповіді на поставлені питання він роз'яснить причину виклику.

Чи правомірні дії слідчого? Чи припустимо, виходячи з тактичних міркувань, не вказувати дійсну причину запрошення на допит? Чим тоді можна пояснити причину виклику?

Задача №4

У ході допиту підозрюваного, коли слідчий для викриття його в дачі неправдивих показань показав докази, той заявив, що хворий і просить припинити допит. Слідчий вказав, що якби допитуваний був дійсно хворий, то сказав би про це, з'явившись на допит, а в цей момент його заява про нездужання є спробою втекти від розмови, зміст якого з'явився для нього, несподіваним, і продовжив допит.

Чи правильне рішення слідчого? Якщо ні, то так необхідно було вчинити при наявності такої заяви допитуваного?

Задача №5

Потерпілий вказав, що коли злочинці, які на нього напали, йшли з місця події, хтось кликнув одного з них на прізвище. Він затрудняється згадати, яке саме, але пам'ятає, що воно таке ж, як у популярного артиста кіно.

Які прийоми можуть бути використані, щоб допомогти йому згадати це прізвище?

Задача №6

Після затримки В. і Ц., підозрюваних у здійсненні декількох збройних нападів, на квартирі співмешканки В, був виявлений і вилучений пістолет. В. заперечував приналежність пістолета йому й відмовився дати які-небудь показання. Тоді слідчий пред'явив Ц. на допиті виявлений пістолет і сказав, що його добровільно видав В., на що запропонував Ц. указати місце укриття викраденого. Ц., повіривши повідомленню слідчого, повідомив про місце схову викраденого.

Чи допустимий прийом, використаний слідчим? Як необхідно було використати при допиті Ц. факт виявлення пістолета?

Задача №7

Відчувши елементи нерішучості в поведінці підозрюваного, що заперечував свою вину, слідчий сказав: «Закінчимо на сьогодні» й, оформивши протокол допиту, дозволив допитуваному покинути його кабінет. Однак, коли, той підійшов до дверей і відкрив їх, слідчий запитав: «А коли Ви зустрілися з М., було темно чи ще світло?» Підозрюваний, для якого все це виявилось несподіваним, відразу ж відповів: «Уже темно», а потім, повернувшись до стола, розповів про вчинений ним злочин.

Який прийом був використаний слідчим?

Чи правомірний він?

Задача №8

Один із другорядних учасників злочинної групи, зізнавшись у вчиненні

ним злочинів, відмовлявся дати показання відносно інших членів групи й у першу чергу про її керівника. Слідчий дав йому для ознайомлення протокол допиту керівника, у якому той висловив саму негативну характеристику на адресу цієї особи. Після цього допитуваний докладно розповів про злочинну діяльність керівника групи.

Чи допустимо використовувати розбіжності й протиріччя інтересів співучасників з метою одержання показань?

Задача №9

Обвинувачений відмовлявся давати показання про свого спільника, який зник. Тоді слідчий пред'явив йому виявлену при обшуку переписку його дружини зі спільником, яка свідчила про наявність між ними інтимного зв'язку. Ознайомившись із нею, обвинувачений повідомив про місцезнаходження зниклого спільника.

Чи правомірно з етичної точки зору використання подібних даних?

Задача №10

З'явившись на допит, свідок відмовився дати показання по обставинах розслідуваної справи, не мотивуючи свою відмову. Спроби слідчого переконати його в необхідності змінити своє рішення позитивного результату не дали. Тоді слідчий запросив двох понятих, попросив свідка викласти свою позицію й склав протокол про відмову від дачі показань.

Чи правильно оформлений факт відмови свідка від дачі показань?

Задача №11

Ознайомившись із протоколом допиту й підписавши його, свідок покинув кабінет слідчого, однак через кілька хвилин повернувся й повідомив, що згадав про одну важливу обставину. Слідчий зазначив цю інформацію в додатковому протоколі допиту.

Чи була в цьому необхідність чи необхідно було просто доповнити первісний протокол допиту?

Задача №12

При формі «питання-відповідь» допиту слідчий просив допитуваного

завіряти кожну відповідь підписом. Допитуваний висловив невдоволення цим, оскільки він буде підписувати його в цілому.

Чи правильно вимога слідчого? Процесуальними або тактичними міркуваннями воно обґрунтовується?

Задача №13

При допиті підозрюваного слідчий, керуючись тактичними міркуваннями (не бажаючи, щоб підозрюваний завчасно зорієнтувався в обсязі інформації, якою володіє слідство), не поставив перед ним всі питання, з'ясування яких було необхідним, залишивши ряд з них на наступний допит.

Чи правомірні такі дії слідчого? Чи не є це недоліком у роботі – неповнота проведення допиту?

Задача №14

У шестирічній Галі, яка стала жертвою статевого посягання, запитали (приводиться фрагмент допиту, що відноситься до особистості злочинця):

- Яким був дядечко?
- Страшний.
- А ще який?
- З блискучим зубом.
- А ще що ти запам'ятала?
- У нього на руці був тигр.

Проте злочинця з такою прикметою встановити не вдалося. Лише декілька місяців опісля на підставі інших даних було встановлено, що злочин вчинив Галімчук у якого дійсно на одному з передніх зубів була коронка з світлого металу. Проте на руці у нього була татуїровка у вигляді танка. При уточненні у Галі причин розбіжності з'ясувалося, що вона під словом «тигр» мала на увазі танк. Вона пояснила, а потім це підтвердив і її батько, що колись при огляді одного з кінофільмів вона спитала, показуючи на танк: «Що це таке?» Батько відповів, що це тигр.

Завдання

Вкажіть помилку, допущену при допиті малолітньої. Назвіть основні особливості тактики допиту малолітніх і неповнолітніх свідків і потерпілих.

Задача №15

26 квітня в гирлі р. Чорної, протікаючої недалеко від селища Рябівка, були знайдені частини розчленованого трупа жителя цього селища гр-на Сеніна. Дружина Сеніна на допиті розповіла, що вранці 16 квітня її чоловік виїхав на рибалку і додому не повернувся.

30 квітня слідчий допитав як свідків сусідів Сеніних Лопатова і Свиридову, які підтвердили, що бачили, як вранці 16 квітня Сенін виїхав з будинку на Чорну річку ловити рибу. Проте пізніше слідчий встановив що 16 квітня Сенін на рибалку не їздив. Цього дня рано вранці після чергового скандалу він був убитий дружиною під час сну. З'ясовуючи причину недостовірних відомостей, повідомлених Лопатовим і Свиридовою, слідчий переконався що вони добросовісно помилялися. Вони дійсно бачили, як Сенін виїжджав на рибалку, проте це було не 16, а 14 квітня. У певній мірі помилкові свідчення Лопатова і Свиридової пояснювалися впливом Сеніної, яка після зникнення чоловіка в розмові з сусідами не раз повторювала, що її чоловік виїхав 16 квітня на рибалку і не повернувся.

Зрозуміло, що слідчий на перших допитах цих свідків записав у протоколі ту інформацію, яка була йому повідомлена. Однак вже на цих допитах він міг отримати від Лопатова і Свиридової точні відомості про те, коли Сенін відправлявся на рибалку.

Завдання

Визначте тактичну помилку, допущену слідчим на перших допитах свідків Лопатова і Свиридова. Назвіть прийоми, які сприяють поживленню в пам'яті допитуваного спогадів про час настання тієї або іншої події.

Задача №16

З оперативних даних слідчому стало відомо, що гр-ка Валетова отримала від обвинуваченого Урбановича записку, в якій той просив знайти свого приятеля Сашу і разом з ним умовити потерпілу Семенову відмовитися від

поданої нею заяви про зґвалтування. Із змісту записки виходило, що Саша – другий учасник злочину, якого ще не вдалося встановити. Проте адреса Саші в записці була вказана неточно і тому Валетовій знайти його не вдалося.

Слідчий вирішив з'ясувати зміст записки і спробувати уточнити адресу Саші на допиті Урбановича. Після декількох нейтральних питань він запитав обвинуваченого: «Скажіть, будь ласка, а як вам вдалося передати записку Валетовій?» Спокійний, впевнений тон слідчого і характер заданого питання настільки переконали допитуваного в тому, що слідчому все відоме про цю записку, що Урбанович детально розказав про обставини, при яких зумів приспати пильність охорони і передати записку Валетовій. Обвинувачений відтворив також докладний зміст записки.

Тепер належало отримати відомості про місце проживання Саші. Повнота і точність показань обвинуваченого про це залежали від того, як буде сформульоване і поставлене питання, яку точно дозовану інформацію слідчий при цьому видасть допитуваному. Але слідчому не вдалося знайти необхідний акцент при визначенні змісту і форми питання. Він повідомив допитуваному, що Валетова за вказаною в записці адресою Сашу не знайшла, і запропонував Урбановичу уточнити його адресу. Обвинувачений зрозумів, що слідчий не має в своєму розпорядженні відомостей про співучасника злочину, і тому повторив лише ті дані про місце проживання Саші, які містилися в записці. Він погодився показати квартиру Саші, але, як і було слід чекати при виїзді на вказану в записці вулицю заявив, що забув, де Саша проживає.

Завдання

Визначте тактичний прорахунок, який допустив слідчий при допиті Урбановича. Як треба було побудувати допит обвинуваченого про місце проживання Саші? Вкажіть позитивні моменти в тактиці проведеного допиту.

Задача №17

У вбитого було викрадено наручний годинник. Проте при затриманні підозрюваного Грибова і обшуку, проведеному у нього вдома, годинник виявити не вдалося. Грибов заперечував будь-яку причетність до вчинення

цього злочину. Не виключалося, що Грибов передав викрадений годинник кому-небудь зі своїх знайомих.

Зі свідчень сестри загиблого стало відомо, що викрадений годинник був незвичайної форми і точно такий же годинник є у її молодшого брата.

Завдання

Визначте, як доцільніше всього використовувати цю інформацію в процесі допиту підозрюваного Грибова?

Задача №18

При огляді місця події був знайдений піджак, який не належав убитому. Найімовірніше піджак залишив злочинець, який був вимушений поспішно зникнути з місця вбивства, почувши голоси громадян, що підходили.

Підозра в здійсненні цього злочину виникла по відношенню до 19-річного Бахтіна Володимира, якого бачили в районі місця, де відбулося вбивство. Свідок Сударикова розповіла, що об 11-й годині вечора вона поверталася з роботи додому і в цей час повз неї у напрямку до свого будинку пробіг Бахтін. На ньому були сіра сорочка і брюки. Час, вказаний Судариковою, співпав з часом здійснення вбивства.

При підготовці до допиту слідчий за допомогою працівників поліції з'ясував, що Бахтін проживає в однокімнатній квартирі разом з матір'ю, працює слюсарем на заводі металовиробів, характеризується як людина замкнута, обережна, вивертка. Мати Бахтіна – пенсіонерка, раніше працювала продавцем в продуктовому магазині.

За дорученням слідчого Бахтін був доставлений на допит. Свою причетність до вбивства він заперечував і заявив, що знайдений на місці події піджак йому не належить. Слідчий викликав на допит матір Бахтіна і запитав, чи не зникавав у її сина піджак. Допитувана здогадалася, що інтерес слідчого до піджака пов'язаний із здійсненням якогось злочину, в якому підозрюється її син. Тому вона також стала заперечувати факт зникнення у її сина піджака.

Завдання

Вкажіть тактичну помилку, допущену слідчим при виясненні в процесі допитів Бахтіна і його матері факту приналежності Бахтіну знайденого на місці вбивства піджака. Як потрібно було тактично правильно провести ці допити? Визначте, які додаткові відомості необхідно отримати для забезпечення ефективності подальших допитів? Складіть план допиту Бахтіна і його матері.

Задача №19

У ході допиту підозрюваного, коли слідчий для викриття його в даванні неправдивих показань пред'явив докази, той заявив, що хворий і просить припинити допит. Слідчий зазначив, що якби допитуваний справді був хворий, то сказав би про це, з'явившись на допит, а в даний момент його заява про нездужання є спробою уникнути розмови, зміст якої виявився для нього несподіваним, і продовжив допит.

Завдання

Чи правильне рішення слідчого? Якщо ні, то як треба було поводитися при наявності такої заяви допитуваного?

Задача №20

Потерпілий Глущенко О.О. на допиті дав показання про те, що на кінцевій зупинці автобуса №30 до нього підійшов знайомий Попов і попросив дати йому в борг 100 грн. Глущенко відмовив. Тоді Попов вийняв із кишені ніж, став погрожувати і вийняв гаманець Глущенка, з якого забрав 300 грн. після цього Попов зняв з руки Глущенка золотий перстень і зник. Співробітниками поліції було встановлено місце проживання Попова і він був затриманий.

Завдання

1. Проаналізуйте ситуацію.
2. Складіть письмовий план допиту, вкажіть основні напрями роботи з отриманою інформацією.

Задача №21

При розслідуванні справи про квартирну крадіжку слідчий встановив, що обвинувачений М. неодноразово судимий за аналогічні злочини і фактично є

професійним злодієм. Згідно з характеристиками, отриманими з місць відбування покарання, М. володіє зухвалим характером, вперто не бажає ставати на шлях виправлення і перевиховання. З приводу розслідуваної крадіжки М. відмовився давати будь-які показання. Слідчий на допиті М. вирішив викласти всю сукупність доказів, зібраних у справі, в надії на те, що обвинувачений визнається в скоєнні злочину.

Завдання

За яких умов таке рішення буде правильним? Які негативні наслідки можуть виникнути при відсутності цих умов?

Задача №22

Скласти план допиту та перелік підготовчих дій слідчого

Фабули

1. При розслідуванні квартирної крадіжки був допитаний К. як підозрюваний. Він повідомив, що нічого не знав про злочин, бо вже місяць перебуває поза містом, у своєї тітки.

Які тактичні прийоми доцільно використовувати у процесі допиту підозрюваного?

2. Л. було зґвалтовано групою юнаків за таких обставин: біля кінотеатру «Познань» до Л. підійшли незнайомі хлопці, які попросили, щоб вона покликала їх знайому із сусіднього будинку. Л. погодилася їм допомогти. Біля під'їзду юнаки схопили Л. за руки, завели до під'їзду, а потім на горище будинку, де і зґвалтували. На допиті потерпіла повідомила, що вона нічого не пам'ятає.

Які тактичні прийоми необхідно застосувати слідчому при допиті Л.?

Задача №23

В ході огляду місця події у справі про крадіжку були виявлені відбитки пальців на різних предметах, розташованих в квартирі, де було скоєно крадіжку. Дактилоскопічною експертизою встановлено, що відбитки залишені підозрюваним А. У ході допитів А. заперечував свою участь у злочині, і

слідчий вирішив пред'явити йому як доказ висновок дактилоскопічної експертизи.

Завдання

Про які обставин треба допитати А., перш ніж пред'явити йому вказаний доказ?

Задача №24

При допиті потерпілого В. про обставини розбійного нападу, скоєного в квартирі його друга Б., який також є потерпілим від цього злочину, слідчий встановив, що, даючи показання, які в цілому узгоджуються з іншими фактами і доказами у справі, В. неточно описує послідовність дій злочинців в квартирі під час пошуку цінного майна і деякі інші деталі події.

Виникло припущення, що зазначені суперечності виникли в результаті добросовісної помилки В., оскільки він знаходився в квартирі Б. вперше і міг погано запам'ятати обстановку і орієнтуватися в ній.

Завдання

Якими засобами може скористатися слідчий для заповнення прогалин в пам'яті В. і для уточнення даної ним інформації?

Задача №25

У справі про нанесення К. своїй дружині Т. тілесних ушкоджень слідчий вирішив допитати в якості свідка їхнього малолітнього сина.

Завдання

Визначте коло осіб, які беруть участь в допиті.

Задача №26

У справі про вбивство, пов'язаному з розбійним нападом, було встановлено, що злочин скоєно двома молодими людьми А. і Л., причому організатором і безпосереднім виконавцем вбивства був А., який є неодноразово судимий і знаходиться в розшуку. Л. (раніше не судимий) активних дій під час нападу не робив, брав участь лише у викраденні і реалізації майна. Під час допитів Л. замкнувся, повністю заперечуючи участь в

злочині. А. ж під впливом пред'явлених доказів, розуміючи марність заперечення участі в злочині, дав докладні показання, визнавши свою провину.

Слідчий вирішив провести одночасний допит вже раніше допитуваних осіб.

Завдання

Обґрунтуйте доцільність або недоцільність такого рішення.

Задача №27

Оперативним працівником установлений громадянин, якому зі слів інших осіб відомі обставини розслідуваного злочину. Слідчий, розпитавши про те, від кого й що саме йому відомо, отримавши інформацію відпустив його без оформлення розмови протоколом допиту.

Чи правильно вчинив слідчий? Чи мають доказове значення показання зазначеної особи?

Задача №28

Очевидцем вчиненого злочину виявився чотирирічний хлопчик. Слідчий не став його допитувати, щоб не травмувати психіку дитини й у зв'язку із сумнівом у здатності малолітнього правильно сприйняти й оцінити побачене (вчинене зґвалтування), а отже, неможливістю використати ці дані як докази.

Чи згодні ви з позицією слідчого? Чи є віковий ценз для свідків? Починаючи з якого віку особа може бути допитано як свідка, потерпілого?

Задача №29

Дружина підозрюваного заявила на допиті, що відмовляється давати показання, тому що це може бути використано на шкоду чоловіку. Роз'яснення слідчого про можливість притягнення до відповідальності за відмову від дачі показань позитивного результату не мали.

Як варто вчинити слідчому в даній ситуації? Чи є родинні відносини підставою для відмови виступати в ролі свідка?

Задача №30

Після оголошення слідчого про те, що допит буде проводитися із застосуванням звукозапису, свідок заявив, що при наявності звукозапису він показання давати відмовляється.

Як повинен вчинити слідчий?

Задача №31

Знаючи про те, що підозрюваний – неодноразово судимий, і одержавши про нього характеристику від його співучасників у даному кримінальному провадженні (про те, що він буде все заперечувати до останньої можливості), слідчий заздалегідь підготував і привів у систему конкретно сформульовані питання по обставинах розслідуваного злочину й провів допит у питально-відповідній формі.

Чи припустима ця форма для першого допиту особи? У яких випадках вона є тактично доцільною?

Задача №32

Відповідаючи на запитання про те, яким шляхом можна пройти в село, направляючись зі станції, підозрювана приховала інформацію про одну з доріг, що проходить через ліс. Після питання слідчого про цю дорогу вона, докладно її описуючи, не зазначила про великий яр.

Які висновки із цього повинен зробити слідчий?

Задача №33

Після ознайомлення з протоколом обвинувачуваний заявив, що дані ним не відповідають дійсності показанням, а тепер він готовий повідомити правду, якщо слідчий знищить перший протокол. Слідчий виконав його прохання, заслухав нові показання, і склав другий протокол допиту.

Чи правильно вчинив слідчий? Чи залежало б рішення слідчого від наступних варіантів: а) початкові показання обвинувачуваного, на думку слідчого, відповідають дійсності; б) не відповідають дійсності?

Задача №34

При підписанні протоколу допитуваний, підписавшись в кінці протоколу, відмовився підписувати кожну сторінку.

Чи є в цьому необхідність? Якщо так, то як варто вчинити слідчому в даній ситуації?

Задача №35

Ознайомившись із протоколом допиту, підозрюваний підтвердив його достовірність, але підписувати відмовився. Слідчий запропонував йому власноручно викласти причину відмови від підпису. Допитуваний не захотів зробити й це.

Як варто вчинити слідчому?

Задача №36

Під час допиту слідчий пред'явив обвинувачуваному перехоплену записку його співучасника, адресовану йому. Обвинувачуваний, скориставшись необачністю слідчого, знищив її.

Що повинен зробити слідчий? Яким чином можна було виключити подібні наслідки?

Задача №37

На допиті обвинувачуваний у присутності свого захисника:

- а) знищив пред'явлений йому доказ;
- б) почав спробу давати слідчому "хабар".

Слідчий, склавши протокол про те, що трапилося (у кожному окремому випадку), просив адвоката підписати його, а потім допитав останнього.

Чи правильні дії слідчого? Чи можливий допит адвоката відносно дій його підзахисного?

Тема 5

Тактика обшуку

План

1. Загальні положення тактики обшуку.
2. Особливості тактики різних видів обшуку.
3. Тайники та способи їх виявлення.

1. Загальні положення тактики обшуку

Обшук – це слідча дія, що являє собою процесуальне примусове обстеження приміщень, місцевості, окремих осіб з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте в результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб.

Залежно від об'єкта обшук поділяється на три види:

- обшук приміщень: а) житла чи іншого володіння особи; б) службових і виробничих приміщень підприємств, установ, організацій;
- обшук місцевості (саду, городу, подвір'я, ділянок лісу, поля тощо);
- обшук особи (ч. 3 ст. 208 КПК).

Фактичною підставою для проведення обшуку є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення його мети. До них, зокрема, можна віднести достатні відомості про те, що знаряддя кримінального правопорушення або майно (речі й цінності), здобуте у результаті його вчинення, а також інші предмети і документи, що мають значення для розкриття правопорушення чи забезпечення цивільного позову, відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення знаходяться в певному приміщенні або місці чи в якої-небудь особи. Обшук проводиться також і в тому випадку, коли є достатні дані про те, що в певному приміщенні або місці знаходяться розшукувані особи, труп чи тварини.

Такі дані можуть бути одержані кримінальним процесуальним шляхом і міститися в матеріалах кримінального провадження (у показаннях та інших повідомленнях громадян і посадових осіб, заявах, поясненнях, рапортах), у протоколах слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій та ін. Ці дані також можуть бути отримані оперативно-розшуковим шляхом. Важливим є те, що докази, на підставі яких виносяться клопотання про проведення обшуку, повинні відповідати вимогам допустимості (ст. 86-88 КПК).

Підготовка до обшуку – це комплекс заходів, до числа яких входить:

- збирання інформації про об'єкт обшуку;

- складання плану обшуку;
- визначення складу оперативної групи;
- забезпечення оперативної групи необхідними технічними засобами.

У тактиці обшуку розрізняють попередню, оглядову і детальну стадії.

Попередня стадія обшуку містить у собі прибуття до місця проведення обшуку, проникнення на об'єкт, що обшукується, і проведення необхідних заходів, які забезпечують обшук.

На **оглядовій стадії** слідчий у результаті ознайомлення з обстановкою коректує і поповнює дані про об'єкт обшуку, фіксує ділянки, що вимагають особливого дослідження, виконання трудомістких робіт, застосування спеціальних пошукових приладів і засобів. На цій стадії уточнюється розподіл об'єктів між учасниками обшуку.

На **детальній стадії** здійснюється безпосередній пошук, виявлення і вилучення об'єктів обшуку.

Розрізняють послідовний і вибіркової методи обстеження при обшуку. **Послідовний метод обстеження** полягає у тому, що слідчий рухається в обраному напрямку та обстежує суміжні ділянки і предмети, послідовно рухаючись від одного до іншого. При **вибірковому методі обстеження** черговість визначається не територіальним розташуванням, а оперативно-тактичними чинниками.

У залежності від кількості учасників обшук може бути:

- **одиничний** (обшук у однієї особи, в одному приміщенні або одному іншому місці);
- **груповий** (одночасне проведення обшуку у всіх або декількох осіб, причетних до скоєння злочину, одночасно в декількох приміщеннях або інших місцях).

За поділом обов'язків обшуки можуть вестися **спільно** або **порізно**.

Обстеження може бути **паралельним** і **зустрічним**.

За характером дій, що можуть проводитися над предметами, які обшуковуються, розрізняється обстеження **без порушення цілісності предметів** і

обстеження, пов'язане з руйнуванням окремих частин об'єктів, що перевіряються. Ефективним методом виявлення схованих ознак є порівняння однорідних предметів або ділянок.

На детальній стадії вирішується також питання про відношення до справи виявлених при обшуку об'єктів. Необхідність вилучення деяких предметів може залежати і від ходу обшуку, зокрема, від підозрілої поведінки обшукуваного щодо певного предмета, непереконливого пояснення з приводу будь-якого предмета, підозріле поєднання предметів на місці обшуку, невідповідність знайдених предметів особи обшукуваного, незвичайний спосіб зберігання виявлених предметів і т.п.

Важливу роль відіграє уміння особи, яка обшукує, помічати дрібні деталі, факти, явища, тобто його спостережливість, здатність до тривалих цілеспрямованих спостережень. Спостереження як метод вивчення місця обшуку повинно бути спрямовано не тільки на окремі предмети, але і на поведінку тварин і птахів, що нерідко можуть орієнтувати на присутність людини, яка ховається, або місцезнаходження схованих речей. Ще більш необхідне спостереження за поведінкою особи, яка обшукується, її родичів.

Проводячи обшук, необхідно враховувати ті властивості особи, яка обшукується, які могли вплинути на вибір місця і способу приховання (професійні навички й уміння, характер, смаки, звички і т.п.).

У процесі обшуку необхідно звертати увагу на негативні обставини, особливості життя і поведінку особи, яка обшукується. До числа таких обставин відносяться:

- кількість предметів, що перевищує нормальні потреби;
- підозрілий спосіб зберігання виявлених предметів (у схованці, замаскованими під інший предмет і т.п.);
- незвичайні властивості окремих предметів, їхнє невідоме призначення;
- сумнівні пояснення осіб, які обшуковуються, з приводу предмета, що оглядається (про властивості, час придбання, походження і т.п.);

– спроби зацікавлених осіб сховати або знищити предмет, відвернути від нього увагу слідчого, прояв особливої нервозності при огляді цього предмета та ін.

Результативність обшуку багато в чому залежить і від того, наскільки ефективно використовуються для пошуку науково-технічні засоби. Можуть бути використані, наприклад:

– магнітні підйомники, металошукачі – для виявлення металів, сплавів і виробів з них;

– газоаналізатори – для виявлення вибухових, наркотичних речовин, виявлення людини;

– акустичні аналізатори, стетоскопи – для виявлення шумів і вібрації, що створюються об'єктами пошуку;

– рентгенівські просвічуючі установки – для дослідження стін, предметів і ін.;

– тепловізори, інфрачервоні шукачі об'єктів – для виявлення об'єктів, що відрізняються за температурою від навколишнього середовища (людина, тварина);

– телевізійні установки, ендоскопи – для пошуку об'єктів, схованих непрозорими перешкодами;

– ультразвукові дефектоскопи, радіохвильові прилади пошуку та ін.

2. Особливості тактики різних видів обшуку

Особливості тактики обшуку в приміщеннях. Обшуки в житлових і підсобних приміщеннях складаються з обстеження окремих частин і вузлів будинку та обстеження внутрішньої обстановки: меблів та інших предметів.

Обшук приміщень бажано починати з вимірювань. Варто звертати увагу на однорідність матеріалів, з яких споруджені стіни і внутрішні перегородки. Порожнини та іншого роду вставки виявляються за допомогою простукування. Необхідно уважно оглядати вентиляційні канали, плиткове облицювання, віконні і дверні прорізи.

Оглядаючи предмети внутрішньої обстановки, варто пам'ятати непорушне правило: дослідження повинно бути проведене з усіх боків, причому, з особливою старанністю оглядаються частини, що звичайно сховані від спостерігача: площини, звернені до стін, стелі, підлоги, і внутрішні поверхні меблів.

Особливу увагу необхідно звертати на дрібні деталі. Наприклад, на схованку під поверхнею підлоги можуть вказувати: розкриття плінтусів; вм'ятини між дошками або паркетними дощечками; дошки, що складаються з декількох частин; відсутність між дошками або паркетними дощечками бруду; зміцнення дощок великою кількістю цвяхів, іноді з іншим характером капелюшків і тому подібні ознаки. Ділянки підлоги із зазначеними ознаками досліджують за допомогою металошукачів і лупи з великим полем зору, простукують і при наявності достатніх підстав розкривають.

Проведення обшуку в службовому приміщенні значно складніше, ніж у житловому: у ньому, як правило, велика площа, і на ній розташовано багато затишних місць. Обстеження виробничих приміщень і механізмів вимагає від шукаючих спеціальних знань і знання правил техніки безпеки. Ці додаткові труднощі повинні бути враховані заздалегідь. Так, при обстеженні комп'ютерів необхідно запрошувати експерта, оскільки це досить зручне місце для приховання дрібних предметів. У той же час несанкціоноване проникнення усередину комп'ютера може привести до знищення цінної доказової інформації.

Особливості тактики обшуку ділянок місцевості. Починаючи обшук відкритої місцевості, необхідно розбити територію на окремі ділянки, обмежені природними рубежами або спеціальними позначками. Територія, що обшукується, досліджується планомірно, особлива увага приділяється водоймам, купам хмизу і т.п. Велику користь може принести використання службово-пошукового собаки і зазначених вище технічних засобів.

Особливості тактики обшуку особи. Такий обшук проводиться, як правило, у положенні стоячи. Особі, яка обшукується, пропонують залишити

усе, що в неї в руках, і не рухатися, щоб виключити небезпеку раптового нападу (опору). Особу ставлять обличчям до стіни, на яку вона спирається піднятими руками, розведеними на рівні голови, ноги на ширині плечей. У такій позі обшукувана особа повинна залишатися до кінця обшуку. Особа, яка обшукує, робить обстеження, знаходячись за спиною обшукуваного. Вживаються запобіжні заходи і, насамперед, перевіряється, чи є в обшукуваного зброя.

Найчастіше особистий обшук проводиться зверху вниз. Спочатку обстежується головний убір, потім верхній одяг і т.д. Кожна річ повинна бути оглянута з усіх боків, вивернута на виворіт, прощупана. Підозрілі місця прощупують, ретельно обстежується взуття, особливо кустарного виготовлення й ортопедичне.

При цьому обов'язково обстежуються рукавички (рукавиці) і, по можливості, взуття, яке пропонують зняти з ніг. Варто перевіряти всі кишені одягу, вивертаючи ті з них, які можна вивернути. Зимовий одяг прощупують не менше двох раз. Нерідко ножі та інші знаряддя розташовують за поясом або підвішують по середній лінії грудей, а також з боку спини по лінії хребта. Знаряддя часом ховають у рукавах, а частіше пришивають із внутрішньої сторони курток (пальто) лямками. Іноді їх підвішують між ногами або кріплять із внутрішньої сторони гомілки з частковим захопленням краю взуття. Знаряддя і речовини, що можуть використовуватися для нападу, потрібно вилучати у затриманого негайно. Якщо в процесі обшуку виявляються інші предмети, що можуть мати відношення до справи, вони також підлягають вилученню.

Особистий обшук завершується оглядом тіла. Особі, яка обшукується, пропонують роздягнутися, щоб забезпечити можливість виявлення на його тілі предметів, у тому числі підв'язаних і підклеєних, а також закладених у міжпальцеві проміжки ніг. Обстеження тіла проводиться візуально, шляхом огляду його поверхні і природних отворів ушей, носа і порожнини рота, доступних для огляду, без застосування спеціальних методів і інструментів, прийнятих у медицині.

Перевірки підлягають усі відібрані у особи предмети: валізи, портфелі, гаманці, парасолі, тростини і т.п.

3. Тайники та способи їх виявлення

Щоб розвинути здібності пошуку, треба зрозуміти тип мислення тих, хто ховає, і знати методи, якими вони користуються.

Вивчаючи своїх потенційних супротивників, можливо отримати інформацію, яка допоможе слідчому зрозуміти, що потрібно робити.

Результати пошуку схованки залежать, головним чином, від майстерності слідчо-оперативної групи, а не від винахідливості тих, хто влаштовує схованку. Особа, яка здійснює пошук, має перевагу перед тим, хто приховує матеріальні об'єкти.

При цьому необхідно враховувати особливі властивості того предмета, який необхідно знайти: чутливість до температури навколишнього середовища, вологи і т.п. Так, наприклад, немає сенсу шукати непроявлену плівку і деякі хімічні речовини у схованці, що знаходиться поблизу джерела тепла. Якщо предмет поглинає воду, то він має знаходитись у водозахисній упаковці. Будь-який металевий предмет без особливих труднощів можна знайти за допомогою металошукача, якщо тільки він не схований усередині іншого металевого предмета.

Схованки можуть бути різними в залежності від місця їхнього розташування і поставлених завдань. Це можуть бути вмонтовані, замасковані в шафи скриньки; схованка з механічним запором і кодовим замком; із системою оповіщення. У спеціально обладнаних сейфах, крім основного призначення (наприклад, схованка мисливської рушниці), можуть бути завчасно зроблені малі порожнини в стінах для зберігання особливо важливих документів.

У більшості житлових будинків і квартир є стаціонарні чи напівстаціонарні пристрої і пристосування, що можуть бути використані як схованки. Найчастіше декілька схованок обладнуються під час ремонту в офісі чи будинку. Для цих цілей часто запрошують фахівців, що безпосередньо

займаються ремонтом і устаткуванням приміщень. Тому потрібно враховувати відомості про попередній ремонт: опитування робітників може надати необхідну інформацію. Головним інструментом того, хто шукає, є здоровий глузд і аналітичний розум.

Крім того, діяльність слідчого щодо виявлення шуканого полягає у виявленні демаскувальних ознак тайника і з'ясування їхнього значення. Практично слідчий сприймає масу предметів, слідів, але якщо він не розуміє їхнього зв'язку з діями злочинця, то не прийме їх до уваги і вони виявляться некорисними, даремними для нього.

Демаскувальні ознаки тайника інколи доволі примітивні, а інколи майже відсутні.

Ознаки, що можуть указувати на наявність тайника під поверхнею підлоги, є такими:

- зрушення плінтусів;
- дошки складаються з окремих частин;
- відсутність між дошками і паркетинами пазового бруду;
- закріплення дощок великою кількістю цвяхів, інколи з іншим характером головок;
- закріплення цвяхами паркетин (паркетних дощок, плашок);
- погойдування або незначне прогинання дошки або паркетини під вагою людини;
- відмінність у відтінку фарбування окремих частин підлоги, пошкодження у шпаклівці;
- кріплення певної частини лінолеуму цвяхами і, навпаки, незакріпленість певного шматка лінолеуму, виглядання з-під нього частини підлоги або його нерівності;
- нещільне кріплення керамічних плит підлоги, відсутність між ними пазового бруду, інший характер кріпильного розчину;

– відсутність пилу за умови сильної запиленості (забруднення) всього іншого простору або, навпаки, сильна забрудненість чи запиленість окремої ділянки підлоги;

– місця, на яких або поблизу яких стоїть (сидить) обшукуваний, особливо коли він змушений їх залишити, а потім знову повертається до цих місць.

Перелік ознак, що можуть указувати на тайники всередині пустотілих стін чи перегородок:

– відмінності у товщині аналогічних стін або в матеріалі, з якого їх виготовлено;

– випуклість або вгнутість частини поверхні стін;

– відмінність у фарбі, якою покрито стіну, у штукатурці стіни або її обклеюванні шпалерами (документи, що розшуковуються, можуть бути під шпалерами);

– нестійкість (під натиском) дощок підвіконня та рам вікон;

– сліди, що свідчать про повторне кріплення або заміну облицювальних плиток;

– різна кладка стіни або інший характер швів між цеглинами (блоками) тощо;

– різна люмінесценція окремих ділянок стіни під опроміненням її ультрафіолетом тощо.

Ознаки, що можуть указувати на наявність тайника у льоху, підвалі, фундаментах будівель є такі

– невідповідність між внутрішнім і зовнішнім розмірами підвальної частини будинку (з урахуванням товщини фундаменту і стін);

– відсутність пилу і павутиння на окремій ділянці за умови загальної забрудненості всього підвалу (особливо в просторі між брусами і настилом);

– неоднорідність цегляної кладки, штукатурки, розчину;

– наявність кам'яних чи інших важких стін на земляній (піщаній) підлозі підвального приміщення та ін.

Враховуючи вищезазначені демаскувальні ознаки схованок, слід також мати на увазі, що предмети, котрі розшуковуються, можуть бути розібрані на частини і сховані в декількох різних місцях.

Також важливим під час обшуку є особливості діяльності того, хто шукає: йому доводиться часто відкривати і переміщувати предмети. У випадках особистого обшуку руки торкаються тіла підозрюваного, відчуючи неприродні виступи, тому почуття дотику – важливий фактор обшуку.

Ретельний огляд приміщення найчастіше дає позитивні результати. При огляді визначають предмети, що знаходяться не на своєму місці: сліди подряпин, зроблені інструментами, сліди рідини (свіжої фарби, лаку і т.п.), оглядають речі і предмети, яких торкались.

Одним із способів пошуку схованок є вимір розміру предметів, у яких вони можуть знаходитися. Вимірювання допомагають знайти сховані простори і таємні відсіки. Фальшиве «подвійне» дно в кейсі чи у валізі легко знайти, якщо порівняти його внутрішні і зовнішні розміри з урахуванням товщини предмета. Про існування таємної кімнати можна довідатися, накресливши план приміщення з розмірами.

Під час огляду приміщень тому, хто шукає, допомагає слухове сприйняття, особливо у великих просторах. Таємне приміщення при простукуванні стіни дає більш глухий звук, ніж стіна. Простукування для виявлення порожніх просторів є розповсюдженим способом і не вимагає спеціальних інструментів.

Ще один спосіб – розбирання предметів. Відомо, що в багатьох предметах заводського виготовлення є порожнини. Розбирання може бути простим, таким, що не потребує спеціальних інструментів. Наприклад, відкрити портативний приймач і подивитись, чи знаходяться в батарейному відсіку батарейки. Бувають і більш складні випадки, коли для розбирання потрібні інструменти. Набір спеціальних інструментів необхідний для проведення будь-якого серйозного обшуку. Адже знайти дрібний предмет, що може бути ретельно замаскований у стіну, у перегородку і т.п., можна тільки за допомогою

спеціальних пристроїв. У житлових і службових приміщеннях схованки можуть бути обладнані в добре доступних і абсолютно несподіваних місцях: вимикачах, розетках, під плінтусами, у водопровідних трубах, у сантехнічних пристроях і т.п. Будь-який побутовий прилад у будинку – це потенційне місце для схованки.

Основним інструментом для виявлення схованок є пошукове дзеркало. Воно може бути маленьким, приблизно як у зубного лікаря, а може бути значно більшим. Дзеркало кріпиться на довгій, у кілька десятків сантиметрів ручці.

У наш час існують також дуже маленькі, портативні рентгенівські прилади, якими користуються багато співробітників правоохоронних органів, служб безпеки для виявлення зброї. В аеропортах існують стаціонарні рентгенівські установки.

Детектор випаровування – це «електронний ніс», що може знайти присутність випаровувань вибухових речовин.

Наступний крок пов'язаний з об'єднанням можливостей візуального і детекторного дослідження. При візуальному огляді здійснюється пряме зорове розпізнавання предметів, що вимагає тривалої підвищеної концентрації уваги оператора і не завжди дає надійний результат. Під детекторним дослідженням розуміється застосування апаратури, що контактним чи безконтактним способом здатна сприймати визначені фізичні властивості, що свідчать про наявність в обстежуваному місці деяких аномалій у вигляді неоднорідностей, характерних випромінювань конкретних речовин. З погляду ефективності обстеження та застосування детекторів суттєвим є те, що у випадку вдалого пошуку сигнал, який перевищує межу чутливості, тим самим не тільки виявляє, але й локалізує пристрій чи матеріал пошуку. У результаті об'єднання візуального і детекторного методів пошуку підвищується ймовірність виявлення і скорочується час огляду. Портативні телевізійні системи використовують для швидкого пошуку вибухових речовин, зброї, наркотиків, огляду транспортних засобів, контейнерів, вагонів тощо. Оптичні прилади та

дзеркала доповнюють собою можливості ендоскопічного і телевізійного обладнання, крім того, мають деяке самостійне застосування.

Для виконання пошукових робіт використовують також собак. Вони виконують три типи пошуку: пошук людей, наркотиків та вибухових речовин.

При перевезенні заборонених предметів транспортними засобами водії та інші особи використовують схованки, обладнані в сидіннях, рамах, дверцятах кабін, бензобаках, а також у вантажах, що транспортуються. Спиртні напої переливаються в бачки для обмивання лобового скла, запасні камери, інші ємкості.

У передачах і поштових відправленнях заборонені предмети маскуються в продуктах харчування, речах, дозволених для використання, чи в їх упаковці. Гроші, що пересилаються в листах, вклеюються в подвійні конверти.

На пошуковому (детально-динамічному) етапі обшуку особливо важливо дотримуватися таких рекомендацій:

- по можливості обслідувати об'єкт без порушення його цілісності, через простукування, проколювання, прощупування, вимірювання, порівняння з аналогічними об'єктами, а також за допомоги відповідних науково-технічних засобів (металошукача, ультра-, інфрачервоних випромінювачів, ультразвукового дефектоскопа, ендоскопа та багатьох інших);

- обслідування зі зламом (в тому числі, частковим) об'єкта проводити тільки за наявності для цього достатніх підстав, але і в цьому випадку намагатися діяти раціонально (наприклад, якщо є можливість оглянути виявлену внутрішню пустоту крізь невеликий отвір, не варто повністю зламувати об'єкт; не варто зривати всі шпалери – досить вирізати їхні шматки;

- під час вилучення предметів забезпечити цілісність ознак – слідів дотику до них обшукуваного;

- звергати увагу на відсутність предметів, про наявність яких в обшукуваного було відомо слідству або ж які повинні бути на місці обшуку, про що свідчать результати пошуку (відсутність коштовностей або інших предметів за наявності їх письмового списку, значна кількість магнітофонних

дисків і відеокасет за відсутності самої апаратури тощо) і взагалі помічати прояви як матеріального, так і нематеріального характеру негативних обставин;

– перед завершенням пошукового етапу обшуку виконати повторний обхід і огляд об'єкта обшуку, аби переконатися, чи достатньо повно виконано слідчу дію.

Контрольні питання

1. Визначте завдання та види обшуку.
2. У чому полягає підготовка до обшуку і яким шляхом вона здійснюється?
3. Які пошукові науково-технічні засоби виявлення використовуються при обшуку?
4. Які процесуальні, організаційні і тактичні дії виконує слідчий після прибуття на місце обшуку?
5. Які оперативно-розшукові заходи проводяться паралельно з обшуком і безпосередньо після обшуку?
6. Які тактичні прийоми застосовуються при обшуку і яка їх психологічна сутність?
7. Які особливості обшуку в приміщеннях?
8. Які особливості обшуку ділянок місцевості?
9. Як проводиться обшук транспортних засобів?
10. Способи виявлення тайників.

Тести по темі

1. Яке тактичне рішення необхідно прийняти слідчому у випадках, якщо особа добровільно не видала речі або документи, вказані в ухвалі слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів, однак у слідчого є підстави вважати, що вона переховує їх при собі і протидіє виконанню ухвали судді?

1) провести примусове вилучення речей і документів, при якому слідчий має право обстежувати тіло та одяг особи, по можливості не заподіюючи їм шкоди;

2) припинити виконання в порядку ст. 166 КПК ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів, внести судді погоджене з прокурором клопотання про проведення особистого обшуку відповідно до ч. 2 ст. 234 КПК, отримати ухвалу судді та провести особистий обшук;

3) на місці винести постанову про проведення обшуку особи та провести його, не зволікаючи, з наступним направленням протягом доби копії протоколу обшуку прокурору;

4) не зволікаючи, провести особистий обшук особи в порядку ч. 3 ст. 233 КПК із складенням протоколу особистого обшуку без винесення постанови про обшук з невідкладним зверненням до слідчого судді з клопотанням про проведення обшуку;

5) прийняти на власний розсуд будь-яке із зазначених тактичних рішень, оскільки законом вирішення подібних ситуацій не врегульовано і на результативність та допустимість протоколу процесуальною дією та вилучених речей і документів як доказів порядок їх вилучення у подібних ситуаціях не впливає.

2. Яке тактичне рішення необхідно прийняти слідчому у випадках, якщо особа, у житлі якої проводиться виконання в порядку ст. 165 КПК ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей та документів, добровільно не видала речі або документи, вказані в ухвалі судді, і у слідчого є достатні підстави вважати, що вона переховує їх, може їх знищити, змінити чи переховати?

1) припинити проведення виконання ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей та документів в порядку ст. 165 КПК та задокументувати результати її проведення у протоколі; внести судді погоджене з прокурором подання про проведення обшуку у житлі вказаної особи в

порядку ст. 234 КПК; отримати ухвалу судді про проведення обшуку та провести його;

2) на місці винести постанову про проведення обшуку житла особи та, не зволікаючи, провести його з наступним повідомленням у добовий строк прокурора або його заступника;

3) припинити проведення виконання ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей та документів в порядку ст. 165 КПК та задокументувати його результати у протоколі; не зволікаючи, провести обшук житла особи в порядку ч. 3 ст. 233 КПК з невідкладним зверненням до слідчого судді з клопотанням про проведення обшуку у житлі цієї особи;

4) провести примусове виконання ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей та документів, при якому слідчий має право відкривати закриті сховища, по можливості не заподіюючи їм шкоди;

5) прийняти на власний розсуд будь-яке із вищезазначених тактичних рішень, оскільки законом вирішення подібних ситуацій не врегульовано і на результативність і допустимість вилучених речей і документів як доказів порядок їх вилучення у подібних ситуаціях не впливає.

3. Яке тактичне рішення необхідно прийняти слідчому у випадках, якщо особа, у якої проводиться виїмка із її житла, добровільно не видала предмети або документи, вказані в ухвалі судді про тимчасовий доступ до речей і документів, проте нема підстав вважати, що вказані предмети нею переховуються у схованках?

1) припинити виконання в порядку ст. 165 КПК ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей та документів в та задокументувати його результати у протоколі; внести судді погоджене з прокурором клопотання про проведення обшуку у житлі вказаної особи в порядку ч. 3 ст. 234 КПК, отримати ухвалу судді про проведення обшуку та провести його;

2) припинити виконання ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей та документів у порядку ст. 165 КПК та задокументувати його результати; на місці, не зволікаючи, самостійно винести постанову про

проведення обшуку житла та провести його з наступним направленням протягом доби копії протоколу прокурору;

3) провести примусове виконання ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей та документів у порядку ст. 165 КПК, при якому слідчий має право відкривати закриті сховища, по можливості не заподіюючи їм шкоди;

4) припинити виконання ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей та документів в порядку ст. 165 КПК та задокументувати його результати; не зволікаючи, провести обшук житла в порядку ч. 3 ст. 233 КПК з невідкладним зверненням до слідчого судді з клопотанням про проведення обшуку у житлі цієї особи;

5) прийняти на власний розсуд будь-яке із вищезазначених тактичних рішень, оскільки законом вирішення подібних ситуацій не врегульовано і на результативність та допустимість протоколу процесуальної дії та вилучених речей і документів порядок їх вилучення у подібних ситуаціях не впливає.

4. У якій відповіді вірно розкрито поняття групового обшуку?

1) тактична операція зі збирання і дослідження джерел доказової інформації, яка здійснюється спеціально створеною для цього слідчо-оперативною групою;

2) проведення обшуку слідчо-оперативною групою, при якому її кількісний склад поділяється на підгрупи: для виконання безпосередніх пошуково-розшукних дій, для здійснення спостереження за поведінкою обшукуваного, для здійснення зовнішнього спостереження за об'єктом обшуку і охорони місця проведення слідчої дії;

3) тактична операція з одночасним здійсненням серії обшуків за єдиним планом у різних осіб або в різних місцях у межах провадження у одних матеріалах досудового розслідування під єдиним керівництвом;

4) усі відповіді вірні;

5) правильної відповіді немає.

5. Яке тактичне рішення необхідно прийняти слідчому у випадках, якщо у нього з'явилися точні дані про те, що у лісі у конкретному місці заховано (закопано) пістолет – зброя вбивства?

- 1) звернутись до слідчого судді з погодженим прокурором клопотанням про дачу дозволу на тимчасовий доступ до речей;
- 2) провести обшук конкретної ділянки лісу;
- 3) провести огляд конкретної ділянки лісу;
- 4) провести будь-яку із вищезазначених дій;
- 5) дати доручення органу дізнання провести відповідні оперативно-розшукові дії.

6. Яке тактичне рішення необхідно прийняти слідчому у випадках, якщо у нього з'явилися дані, що дають підстави вважати, що пістолет – зброя вбивства, заховано (закопано) на засадженій капустою земельній ділянці, належній матері підозрюваної, для його виявлення і вилучення?

- 1) звернутись до слідчого судді з погодженим прокурором клопотанням про дачу дозволу на тимчасовий доступ до речей;
- 2) звернутись до слідчого судді з погодженим прокурором клопотанням про дачу дозволу на проведення обшуку конкретної ділянки місцевості;
- 3) звернутись до слідчого судді з погодженим прокурором клопотанням про дачу дозволу на проведення огляду конкретної ділянки місцевості;
- 4) провести огляд земельної ділянки;
- 5) дати доручення оперативним органам провести відповідні оперативно-розшукові дії.

7. Що дозволяється особам, у житлі яких проводять обшук та членам їх сім'ї, які знаходяться на місці провадження обшуку?

- 1) підходити до вікон;
- 2) курити власні цигарки та користуватись власними запальничками чи сірниками;
- 3) змінювати первинне положення на вікнах гардин, фіранок, жалюзі тощо;

4) прибирати з підвіконників чи ставити на них що-небудь;

5) варіанту з правильною відповіддю не запропоновано.

8. У якій відповіді правильно розкрито суть тактичного прийому обшуку – «словесна розвідка»?

1) прибувши на місце обшуку, слідчий пред'являє обшукуваному ухвалу про дачу дозволу слідчим суддею на обшук та запитує, чи має він у своєму володінні зазначені в ухвалі речі та документи та чи не видасть їх слідчому добровільно;

2) під час провадження обшуку слідчому необхідно встановити психологічний контакт із обшукуваним і порозмовляти з ним на предмет того, де б, на його думку, «середня розумна людина» переховувала ті чи інші предмети;

3) під час провадження пошукових дій слідчому необхідно голосно називати в порядку черговості предмети пошуку або наступні ділянки (сегменти), що обстежуватимуться, при цьому спостерігати за психофізіологічними реакціями обшукуваного і таким чином прогнозувати місцезнаходження захованого предмету пошуку;

4) під час провадження пошукових дій учасникам слідчо-оперативної групи необхідно «між іншим» голосно обговорювати між собою досвід успішно проведених обшуків по аналогічних справах з метою спонукати обшукуваного добровільно видати предмети пошуку;

5) повно суть тактичного прийому «словесна розвідка» розкрита у всіх приведених відповідях разом узятих.

9. Що слід здійснити слідчому у ході провадження особистого обшуку відразу по завершенні обстеження тіла та одягу особи?

1) приступити до обшуку помешкання чи іншого місця, де проводився обшук особи;

2) оглянути те місце, де стояв обшукуваний;

3) призначити судову експертизу у випадку виявлення речовини, схожої на наркотичний засіб;

4) допитати обшукуваного по факту виявлених при ньому і вилучених речей і документів, які мають значення для справи;

5) роз'яснити обшукуваному право і порядок оскарження дій слідчого.

10. Що слід зробити слідчому у ході підготовки до обшуку за наявності даних, що обшукуваний під час проведення обшуку здатний вчинити збройний опір?

1) включити до складу слідчо-оперативної групи відповідно екіпіровану групу захоплення та спланувати вжиття заходів безпеки учасників обшуку;

2) передбачити можливість проведення особистого обшуку особи і завчасно винести постанову про обшук особи та отримати санкцію прокурора;

3) включити до складу слідчо-оперативної групи понятьх тієї ж статі, що й обшукувана особа;

4) внести за погодженням з прокурором клопотання слідчому судді про обрання стосовно обшукуваного запобіжного заходу у вигляді взяття під варту;

5) правильної відповіді немає.

11. Яким чином необхідно досліджувати об'єкти обшуку в ході його проведення?

1) оглядати, звертаючи увагу при цьому на їх колір та його однорідність, а також на однорідність матеріалу;

2) ощупувати;

3) простукувати;

4) визначати їх приблизну вагу;

5) всі відповіді вірні.

12. Як називається стадія обшуку, яка завершується пропозицією обшукуваному добровільно видати речі та цінності, що підлягають вилученню, а також предмети, заборонені до цивільного обігу:

1) оглядова;

2) стадія процесуальних дій;

3) підготовча;

4) стадія «мовного контакту з обшукуваним»;

5) вступна.

13. У якому документі треба задокументувати факт, що в ході обшуку обшукуваний намагався знищити або переховати речі чи документи, що підлягають вилученню, а також вжиті слідчим заходи до нього?

1) у рапорті, складеному слідчим, який підлягає приєднанню до матеріалів справи;

2) у рапорті, складеному оперативним працівником, який підлягає приєднанню до матеріалів справи;

3) у протоколі допиту свідків, що були понятими при обшуку;

4) у протоколі обшуку;

5) у акті, складеному понятими, завіреному слідчим.

14. У якому випадку для проведення особистого обшуку рекомендовано залучати судмедексперта або лікаря?

1) якщо необхідно провести обшук тіла людини;

2) якщо обшукуваний і слідчий є особами протилежної статі;

3) якщо на тілі обшукуваного наявні перев'язки, або у слідчого є підстави припускати, що пошукувані предмети можуть бути заховані у природних порожнинах людського тіла;

4) якщо обшукуваний є носієм ВІЛ інфекції або хворіє на іншу важко виліковну інфекційну хворобу;

5) якщо особа, яка підлягає особистому обшуку, заявила клопотання про проведення обшуку лікарем.

15. У якій відповіді вірно розкрито суть «раптовості» як організаційно-тактичного прийому обшуку?

1) обшук проводиться невідкладно, як тільки слідчому надійшла інформація, що предмети і документи, які можуть мати значення для справи, знаходяться у певному місці;

2) обшук проводиться невідкладно, якщо є підстави вважати, що пошукувані предмети або документи можуть бути знищені або переховані;

3) обшук має бути завжди несподіваним як для особи, що обшукується, так і для інших осіб, зацікавлених у результатах розслідування в справі;

4) проведення обшуку доцільне та ефективно виключно на початковому етапі розслідування;

5) повно та правильно суть «раптовості» як тактичного прийому обшуку розкрита у всіх приведених відповідях разом узятих.

16. З обстеження яких об'єктів рекомендовано починати обшук у службових приміщеннях?

1) з місць загального користування (коридор, санвузол, сходові клітки тощо);

2) з робочого місця обшукуваного;

3) з того об'єкту, яке першим запропонує оглянути обшукуваний;

4) це залежить від укомплектованості слідчо-оперативної групи;

5) у науковців та практиків немає єдності поглядів щодо цього питання.

17. Чи можна слідчому, якщо у нього є точні дані про місцезнаходження пошукуваного трупа чи його частин, звертатись до слідчого судді із клопотанням про надання тимчасового доступу до речей?

1) так, можна;

2) можна тільки у випадку, якщо об'єкт (ділянка території), що є місцезнаходженням трупа чи його частин перебуває у чийсь власності або володінні;

3) можна за умови обов'язкової участі судмедексперта або лікаря при виконанні ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів;

4) ні, оскільки вилучення трупа чи його частин у рамках виконання ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей та документів суперечить закону і сутності цього засобу забезпечення кримінального провадження;

5) законом це питання не врегульовано, а у науковців та практиків немає єдиного підходу до його вирішення.

18. У якій відповіді правильно та повно вказано чи підлягають вилученню виявлені в ході проведення обшуку речі, заборонені законом до обігу, які не мають відношення до провадження за матеріалами, що розслідуються?

- 1) ні, не підлягають вилученню в жодному випадку;
- 2) ні, не підлягають вилученню, оскільки щодо факту їх незаконного перебування в обігу на час проведення обшуку у Єдиному реєстрі досудових розслідувань ще не зареєстровані відомості щодо цього факту;
- 3) так, підлягають вилученню у кожному випадку їх виявлення в ході обшуку або огляду;
- 4) підлягають вилученню тільки предмети, які виявлені в ході обшуку, а ті що виявлені в ході огляду – ні;
- 5) підлягають вилученню тільки у випадку, якщо вони слугували схованкою (тайником) для переховування у них речей, зазначених в ухвалі про дозвіл на обшук.

19. У якій відповіді правильно вказано тактичні особливості проведення обшуку у кімнаті гуртожитку?

- 1) обшук проводиться у кімнаті гуртожитку, у якій проживає обшукуваний, а також у приміщеннях загального користування – кухня, коридор, санвузол, тощо;
- 2) обшук проводиться виключно у кімнаті гуртожитку, у якій проживає обшукуваний, а приміщення загального користування (кухня, коридор, санвузол, тощо) обслідуванню не підлягають;
- 3) обшук проводиться тільки в тій частині кімнати, де знаходяться речі обшукуваного; іншим особам, які проживають з обшукуваним, пропонується перевірити, чи немає серед їхніх речей чужих предметів; приміщення загального користування обслідуванню не підлягають;
- 4) обшук проводиться тільки в тій частині кімнати, де знаходяться речі обшукуваного; іншим особам, які проживають з обшукуваним, пропонується перевірити, чи немає серед їхніх речей чужих предметів; обслідування

приміщень загального користування проводиться за загальними правилами обшуку;

5) залежно від ситуації обшуку слідчому можна прийняти будь-яке із вище запропонованих рішень.

20. У якій відповіді вказано правило опису у протоколі про проведення обшуку вилучених грошових знаків?

1) в протоколі вказується загальна сума вилучених грошей;

2) в протоколі вказується вид валюти, загальна сума, номінали, серійні номери усіх вилучених грошових знаків;

3) в протоколі достатньо вказати вид та загальну суму вилученої валюти

4) в протоколі вказується вид валюти, загальна сума, номінали; розміри та матеріал, з якого виготовлено грошовий знак, установа-емітент, рік затвердження зразка та рік випуску банкноти чи монети;

5) в протоколі наводиться якнай докладніший опис вилучених грошових знаків.

1) примірник (екземпляр) протоколу проведення обшуку;

2) примірник (екземпляр) протоколу проведення обшуку та примірник опису вилучених предметів;

2) примірник (екземпляр) ухвали слідчого судді про дозвіл на обшук;

4) примірник (екземпляр) ухвали слідчого судді про дозвіл на обшук, примірник протоколу про його проведення та примірник опису вилучених предметів;

5) візиту картку прокурора, який здійснює нагляд за розслідуванням у даному провадженні, і роз'яснити їй право і порядок оскарження дії слідчого чи іншого учасника слідчо-оперативної групи.

21. У яких випадках може проводитись повторний обшук?

1) якщо первинний обшук проходив у несприятливих умовах;

2) якщо первинний обшук був проведений недоброякісно;

3) якщо необхідно більш детально дослідити об'єкт, який при первинному обшуку детально не обстежувався;

4) якщо первинний обшук не дав позитивних результатів, проте після цього надійшли відомості, що на місці його проведення таки знаходяться об'єкти, не виявлені первинним обшуком або вони доставлені туди пізніше;

5) всі відповіді вірні.

Задачі по темі

Задача №1

12 вересня 2016 р. по факту зникнення гр. Сидоркіна Н.Н. була порушена кримінальне провадження. Незабаром у річці в районі Нагатинської заплави були виявлені частини тіла людини (руки, тулуб).

Судово-медичний експерт Михайлишин М.М. дав висновок, що виявлені частини тіла належать одній людині. По підозрі у здійсненні вбивства був затриманий родич зниклої гр. Сидоркін С.С. Обоє вони працювали в комерційних організаціях, діяльність яких перевіряли органи по боротьбі з економічними злочинами.

Виникла необхідність у проведенні обшуку на дачній ділянці й на квартирі підозрюваного гр. Сидоркіна С. С. з метою виявлення інших частин трупа, місця здійснення злочину, предметів, нажитих злочинним шляхом, і фінансових звітних й облікових документів.

Завдання

1. Які технічні засоби й пристосування необхідно використати для проведення обшуку?

2. Які заходи злочинець може почати з урахуванням того, що йому відомо про можливий обшук?

Задача №2

Перед початком обшуку слідчим гр. Никіфорову Н.Р. було запропоновано видати зброю, гроші і коштовності.

Гр-н Никіфоров Н.Р. видав:

1) готівка в сумі 1000 грн.;

2) п'ять кілець з напівкоштовним камінням: гранат, агат, сердолик, хризоліт, топаз.

Після проведення обшуку в будинку Никіфорова Н.Р. знайдені і вилучені:

1) в столі, у схованці – револьвер «Наган» зразка 1895 р. калібра 7,62 мм, довжина каналу стовбура 115 мм, чотири патрони (в барабані револьвера 7 патронів);

2) в подушечці для голок, підвішеної до рами картини, цінності;

3) під сидінням і шинах коліс велосипеда значна сума грошей;

4) за допомогою металошукача, застосованого експертом-криміналістом Благовидовим П.Ф., виявлено 7 монет із золотого металу діаметром 20 мм випуску 1876 р., захованих у ліжку.

Місця виявлення предметів і вказані об'єкти сфотографовані. Перераховані вище предмети були пред'явлені понятим і присутньому при обшуку Никіфорову Н.Р. та вилучені для залучення до справи як речові докази. Вилучені предмети упаковані в креслярську глянцева кальку, перев'язані шпагатом, кінці якого скріплені сургучною печаткою слідчого Гаврилова №105.

Обшукуваний Никіфоров Н.Р. вимагав в протоколі записати скаргу про те, що слідчий розібрав електричного натирача підлоги і пилосос, спричинивши збиток на суму 200 грн.

Обшук проводився 5 годин при денному освітленні.

Протокол прочитаний вголос, записано правильно.

Завдання

Чи правильно діяв слідчий? Якщо ні, то в чому полягає його помилка?

Задача №3

Оперативний працівник поліції повідомив слідчому, що ним отримані дані оперативно-розшукового характеру про те, що безпосередньо перед затримкою підозрюваний передав своїй співмешканці пістолет, за яким до неї повинен зайти його знайомий. Для того, щоб випередити його, необхідно невідкладно провести обшук. Слідчий виніс постанову про проведення обшуку

й доручив його проведення оперативному працівникові. Пістолет при обшуку був вилучений.

Завдання

Чи є обґрунтованими і правомірними дії слідчого? Чи можуть дані, отримані оперативним шляхом, служити підставою для обшуку?

Задача №4

Під час поїздки автобусом один з пасажирів виявив, що в нього украдений гаманець і сповістив про це водієві, який не дотримуючи зупинок і не випускаючи пасажирів, доставив автобус до поліції, і повідомив про подію черговому. За розпорядженням останнього всім пасажирам при виході з автобуса було запропоновано пред'явити свої речі для перевірки з метою виявлення пропажі.

Завдання

Чи правильні дії працівників поліції? Якщо ні, то як необхідно було діяти в цій ситуації?

Задача №5

Слідчий міського відділу поліції о 23 год 30 хв отримав телефонограму із вказівкою провести обшук за місцем проживання громадянина П., 1975 р.н., який був затриманий у місті та мав при собі два пістолети.

Встановлено, що громадянин П. мешкає в кімнаті гуртожитку заводу ім. Малишева разом із громадянином К., 1968 р.н. Обшук кімнати було проведено з 3 до 4 години ранку.

Завдання

1. Чи є в даному випадку процесуальні підстави для проведення обшуку?
2. Хто повинен входити до складу слідчо-оперативної групи для проведення обшуку?
3. Чи може бути проведений обшук за відсутності одного із мешканців кімнати?

Задача №6

Після проведення обшуку на садовій ділянці підозрюваного в слідчого виникло припущення, що розшукуване може бути сховане на сусідній ділянці, куди є доступ через дошки в паркані, які розсуваються; господар ділянки помер кілька місяців тому, а його родичі, що мешають в іншому районі, не вступили в права успадкування. Слідчий провів обшук на даній ділянці, у результаті якого розшукуване було знайдене.

Завдання

Чи допустиме обстеження другої ділянки в ситуації, що склалася, без ухвали слідчого судді для проведення обшуку?

Задача №7

У квартирі, де проводився обшук, на ліжку лежала стара мати підозрюваного. На пропозицію надати можливість оглянути ліжку вона заявила, що хвора, встати не може. Її хворобу підтвердили поняті – мешканці того ж будинку. У зв'язку з цим слідчий запросив дільничного лікаря, у якого з'ясував стан здоров'я жінки, та, одержавши його згоду на переміщення на інше ліжку, організував його та провів обшук звільненого ліжка.

Завдання

Чи правильні дії слідчого?

Задача №8

У справі про розкрадання власності підприємства під час обшуку на робочому місці бухгалтера підприємства, підозрюваного в причетності до скоєного злочину, виявлено велику кількість документів у розкиданому стані. Щоб не гаяти часу на сортування та відбір, слідчий склав їх у мішки та вилучив для подальшого огляду та аналізу.

Завдання

Чи допустиме вилучення таким чином – без складання переліку документів, що вилучаються? Як надалі, якщо виникне питання про спірність їх походження, підтвердити факт вилучення слідчим саме цих документів?

Задача №9

Під час обшуку в квартиру прийшов громадянин і спитав, чи не здається тут кімната. Слідчий запропонував йому увійти в квартиру, відрекомендуватися, пред'явити документи й повідомити, чи знайомий він із мешканцями цієї квартири або ким-небудь з мешканців даного будинку. Громадянин назвав себе, повідомив, що приїхав у це місто вперше й нікого тут не знає, документів при собі не має. У зв'язку з цим було проведено його особистий обшук і затримано до закінчення обшуку для з'ясування його особи.

Завдання

Чи правильні дії слідчого?

Задача №10

Під час обшуку за місцем проживання самотнього М., підозрюваного в скоєнні квартирних крадіжок, було виявлено ряд предметів жіночого одягу. На запитання слідчого, звідки в нього ці речі, М. відповів, що купив їх в одного незнайомого чоловіка, припускаючи, що вони можуть знадобитися після одруження. Слідчий не відобразив ці пояснення в протоколі обшуку. Через дві години на допит М. на це ж запитання відповів інакше – що це речі його померлої сестри, яка була в нього проїздом минулого року та залишила їх у нього. На зауваження слідчого про зміну позиції М. заперечував факт обговорення цього питання з ним раніше.

Завдання

Яку помилку допустив слідчий?

Задача №11

Обвинувачений Дідешко визнав себе винним у крадіжці з промтоварного магазину електротоварів і довів на допиті, що частину цих товарів він завіз до свого знайомого лісника на тимчасове зберігання. Слідчий, отримавши ухвалу слідчого судді на проведення обшуку, з понятими та працівниками поліції прибув до будинку лісника. Вхідні двері будинку були прочинені, господар п'яний спав на підлозі. Оскільки розбудити його не вдалося, слідчий розпочав обшук. Всі предмети, про які дав показання Дідешко, були виявлені і вилучені, про що був складений протокол обшуку, а також опис вилучених предметів. На

столі кімнати, у якій спав господар, слідчий залишив копії протоколу обшуку і опису вилученого, а також повістку з вимогою до господаря будинку завтра з'явитися о 10 год. до райвідділу на допит.

Завдання

Оцініть дії слідчого. Чи мають доказове значення результати обшуку?

Задача №12

Розслідуючи кримінальне провадження про розкрадання на складі, слідчий вирішив провести обшук у завідувача складом, комірника і приймальника; відповідно до складеного плану обшук у комірника повинен був проводитися 2 жовтня о 9 годині, у завідувача – о 16 годині, а у приймальника – 3 жовтня о 7 годині.

Завдання

Чи правильно складений план проведення обшуків?

Задача №13

При проведенні обшуку в будинку К., підозрюваного в незаконному зберіганні вогнепальної зброї, слідчий запропонував К. добровільно видати наявну у нього зброю. Після цього К. пішов на горище і виніс малокаліберну гвинтівку. Слідчого насторожила поспішність К., і він вирішив, незважаючи на добровільну видачу, провести обшук. К. став категорично заперечувати, вказуючи, що, оскільки він видав зброю, яка була предметом обшуку, то обшук слідчий проводити не має права, і у будь-якому разі повинно бути винесено нову ухвалу, в якій необхідно вказати, що саме необхідно шукати.

Завдання

Як повинен діяти слідчий?

Задача №14

У справі про зберігання і збут наркотиків було вирішено провести обшук у квартирі підозрюваного Г. Прибувши на місце обшуку, оперативно-слідча група встановила, що в квартирі нікого немає. Зі слів сусідів стало відомо, що громадянин Г. зі своєю сім'єю поїхав на дачу. У зв'язку з цим слідчий вирішив відкласти обшук.

Завдання

1. Чи правильно діяв слідчий?
2. Яке повинно бути тактичне рішення у даній ситуації?

Задача №15

У справі про квартирну крадіжку слідчий вирішив провести обшук в квартирі підозрюваного Б., вказавши в постанові, що обшук проводиться з метою виявлення предметів, здобутих злочинним шляхом: особистих речей, радіоапаратури, коштовностей.

Прокурор не дав згоди на обшук, оскільки слідчий не встановив і не зазначив у постанові точного переліку і ознак шуканих речей.

Завдання

Чи правильне рішення прокурора?

Задача №16

У процесі розслідування кримінального провадження у слідчого виникла необхідність вилучити фінансові звіти ТОВ «Опал», які знаходилися в сейфі фінансового директора зазначеної фірми. Було встановлено, що фірма «Опал» має особисту службу безпеки, до складу якої входять колишні працівники правоохоронних органів. На вході до офісу фірми цілодобово здійснюється відеонагляд та чергують два охоронці.

Завдання

1. Яку слідчу дію повинен провести слідчий з метою вилучення документів?
2. Яким чином має поступити слідчий у такій ситуації?

Задача №17

У процесі розслідування слідчий установив, що викрадене може бути сховане в приміщенні діючої церкви, отримавши ухвалу слідчого судді на проведення обшуку, прибув на обшук. Коли він ознайомив священника з ухвалою, той заявив, що оскільки церква відділена від держави, проведення обшуку є неправомірним. Однак слідчий провів обшук.

Чи правомірні дії слідчого?

Задача №18

При обстеженні двору сільськогосподарського підприємства зі спеціально навченою на виявлення наркотиків собакою вона привела до будинку жителя села К., де під час обшуку на горищі було знайдено та вилучено велику партію опійного маку.

Чи правомірні дії працівників поліції?

Задача №19

У господаря обшукуваної квартири на руці є свіжа гіпсова пов'язка. Він пояснив, що її накладено у зв'язку з переломом. Слідчий зателефонував у вказану обшукуваним поліклініку, де йому повідомили, що пов'язку було накладено зазначеній особі 40 днів тому.

Що слід зробити слідчому в цій ситуації, якщо він припускає, що пов'язка може служити місцем схову шуканого?

Задача №20

Обстеживши кімнату підозрюваного, котрий проживає в комунальній квартирі, і не знайшовши шуканого, слідчий оглянув місця загального користування, а потім, незважаючи на заперечення батьків підозрюваного, які запевняли, що вони живуть окремою від сина сім'єю, провів обшук у їхній квартирі, відділеній від кімнати сина коридором.

Чи правильно діяв слідчий? Чи охоплюється ухвалою про проведення обшуку в конкретної особи огляд місць загального користування та речей сторонніх осіб, що мешкають разом з ним у гуртожитку, готелі, комунальній квартирі?

Задача №21

Прибувши з метою вилучення ікони, придбаної у злочинців, яку вкрали, слідчий ознайомив господаря квартири зі своєю постановою і пред'явив вимогу про видачу ікони. Власник речі заявив, що ніякої ікони він не купував і її в нього немає. Слідчий оглянув квартиру і, не знайшовши ікони на видних місцях, приступив до обшуку, у результаті якого знайшов її схованою в шафі.

Чи правильні дії слідчого? Якщо ні, то як треба було діяти в цій ситуації?

Задача №22

В 2015-2016 рр. злочинна група, що включає 8 чоловік, систематично вчиняла крадіжки текстильних виробів зі складу готової продукції ВАТ «Весна-2002». 17 листопада 2016 р. при черговій спробі здійснення злочину 5 учасників злочинної групи були затримані.

Інші злочинці поки не знали про їх затримання. У них же перебували гроші від продажу викрадених текстильних виробів. Всі учасники злочинної групи проживають у своїх квартирах, що знаходяться у різних районах міста.

Завдання

1. Скільки слідчо-оперативних груп необхідно організувати для проведення обшуків та у якому складі?

2. Де планується проведення обшуків, у якому з них буде брати участь слідчий, що проводить розслідування по кримінальному провадженні?

Задача №23

21 серпня 2016 р. від гр. Гришина В.І. співробітнику кримінальної поліції Іванову А.Р. надійшла інформація про те, що на дачу гр. Пименова Г.Л. доставлені на вантажній машині викрадені будівельні матеріали. Перевіривши повідомлення, що надійшло, негласним шляхом і переконавшись, що на дачі дійсно є будівельні матеріали, Іванов А.Р. доповів про це рапортом начальнику міського відділу поліції. За вказівкою начальника на підставі рапорту він порушив кримінальне провадження та згідно ухвали слідчого судді провів обшук у власника дачі гр. Пименова Г.Л.

Завдання

1. Складіть план обшуку на дачі підозрюваного із вказівкою учасників обшуку й необхідних технічних засобів при проведенні слідчої дії.

2. Які ще слідчі дії необхідно провести після обшуку на дачі підозрюваного?

Задача №24

16-річний учень одного з ліцеїв гр. Коноплев М.М., вирішив трохи покористуватися «чужими мережами». Підліток написав пошукову

комп'ютерну програму «Троян-2000», настроїв її на пошук, розшифровку й пересилання йому пароля й імені з комп'ютера користувача. Потім він розіслав листи по електронній пошті, шкідлива програма активізувалась, знаходила й розшифровувала пароль й ім'я доступу до комп'ютера, копіювала його й повертала хакеру. Таким чином, Коноплев М.М. з червня по липень 2016 р. «відвідав» ПрАТ «Самвел», ТОВ «Володя», ВАТ «Ярославівна Велика», ТОВ «Схід», ТОВ «Візантія», безкоштовно користуючись послугами «світової павутини» і завантажував з комп'ютерів бази даних з комерційною інформацією.

У серпні 2016 р. гр. Коноплев М.М. був затриманий на ринку при спробі продати бази даних.

Завдання

Складіть план проведення обшуку.

Тема 6

Тактика слідчого експерименту

План

1. Поняття та види слідчих експериментів.
2. Тактика слідчого експерименту.
3. Тактика перевірки та уточнень показань на місці.

1. Поняття та види слідчих експериментів

Однією з форм застосування експериментального методу дослідження в кримінальному судочинстві є **слідчий експеримент** – проведення спеціальних дослідів з метою перевірки і уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань.

У практиці зустрічаються слідчі експерименти наступних видів:

- щодо встановлення можливості спостереження, сприйняття певного факту, явища;
- щодо встановлення можливості здійснення окремої дії;
- щодо встановлення можливості існування конкретного явища;
- щодо встановлення механізму окремих деталей події;
- по встановлення процесу утворення слідів події, про які стало відомо в ході розслідування.

2. Тактика слідчого експерименту

Підготовка до проведення слідчого експерименту здійснюється в **два етапи**.

До виїзду на місце експерименту слідчий повинен визначити:

- зміст, черговість і спосіб здійснення дослідів;
- вирішити питання про місце і час експерименту;
- підібрати учасників експерименту і забезпечити їх явку на місце проведення дослідів;
- підготувати предмети, необхідні для проведення експерименту;
- перевірити готовність і комплектність необхідних технічних засобів.

На місці проведення експерименту до його початку слідчий:

- з'ясовує зміни в обстановці і враховує, що буде потрібно йому зробити при необхідності її реконструкції;
- фотографує обстановку на місці проведення експерименту до її реконструкції;
- установлює сигнали і засоби зв'язку між учасниками експерименту;
- інструктує учасників експерименту.

Тактика слідчого експерименту полягає в забезпеченні ряду умов його проведення за допомогою системи тактичних прийомів. Такими умовами є:

- 1) обмежене число учасників слідчого експерименту;
- 2) проведення слідчого експерименту в умовах максимально подібних до тих, в яких мала місце подія або факт, що цікавлять слідчого;
- 3) багаторазовість проведення однорідних дослідів;

4) проведення дослідів у кілька етапів.

Дотримання першої з названих умов полягає в залученні до проведення дослідів тільки дійсно необхідних осіб. Велика кількість учасників ускладнює проведення експерименту, ставить під загрозу збереження в таємниці його результатів, коли це має значення.

Сутність другої тактичної умови полягає у подібності експериментально здійснюваних дій з діями досліджуваними як за їх змістом, так і за обстановкою та іншими визначальними обставинами. Ця тактична умова забезпечується цілим рядом тактичних прийомів, серед яких можуть бути названі:

- проведення експерименту в той час доби, коли умови освітлення та інші фактори максимально подібні до тих, в яких мало місце досліджуване явище;
- проведення експерименту на тому ж місці, де відбувалося досліджуване явище;
- подібність кліматичних умов експериментальної і досліджуваної подій;
- проведення дослідів за таких же умов штучного освітлення, які були при досліджуваному явищі;
- реконструкція обстановки для проведення дослідів;
- використання при експерименті справжніх або подібних з ним предметів;
- подібність темпу дослідів з темпом досліджуваного явища;
- подібність звукових умов: характеру шуму, його тональності, сили і т.п.

При різних обставинах можуть бути використані або всі названі тактичні прийоми, або та чи інша їх частина.

Третя умова – вимога багаторазовості однорідних дослідів, – визначається завданнями експериментального дослідження, кількаразове повторення тих самих дослідів у процесі слідчого експерименту дозволяє більш ретельно вивчити досліджуване явище, переконатися в тому, що отримані результати не є випадковими і що вони достовірні. Досліди при необхідності проводяться в кілька етапів, що полегшує їх аналіз, сприйняття і фіксацію. Це

дозволяє спостерігати експериментальне явище у всіх його стадіях. Поділ на етапи може бути **умовним**, умовним у тих випадках, коли темп дій, що проробляються, не може бути уповільнений. Цей поділ призводить до того, що при багаторазових однорідних дослідах слідчий вивчає послідовно один етап досліду за іншим, тобто в кожному досліді досліджує тільки один його елемент, і одержує уявлення про все експериментальне явище.

Поділ проведених дослідів може бути **реальним**, коли від темпу досліду не залежить його результат і коли після кожної стадії дослід можна призупинити на якийсь проміжок часу для фіксації досягнутого.

Засобами фіксації ходу і результатів слідчого експерименту, крім протоколу, служать відеозйомка, а при її відсутності – фотографування окремих моментів експерименту.

Говорячи про оцінку результатів слідчого експерименту, варто мати на увазі, що позитивний результат досліду свідчить лише про можливість події, що перевіряється, факту, тобто носить вірогідний характер. Негативний результат носить категоричний, достовірний характер.

Виключення складають результати експерименту по перевірці наявності професійних навичок. Негативний результат у цьому випадку може означати як відсутність навичок, так і небажання показати володіння ними. Тому такий результат в залежності від обставин справи може носити і вірогідний характер.

3. Тактика перевірки та уточнень показань на місці

Перевірка показань на місці (раніше мала назву «вихід на місце») – слідча дія, яка полягає у вказівці раніше допитаною особою місця і об'єктів, пов'язаних з розслідуваною подією, опису нею цієї події, демонстрації окремих дій, дослідженні фактичної обстановки даного місця і зіставлення з нею отриманих показань з метою перевірки наявних і встановлення нових фактичних даних.

Учасниками перевірки показань на місці є слідчий, поняті, особи, чії показання перевіряються. До участі в цій слідчій дії можуть бути притягнуті

фахівець, інші представники громадськості. У процесі підготовки до перевірки показань на місці може бути проведений додатковий допит особи, чиї показання треба перевірити. Вирішення організаційних питань повинно стосуватися часу початку перевірки, місця збору учасників, підготовки засобів пересування і послідовності пересування, забезпечення порядку на місці проведення слідчої дії, а також, – якщо бере участь заарештований, – то заходів попередження втечі.

У ході перевірки та уточнення показань на місці може бути отримана раніше не відома слідчому інформація, що стосується місця події, маршруту проходження допитуваної особи, потерпілих або свідків, співучасників злочину; виявлені сліди злочину або речові докази; з'ясовані або уточнені окремі обставини і т.д.

Ефективність перевірки і уточнення показань на місці безпосередньо залежить від старанності підготовки до її проведення, що включає:

- 1) вивчення особистості суб'єкта, чиї показання слід перевірити;
- 2) попередній вихід слідчого на місце для збору інформації та ознайомлення з обстановкою для створення оптимальних умов проведення перевірки показань;
- 3) визначення часу проведення слідчої дії;
- 4) підбір і запрошення осіб, які забезпечують процес проведення слідчої дії;
- 5) підготовку науково-технічних засобів;
- 6) підготовку транспортних засобів;
- 7) забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у слідчій дії;
- 8) інструктаж учасників перевірки показань на місці.

Особливості тактики перевірки та уточнення показань на місці

Результативність і об'єктивність перевірки показань на місці будуть забезпечені в тих випадках, коли, поряд з належною підготовкою, дотримуються наступні тактичні прийоми:

- обрано оптимальне розташування учасників;

- ініціатива в показі, пересуваннях і т.п. надана особі, чиї показання перевіряються;
- якщо перевіряють кількох, то перевірка їх показань на місці здійснюється з кожним окремо, за відсутності інших;
- спостереження за поведінкою особи, чиї показання перевіряються;
- показ поєднується з розповіддю і можливою демонстрацією дій;
- зіставлення показань дій особи, яка перевіряється, і обстановки на місці;
- порівняння показань особи, яка перевіряється, з обстановкою конкретного місця, що супроводжується деталізацією;
- облік професійних навичок особи, показання якої перевіряються;
- проведення на місці необхідних пошукових дій з метою виявлення матеріальних слідів злочину.

Таким чином, особі, чиї показання перевіряються, надається можливість вільно обирати напрямок руху, ділянки і предмети, що вимагають будь-яких пояснень. Інші учасники не повинні протидіяти або заважати цьому.

При пересуванні тій особі, чиї показання перевіряються, варто йти перед іншими, вказуючи маршрут і об'єкти, що мають значення для справи, а також давати пояснення. Всі учасники повинні уважно стежити за тим, що відбувається. Зазначені місця і предмети оглядаються слідчим і іншими учасниками слідчої дії з метою виявлення ознак, що підтверджують або спростовують показання особи, яка перевіряється, а також виявлення нових доказів. Виявлені в процесі слідчої дії предмети, що мають значення для справи, додаються після їх огляду як речові докази до справи.

Хід і результати перевірки показань фіксуються в протоколі. Засобами його ілюстрації служать фотознімки місць або предметів, виявлених на цих місцях об'єктів, зазначених особою, чиї показання перевіряються. Бажаною є фіксація цієї слідчої дії за допомогою відеозапису.

Контрольні питання

1. У чому полягає сутність слідчого експерименту?

2. Які існують види слідчого експерименту?
3. Які елементи охоплює підготовка до слідчого експерименту?
4. Яких тактичних правил необхідно дотримуватися при проведенні слідчого експерименту?
5. Які способи фіксації результатів слідчого експерименту?
6. Що являє собою перевірка показань на місці?
7. Які завдання має вирішити слідчий у процесі перевірки показань на місці?
8. Які тактичні особливості притаманні перевірці показань на місці?
9. Які способи фіксації результатів перевірки показань на місці?

Тести по темі

1. Як чинний КПК України називає слідчу дію, яка проводиться з метою перевірки і уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань?

- 1) огляд місця події;
- 2) повторний допит;
- 3) пред'явлення для впізнання;
- 4) перевірка показань на місці;
- 5) слідчий експеримент.

2. У якій відповіді неправильно названо вид слідчого експерименту залежно від його мети (характеру завдань)?

- 1) слідчий експеримент для встановлення можливості конкретної особи бачити;
- 2) слідчий експеримент для встановлення можливості конкретної особи чути;
- 3) слідчий експеримент для встановлення можливості конкретної особи розпізнавати за запахом, на дотик;

4) слідчий експеримент для перевірки, чи є певні знання загальновідомими;

5) слідчий експеримент для встановлення можливості існування конкретного явища, процесів, фактів тощо за відповідних умов.

3. Проведення будь-якого різновиду слідчого експерименту не допускається у випадку?

1) якщо при цьому створюється небезпека для життя і здоров'я осіб, які беруть у ньому участь, чи оточуючих, принижуються їхні честь і гідність, завдається шкода;

2) якщо органами досудового слідства забезпечується відшкодування матеріальної шкоди підприємствам, установам, організаціям, окремим громадянам;

3) якщо не виникнуть небажані та небезпечні наслідки від виконання слідчої дії;

4) унеможливлено спричинення проведенням слідчою дією матеріальної шкоди фізичним та юридичним особам;

5) дослідні дії не пов'язані із приниженням честі та гідності людини.

4. Який метод пізнання використовується і реалізується у ході слідчого експерименту і підготовки до нього?

1) проектування;

2) збирання;

3) моделювання;

4) навіювання;

5) синтезування.

5. У якій відповіді приведена слідча дія, яка не має схожих ознак (елементів) із перевіркою показань на місці?

1) допит особи на місці події;

2) огляд місця події;

3) пред'явлення для впізнання;

4) призначення і проведення судової експертизи;

5) слідчий експеримент.

6. У якій відповіді приведено неправильне тактичне положення щодо добору та участі понятих у слідчому експерименті?

1) понятих слід підбирати завчасно (на стадії підготовки до виїзду на місце експерименту);

2) роль понятих при проведенні слідчого експерименту полягає в тому, що вони посвідчують можливість якоїсь події або дії у певних умовах, тому, підбираючи їх, треба враховувати їх суб'єктивні якості – зір, слух;

3) не виключено запрошення понятих, які володіють певними професійними навиками, наприклад водіїв при експерименті у провадженнях про ДТП;

4) якщо свідок (обвинувачений) не братиме участі у дослідних діях, а лише буде присутнім при їх проведенні, то підбираючи понятих, треба враховувати їх комплекцію, зріст, вагу, силу, структуру тіла тощо, оскільки вони виступатимуть у якості виконавців дослідних дій;

5) якщо досліди проводяться у різних приміщеннях, а учасники експерименту поділяються на групи, то потрібно запрошувати більше двох понятих.

7. У якій відповіді зазначена неправильна тактична рекомендація щодо підготовки до слідчого експерименту?

1) питання про те, чи роз'яснювати завдання експерименту та обставини розслідуваного провадження учасникам експерименту чи робити цього не слід, слідчий вирішує під час попередньої підготовки до проведення експерименту;

2) як правило, мета експерименту і обставини справи повідомляються учасникам слідчого експерименту;

3) якщо метою експерименту є перевірка обсягу виконаних робіт за один день – роз'яснення учасникам мети експерименту може вплинути на темп і якість робіт та дати по суті неправильні результати експерименту;

4) за загальним правилом, сутність і мета будь-якої слідчої дії завжди повідомляються її учасникам до початку робочого етапу її проведення і слідчий експеримент не є винятком;

5) питання про те, чи роз'яснювати завдання експерименту та обставини справи учасникам експерименту чи робити цього не слід, слідчий вирішує залежно від виду і мети експерименту.

8. У якій відповіді приведена неправильна тактична рекомендація (правило) щодо підготовки об'єктів, необхідних для постановки дослідів в ході слідчого експерименту?

1) дослідні дії завжди вимагають використання тих самих об'єктів, що використовувались під час досліджуваної події;

2) дослідні дії іноді вимагають використання тих самих об'єктів, що використовувалися в ході встановлюваної події, а переважно слідчий добирає схожі за зовнішніми ознаками об'єкти, іноді моделює подібні (виготовляє макети) – зазвичай холодної і вогнепальної зброї;

3) реальну зброю використовувати не можна;

4) речові докази, які згодом будуть об'єктами експертного дослідження, при експерименті використовувати не можна;

5) слід завчасно подумати про їх доставку та перевірити їх стан.

9. Яким спеціальним терміном у криміналістичній тактиці називають рекомендацію слідчому перед слідчим експериментом обов'язково побувати на місці експерименту, ознайомитися з обстановкою, що дозволить внести корективи до плану, уточнити кількість учасників і роль кожного з них, провести додаткові допити свідків чи інших осіб, вирішити питання щодо його реконструкції?

1) реконструкція;

2) моделювання;

3) рекогносцировка;

4) опорні пункти;

5) ремінісценція.

10. Який факультативний спосіб фіксації слідчого експерименту є найінформативнішим для наочного відображення його ходу і результатів?

- 1) фотозйомка;
- 2) відеозапис;
- 3) звукозапис;
- 4) складання планів (схем);
- 5) відео-конференцзв'язок.

11. Метою слідчого експерименту є:

- 1) здобуття нових доказів;
- 2) перевірка і оцінка слідчих версій;
- 3) перевірка наявних доказів;
- 4) встановлення причин і умов, сприяючих вчиненню злочинів;
- 5) безпосереднє вивчення слідчим обстановки, де було здійснено злочин.

12. Види слідчого експерименту:

- 1) встановлення механізму утворення слідів розслідуваного злочину;
- 2) встановлення можливості сприйняття якого-небудь факту, явища;
- 3) встановлення можливості існування якого-небудь факту, явища;
- 4) встановлення можливості здійснення яких-небудь дій;
- 5) всі відповіді правильні.

13. До обов'язкових учасників слідчого експерименту відносяться:

- 1) слідчий, поняті, підозрюваний;
- 2) слідчий, поняті;
- 3) слідчий, поняті, захисник;
- 4) слідчий, поняті, свідки;
- 5) всі відповіді правильні.

14. Тактичні вимоги до проведення слідчого експерименту:

- 1) однократність проведення дослідних дій;
- 2) проведення дослідних дій в певному режимі і темпі;
- 3) проведення експерименту в умовах, максимально наближених до тих, при яких мали місце подія, факт, явище;

4) багатократність проведення дослідів;

5) всі відповіді правильні.

15. Які умови впливають на результати експерименту по встановленню можливості бачити?

1) температура повітря, стан зору і слуху учасників слідчого експерименту, час доби;

2) стан зору учасників експерименту, температура довкілля, час доби;

3) переміщення повітря, вологість повітря, температура;

4) відстань до спостережуваного об'єкту, освітленість місцевості і приміщень, час доби, кліматичні умови, наявність стороннього шуму;

5) всі відповіді правильні.

16. Дії слідчого при підготовці до слідчого експерименту до виїзду на місце події:

1) нова реконструкція обстановки;

2) перевірка відповідності експерименту умовам експерименту;

3) визначення завдань, умов, змісту і способів проведення дослідів;

4) роз'яснення прав, обов'язків і інструктаж учасників експерименту;

5) всі відповіді правильні.

17. Дії слідчого при підготовці до слідчого експерименту після прибуття на місце проведення експерименту:

1) встановлення засобів зв'язку і сигналів між учасниками експерименту;

2) визначення складу учасників;

3) підготовка необхідного реквізиту і техніко-криміналістичних засобів;

4) складання плану проведення слідчого експерименту;

5) всі відповіді правильні.

18. Яка мета багаторазового проведення дослідів при слідчому експерименті?

1) здобуття вірогідних результатів;

2) здобуття негативних результатів;

3) здобуття позитивних результатів;

- 4) здобуття достовірних результатів;
- 5) здобуття позитивних і негативних результатів.

19. Підготовка до проведення слідчого експерименту підрозділяється на наступні етапи:

- 1) підготовка до виїзду і після прибуття на місце проведення експерименту;
- 2) підготовка до виїзду на місце проведення експерименту і при визначенні порядку його проведення;
- 3) ухвалення рішення про проведення експерименту, визначення його цілей і порядку проведення;
- 4) визначення його цілей і підготовка після прибуття учасників на місце проведення експерименту;
- 5) всі відповіді правильні.

20. Мета перевірки показань на місці події:

- 1) перевірка і уточнення раніше встановлених фактичних даних;
- 2) отримання нових доказів;
- 3) виявлення причин і умов, що сприяли скоєнню злочину;
- 4) з'ясування і усунення причин протиріччя в показаннях, викриття неправдивих показань;
- 5) усі відповіді правильні.

21. Завдання перевірки показань на місці;

- 1) визначення дійсного стану обстановки місця події, що розслідується, якщо воно зазнало зміни з моменту огляду;
- 2) виявлення матеріальних слідів злочину про наявність яких допитана особа повідомила у своїх показаннях, або інших слідів, не згаданих в них;
- 3) виявлення місця події, що цікавить слідство, яке іншим способом встановити неможливо або небажано;
- 4) встановлення шляхів проникнення на місце події;
- 5) усі відповіді правильні.

22. Прийоми перевірки показань на місці події:

- 1) порівняння слідчим показань особи, що перевіряється, з обстановкою конкретного місця і раніше зібраними у справі доказами;
- 2) проведення на місці необхідних пошукових дій з метою виявлення слідів злочину;
- 3) надання особі, показання якої перевіряються, необхідної ініціативи при проведенні перевірки;
- 4) поєднання в ході перевірки показань на місці показу, розповіді і демонстрації дій особи, що перевіряється;
- 5) проведення дослідів в умовах, максимально наближених до тих, при яких відбувалася подія, факт, явище.

23. У підготовку до перевірки показань на місці події не входить:

- 1) додатковий допит особи, показання якої перевірятимуться;
- 2) виявлення справжніх мотивів згоди підозрюваного або обвинуваченого на участь в перевірці показань на місці події;
- 3) встановлення і усунення причин протиріччя в показаннях;
- 4) визначення вихідної точки, порядку руху складання плану перевірки показань на місці;
- 5) визначення предмета майбутньої перевірки.

24. Які елементи складають зміст перевірки показань на місці?

- 1) елементи допиту, огляду, пред'явлення для впізнання, експерименту, обшуку;
- 2) елементи виїмки, обшуку, допиту;
- 3) елементи обшуку, експертизи, огляду;
- 4) елементи допиту, виїмки, експерименту;
- 5) усі відповіді правильні.

Задачі по темі

Задача №1

13 вересня 2016 р. за заявою про згвалтування гр. Сидоренко С.С. підозрюваним гр. Бурковим Б.Б. проведений огляд місця події в кімнаті

гуртожитку «Житбудмеханізація-34», двері приміщень якого виходили в загальний коридор. Співробітниками міського відділу поліції встановлене наступне: у кімнаті загальний порядок не порушений, ліжка акуратно застелені, предмети знаходяться на звичних місцях, двері і перегородки суміжних приміщень тонкі. У той же час, як було вказано у заяві потерпілої, вона чинила гр. Буркову Б.Б. довготривалий і наполегливий опір і кілька разів голосно звала оточуючих на допомогу.

Слідчий міського відділу поліції Іванов І.І. прийняв рішення про проведення слідчого експерименту.

Завдання

1. Назвіть вид і мету слідчого експерименту.
2. Хто братиме участь у даній слідчій дії?
3. Як правильно організувати слідчий експеримент?
4. Які дослідні дії необхідно провести з метою перевірки показань потерпілої?

Задача №2

Директор ТОВ «Хвиля-2002» гр. Зімов Г.Л., будучи зацікавленим у здобутті інформації про комерційну діяльність ВАТ «Буревісник», передав 12 серпня 2002 р. велику суму грошей менеджерів фірми «Буревісник» гр. Ніколаєву П.А. взамін інформації, що цікавить. Співробітник ТОВ «Хвиля-2002» гр. Первушин В.В., дізнавшись про цей факт при підслуховуванні через стінку сусідньої кімнати, повідомив про це в прокуратуру. Після проведення відповідних оперативних заходів слідчим Мартиновим Л.І. було порушено кримінальне провадження відносно гр. Зімова Г.Л. і гр. Ніколаєва П.А. Проте в ході проведених допитів гр. Зімова Г.Л. і гр. Ніколаєва П.А. отримати інформацію, підтверджуючу факт отримання неправомірної вигоди, не вдалося. Слідчий міського відділу поліції Мартинов Л.І. вирішив провести слідчий експеримент.

Завдання

1. Визначите вид і учасників слідчого експерименту.

2. Складіть план проведення слідчого експерименту.

Задача №3

У листопаді 2016 р., розслідуючи кримінальне провадження про порушення правил дорожнього руху, який спричинив загибель гр. Тарасенко В.В., слідчий міського відділу поліції Устінов О.Л. засумнівався в правильності показань свідка гр. Нестерова В.Н., який нібито з великої відстані у сутінках бачив деталі ДТП і номер автомашини, що збила гр. Тарасенко В.В.

На запит слідчого Устінова О.Л. відділення гідрометеослужби надало довідку, де містилися відомості про час заходу сонця, температуру повітря, хмарність, опади в час, який цікавив слідчого Устінова О.Л.

Завдання

1. Який вид слідчого експерименту необхідно провести?
2. Складіть план проведення слідчого експерименту.

Задача №4

19 листопада 2016 р. за підозрою у вбивстві затриманий гр. Бунгін Б.Б.

При проведенні слідчого експерименту гр. Бунгін Б.Б. кілька разів демонстрував на макеті з використанням різних мотузок способів, за допомогою якого увечері 10 листопада 2016 р. він зв'язував гр. Панько П.П., після чого мотузки кожного разу знімалися з макета без розв'язування вузлів і передавалися для вивчення присутньому в ході проведення цієї слідчої дії фахівцеві Іванову Н.Н.

Фахівець Іванов Н.Н. сказав, що жодної допомоги гр. Бунгіну Б.Б. він не надавав, всі маніпуляції гр. Бунгін Б.Б. виконував самостійно, пояснивши при цьому, що таким же способом він зв'язував худобу в селі по місцю свого постійного проживання.

Фахівець Іванов Н.Н. також пояснив слідчому Данішевському П.Д., що звірення експериментальних зразків мотузки з мотузкою, знятою з трупа гр. Панько П.П., дозволили йому прийти до висновку, що послідовність зв'язування гр. Бунгіним Б.Б. макета відповідає послідовності, з якою був зв'язаний гр. Панько П.П.

Завдання

1. Який вид слідчого експерименту проведений в даному випадку?
2. Дайте оцінку достовірності результатів проведеного слідчого експерименту.

Задача №5

21 листопада 2016 р. гр. Зотніков З.З., управляючи автомобілем «Мерседес-440», допустив на вул. Державіна зіткнення з двома іншими транспортними засобами, проте не зупинився і продовжив рух; при цьому, уникаючи переслідування, здійснюваного співробітниками поліції Сонніковим С.С. і Жедевим Є.Є., на сигнали, що вони подавали, не реагував, проїхав на заборонений сигнал світлофора через пішохідний перехід.

В процесі переслідування автомобіля гр. Зотнікова З.З. співробітник поліції Сонніков С.С. зробив 5 пострілів з табельного пістолета.

На вул. Симоненкова співробітники поліції Сонніков С.С. і Жедев Є.Є. затримали автомобіль «Мерседес-440», яким керував гр. Зотніков З.З., що знаходився в стані алкогольного сп'яніння. На вимогу співробітників поліції водій і його пасажери гр. Хонін І.І., гр. Раков М.М. лягли на землю. Після затримання гр. Зотніков З.З. гр. Хонін І.І., гр. Раков М.М., що знаходилися з ним в стані сильного алкогольного сп'яніння, поводитися агресивно, висловлювали в адресу співробітників поліції погрози розправою і захопленням зброї.

Співробітник поліції Жедев Є.Є. відійшов до автомобіля, щоб викликати по телефону допомогу, а співробітник поліції Сонніков С.С. залишився із затриманими один. Гр. Зотніков З.З. раптово встав із землі, і в той момент, коли він ще знаходився в положенні напівсидячи спиною до Соннікова С.С., останній, вважаючи, що гр. Зотніков З.З. вчиняє напад на нього з метою розправи і заволодіння зброєю, прийнявши, таким чином, його дії за реальне посягання, вистрілив в нього з табельного пістолета, заподіявши гр. Зотнікову З.З. наскрізне вогнепальне поранення лівої половини грудної клітки, що

викликало смерть потерпілого від масивного крововиливу в плівральну порожнину.

Завдання

1. Складіть план проведення слідчого експерименту за участю співробітника поліції Соннікова С.С., визначити вид слідчого експерименту.

Задача №6

У справі про отримання неправомірної вигоди свідок повідомив, що, перебуваючи в коридорі районної адміністрації, він чув розмову, що відбиває суть розслідуваної події. Підозрювані (хабароодержувач і посередник) заперечували факт зустрічі в зазначений час і самої розмови. Слідчий прийняв рішення провести слідчий експеримент з участю підозрюваних і свідка. У процесі експерименту підозрюваним було запропоновано обмінятися фразами, які, за заявою свідка, були ними вимовлені. Вони були сприйняті свідком. При складанні протоколу один з підозрюваних заявив, що свідок почув лише тому, що знав, які слова мають бути вимовлені й фактично зреагував на звук голосів.

Завдання

Як слід було організувати проведення слідчого експерименту, щоб виключити подібні сумніви під час оцінки одержаних результатів?

Задача №7

Крадіжку з магазину скоєно шляхом проломлення стелі. Підозрюваний стверджує, що скоїв крадіжку один і сам підняв викрадене на горище в мішку. Слідчий вирішив перевірити це за допомогою слідчого експерименту. Коли в мішок було складено необхідну кількість товарів, що відповідають викраденим, спроба підозрюваного підняти мішок на горище закінчилася невдало. Тоді слідчий вилучив з мішка частину товарів і запропонував повторити піднімання. Але й цього разу в підозрюваного нічого не вийшло. Він зміг підняти мішок на горище тільки після того, коли в ньому залишилась третя частина ваги початкового вантажу.

Завдання

1. Чи допустиме під час слідчого експерименту відхилення від заданих умов його проведення?

2. Чи потрібне було проведене слідчим установлення реального для підняття вантажу чи достатньо було зафіксувати результат, одержаний при початковому вантажі?

Задача №8

Затриманий під час збування фальшивих грошових знаків заявив, що сам, без сторонньої допомоги, займався і виготовленням, і збутом. Слідчий запропонував йому відтворити процес виготовлення грошей, на що підозрюваний дав згоду. Однак у процесі проведення експерименту він виготовив кілька купюр нижчої якості, які суттєво відрізнялись від справжніх грошей. Пояснив він це умовами виготовлення.

Завдання

Як слід оцінити результати проведеного експерименту?

Задача №9

Під час проведення експерименту було встановлено неможливість винесення основної частини товарів через пролом у стіні магазину. У зв'язку з цим слідчий констатував відсутність факту винесення товарів. Отже, крадіжки з магазину була скоєна сторонніми особами.

Завдання

1. Чи правильний висновок слідчого?

2. Чи можливо шляхом проведення слідчого експерименту встановити факт наявності події, що перевіряється (відбулася чи ні)?

Задача №10

14 листопада 2016 р. співробітники поліції затримали на території вантажного двору гр. Кабанова А.Н. при спробі вчинити крадіжку речей з вантажного контейнера. В ході розслідування гр. Кабанов А.Н., зокрема, показав, що на вантажний двір він проник пізно увечері через щілину під в'їзними воротами; при цьому він порвав одяг і сильно подряпав спину за гострі кінці металевих прутів, з яких виготовлені стулки воріт. Дійсно, піджак,

сорочка і майка гр. Кабанова А.Н. були порвані, майка і сорочка забруднені кров'ю, а на спині були травми у вигляді глибоких продольних подряпин. Слідчий Іванов В.В. запропонував гр. Кабанову А.Н. показати, як він проник на вантажний двір, і оформив цю слідчу дію протоколом перевірки показань на місці.

Завдання

Чи правильне рішення слідчого?

Задача №11

15 листопада 2016 р. гр. Круглов М.К., в стані сильного алкогольного сп'яніння, озброївшись мисливською рушницею, прийшов до приватного будинку гр. Іщенко М.Т. з метою вбивства останнього, з яким у нього склалися неприязні стосунки. Зайшовши в полісадник, гр. Круглов М.К. постукав у вікно і, коли в кімнаті спалахнуло світло, зробив постріл через вікно вглиб кімнати. Проте гр. Іщенко М.Т. за незалежних від нападаючого гр. Круглова М.К. обставин яких-небудь поранень заподіяно не було.

На досудовому розслідуванні гр. Круглов М.К. стверджував, що стріляв у вікно потерпілого без наміру вбивства, а лише для того, щоб злякати його.

Слідчим було прийнято рішення про проведення перевірки показань гр. Круглова М.К. і призначення балістичної експертизи.

Завдання

1. Які питання необхідно перевірити при проведенні перевірки показань?

2. Складіть план проведення перевірки показань Круглова М.К.

Задача №12

Гр. Любимов В.Я., затриманий за підозрою в зґвалтуванні і вбивстві гр. Янковської Л.А., розповів наступне.

Ввечері 10 жовтня 2016 р., коли ми разом з гр. Бурлаковим А.Н. розпивали спиртні напої в будинку гр. Бурлакова А.Н. у с. Ягідному, у будинок зайшла гр. Янковська Л.А. Я помітив у неї в господарській сумці гаманець з грошима і попросив грошей на випивку, але гр. Янковська Л.А. відповіла

відмовою. Будучи в стані алкогольного сп'яніння, я став нецензурно лаяти гр. Янковську Л.А. Вона, не відповідаючи мені, сказала, що піде до себе додому в селище Козелки, і вийшла з будинку гр. Бурлакова А.Н. Я попрямував вслід за нею. Давши гр. Янковській Л.А. відійти подалі від села, я наздогнав її і відібрав гаманець з грошима. Після цього я убив гр. Янковську Л.А., нанісши численні удари по голові і іншим частинам тіла ногами, взутими в чоботи (труп гр. Янковської Л.А. раніше був виявлений і оглянутий на місці події).

Повернувшись в с. Ягідне, я з сіней будинку, розташованого недалеко від будинку гр. Бурлакова А.Н., викрав велосипед і поїхав на ньому в м. Дмитров. По дорозі, в 50 м від моста через р. Бистру, я викинув порожній гаманець гр. Янковської Л.А., а гроші узяв собі. Переїхавши міст, у 100 м від нього я викинув рукавичку з лівої руки, оскільки рукавичку з правої руки втратив, коли гнався за гр. Янковською Л.А. У м. Дмитрове, у дворі будинку, що знаходиться недалеко від автостанції, я залишив вкрадений велосипед і в цю ж ніч на автобусі поїхав до своєї співмешканки в м. К.

Гр. Любимов В.Я. погодився брати участь в перевірці його показань на місці.

Завдання

1. Чи доцільно в даному випадку проводити перевірку показань затриманого на місці?
2. Яка буде в цьому випадку конкретна мета такої перевірки?

Задача №13

23 жовтня 2016 р. близько 17 г. 30 хв. гр. Хоменко Х.Х. у своїй кімнаті гуртожитку «Будконструкція-14» в м. К, маючи намір убити свою колишню дружину гр. Хоменко М.І. з ревнощів і помсти за те, що вона пішла від нього до гр. Тарасика І.Д., завдав їй декілька ударів металевим прутом по голові, а потім задушив білизняною капроною мотузкою. З метою приховання слідів злочину гр. Хоменко Х.Х. туристичною сокиркою і мисливським ножом розчленував труп гр. Хоменко М.І. і на машині свого знайомого гр. Носика С.С.

вивіз частини тіла і речі потерпілої за місто, де облив бензином та спалив. 24 жовтня 2016 р. гр. Хоменко Х.Х. виїхав за межі м. К.

Два дні він знаходився в с. Тиха Серeda. 27 жовтня 2016 р. він з'явився до дільничного поліції Іванова І.І. і добровільно повідомив про скоєне ним вбивство гр. Хоменко М.І. При цьому гр. Хоменко Х.Х. детально розповів про мотиви і спосіб вбивства, про заходи, які він зробив для приховання слідів злочину і погодився вказати місце спалювання трупа.

Завдання

Складіть план перевірки показань на місці події.

Задача №14

Під час обшуку у гр. Р., підозрюваного в розкраданні оргтехніки, було виявлено велику кількість техніки в розібраному вигляді. Гр. Р. стверджував, що займався в приватному порядку ремонтом оргтехніки і тому придбавав різні деталі.

Завдання

1. Який факт з показань гр. Р. можна перевірити шляхом слідчого експерименту?
2. Визначте коло осіб, яких потрібно залучити до участі в даному експерименті.

Задача №15

При розслідуванні справи про вбивство свідок гр. Б. 86 років стверджувала, що бачила зі своєї кімнати злочинця, коли той вибіг з кімнати потерпілого і кинувся до вхідних дверей, добре його розглянула і може дати опис і впізнати. У слідчого виникли сумніви в істинності її заяви, так як в коридорі було погане освітлення, кімната гр. Б. перебувала досить далеко, до того ж гр. Б. користувалася сильними окулярами.

Для перевірки показань гр. Б. слідчий провів слідчий експеримент, в якому брали участь декілька осіб з нормальним зором. Жоден з них не зміг розглянути в даних умовах особи людини, що біжить з кімнати потерпілого по коридору до вхідних дверей.

Завдання

Чи можна вважати достовірними результати цього слідчого експерименту?

Задача №16

При розслідуванні справи про вбивство обвинувачений заявив, що посварився зі своїм другом, під час сварки зняв зі стіни рушницю і кинув його на стіл, внаслідок чого стався мимовільний постріл. Слідчий вирішив перевірити цей факт шляхом слідчого експерименту, кидаючи рушницю з різною силою.

Завдання

Чи припустимо проведення такого слідчого експерименту?

Задача №17

При розслідуванні справи про крадіжку в бухгалтерії підприємства неповнолітній гр. К. повідомив, що крадіжку скоїв він, проникнувши в приміщення бухгалтерії через квартиру і викравши якісь папери та особисті речі співробітників. У слідчого виникли сумніви щодо правдивості гр. К., так як викрадені документи не могли представляти інтересу для підлітка. До того ж показання гр. К. лише в загальних рисах узгоджувалися з іншими доказами, розходячись з ними в таких деталях, як місце розташування речей в бухгалтерії та ін.

Слідчий вирішив провести перевірку показань на місці, з тим щоб встановити, чи міг гр. К. проникнути в приміщення бухгалтерії через квартиру, щоб переглянути, чи орієнтується він у приміщенні і чи може вказати місце, звідки брав викрадені речі.

Завдання

Чи правильно слідчий спланував питання, які вирішуються в ході перевірки показань на місці події?

Задача №18

У справі про зґвалтування потерпіла гр. В. показала, що злочинці відвезли її на машині в якусь квартиру, замкнули в одній з кімнат, а потім кілька разів

вчинили з нею насильницькі статеві акти в різних місцях кімнати. Щоб допомогти гр. В. згадати подробиці події, слідчий вирішив відвезти її в зазначену квартиру і провести там перевірку показань на місці.

Завдання

Чи доцільно в даному випадку проведення перевірки показань на місці події?

Задача №19

Гр. К., перебуваючи в нетверезому стані, з хуліганських спонукань скоїв вбивство гр. А., завдавши йому 9 поранень в область голови та шії викруткою. Під час обшуку у гр. К. були виявлені 3 викрутки. Слідчий визнав за доцільне провести слідчий експеримент для встановлення викрутки, використаної для вбивства. Для цього він запропонував ввести в рановий канал викрутки з тим, щоб перевірити, чи збігаються леза з ушкодженнями на шкірі трупа і відображають ці пошкодження форми підстав лез викруток.

Чи припустимо проведення такого слідчого експерименту?

Задача №20

8 лютого в міській відділ поліції звернулася продавець залізничного кіоску Палкіна Х.Х. із заявою про здійснену в кіоску крадіжку зі зломом.

При огляді місця події було знайдено, що замок від дверей кіоска відкритий і кинутий тут же. Яких-небудь пошкоджень на замку і дверях не знайдено. Внутрішнє приміщення кіоска – 3,5х2,5 м, висота – 1,8 м. Товари розташовані на полицях вздовж стін і всередині прилавка. Деякі полиці при огляді виявилися порожніми. Різні продовольчі товари розкидані на підлозі кіоска. Біля вікна по південній стіні стояли стіл, два стільці і два табурети. Корисна площа кіоска обмежена.

У результаті підрахунків товарних залишків і перевірки звітності кіоска встановлено, що є недостача товарів на суму 8883 грн. 40 коп. Загальна вартість товарів, що є в кіоску на день останньої інвентаризації 1 лютого, оцінювалася в 11 161 грн. 24 коп.

У слідчого, що проводив розслідування, виник сумнів, чи могли товари на таку значну суму бути розміщені в невеликому приміщенні кіоска? Для вирішення цього питання слідчий вирішив провести слідчий експеримент.

Завдання

1. Який вид слідчого експерименту слід провести в даному випадку ?
2. Складіть план проведення слідчого експерименту.

Задача №21

3 січня до міського відділу поліції звернулась гр. Баритонова М.І. із заявою про самогубство її чоловіка Баритонова П.В. Зі слів Баритонової М.І., напередодні 2 січня її чоловік після чергової сварки пішов з дому і більше не повернувся. Його сестра, Степанова Р.В., з ганку будинку Баритонова П.В. помітила на горищі висячу на мотузці людину. Дізнавшись про це, син Баритонов А.П., піднявся на горище і побачив, що його батько висить, не торкаючись ногами підлоги. Він перерізав мотузку, щоб спробувати повернути батька до життя, але той був вже мертвий. З приводу обставин виявлення трупа були допитані сестра померлого Степанова Р.В. і його син Баритонов А.П. Всі вони підтвердили свідчення дружини померлого Баритонової М.І. У ході слідства були зібрані дані, що спростовують версію про самогубство Баритонова П.В. і вказують на його вбивство родичами з подальшим інсценуванням самогубства.

У зв'язку з цим у слідчого виникли сумніви в правильності показань Баритонової М.І., Степанової Р.В і Баритонова А.П. Слідчий вирішив шляхом слідчого експерименту перевірити, чи могла Степанова Р.В. з ганку будинку Баритонова В.П. бачити на горищі будинку повішену людину.

Крім того, шляхом експерименту слідчий вирішив перевірити:

а) чи міг низькорослий Баритонов П.В. без додаткової підставки дістати до балки, на якій була закріплена мотузка;

б) чи міг підозрюваний у даній справі співмешканець Баритонової М.І. Соловйов Р.В. (у минулому моряк) зв'язати такі вузли, які були зав'язані на

мотузці і що відносяться, по висновку спеціалістів, до професійних морських вузлів типу «простий багнет».

Завдання

1. Які види слідчого експерименту необхідно провести в даному випадку?
2. Складіть план проведення слідчого експерименту.

Задача №22

Машиніст Барикін звинувачувався у тому, що він, виявивши злочинну недбалість, при русі електропотягу заднім ходом задавив зчіплювача вагонів Симонова, який ішов по дорозі. Барикін заявив, що наїзд на Симонова відбувся при русі паровоза по кривій, і він зі свого місця не міг бачити тієї ділянки, по якій проходив Симонов.

Слідчий вирішив перевірити показання Барикіна слідчим експериментом.

Завдання

1. Який вид слідчого експерименту слід провести?
1. Складіть план проведення слідчого експерименту.

Задача №23

Аналіз витягу з протоколу і оцінка результатів слідчого експерименту

На тютюновій фабриці тривалий час витрачалася неврахована продукція, виготовлена за рахунок надпланової «економії».

Свідок Краснов розказав, що одного разу після обідньої перерви, знаходячись в приймальній комерційного директора Єфімова, він чув його розмову із завідуючим складом Крючковим. Йшлося про відправку чергової партії неврахованої продукції у магазини і оформлення її фіктивними документами. При цьому Крючков у збудженому стані говорив Єфімову, що він боїться ревізії і не може довго тримати товар без документів на складі.

Слідчий вирішив перевірити, чи міг Краснов, знаходячись в приймальні, чути за щільно прикритими дверима розмову, що відбувається в середині кабінету, і провести слідчий експеримент.

Витяг з протоколу слідчого експерименту

18 вересня 2016 р.

м. П.

Слідчий прокуратури м. П юрист 3-го класу Крилов А.З. за участю стажиста прокуратури Самойлова Р.Н., свідка Краснова А.З. і обвинувачених Крючкова П.Е. і Єфімова Н.А. у присутності понятих Олексієва Івана Юхимовича проживаючого на вул. Фабричній, буд. 43, кв. 16; Федосєєва Павла Петровича, проживаючого в тому ж будинку, кв. 3; Ємел'янова Миколи Івановича, проживаючого по вул. Подовжній, буд. 1, кв. 10; Карнаухової Світлани Петрівни, що проживає по вул. Подовжній, буд. 2, кв. 4, відповідно до ст. 240 КПК України провели слідчий експеримент для перевірки, чи можна чути розмову в умовах, про які повідомив на допиті 16 вересня свідок Краснов.

Перерахованим особам роз'яснено їх право бути присутніми при виконанні слідчого експерименту і робити заяви у зв'язку з діями слідчого та інших осіб, які будуть підлягати занесенню в протокол. Понятим, крім того роз'яснено їх обов'язок після закінчення експерименту засвідчити своїми підписами його результати.

Експеримент проводився в кімнатах 9 і 10 буд. 40 по вул. Фабричній. Вхід в кімнату 9 (приймальня) з коридору першого поверху, вхід в кімнату 10 (кабінет директора) з приймальні. Двері в кабінет директора одностулкові, дерев'яні, оббиті цупким дермантином. Будучи прикритими, двері у верхній своїй частині нещільно прилягають до дверної коробки, залишаючи щілину розміром 10x0,3 см. Перегородка між кабінетом і приймальною дощата, товщиною в 9 см, обшпакльована з обох сторін.

При відтворенні експерименту його учасники були розміщені таким чином: Єфімов Н.А. в кріслі директора за його столом, Крючков П.Е. на стільці зліва від столу директора, слідчий Крилов і поняті Алексеєв І.Е., Федосєєв П.П. на інших стільцях біля столу директора. Свідок Краснов сів у приймальні біля стіни протилежної входу в кабінет. Стажист Самойлов за столом секретаря і поняті Ємел'янов Н.І. і Карнаухова С.П. – по обидві сторони від Краснова.

Перед початком експерименту всі учасники звірили свої годинники, їм було оголошено про мету експерименту та час його початку і закінчення.

При відтворенні дослідів Крючков П.Е. зачитував текст: «Микола Олексійович! Чому затримується відправка товарів у магазин №5? Документи не оформлені, а у мене недолік складських приміщень: всі проходи забиті».

Вслід за цим Єфімов Н.А. зачитував текст: «Потерпійте, Павло Юхимович, ще день-другий. Ось домовлюся з Опанасом Петровичем і дамо вам робітників і транспорт».

О 14.00 текст зачитувався в тоні спокійної розмови.

О 14.05 дослід був повторений в тих же умовах.

О 14.10 текст зачитувався в підвищеному тоні суперечки учасників (голосно).

Після першого дослідів Краснов заявив, що він чув, як Крючков просив відправити товар до якогось магазину, а директор переконував його почекати.

Після другого дослідів Краснов відтворив зміст розмови, за винятком номера магазину та імені «Опанас Петрович».

Після третього досвіду Краснов дослівно відтворив зміст розмови.

Понята Карнаухова С.П. заявила, що ім'я «Опанас Петрович» у відповіді Єфімова вона чула після першого дослідів.

Після закінчення дослідів група під керівництвом Самойлова перейшла в кабінет директора, де оголосили результати дослідів.

Експеримент закінчений о 14 год 20 хв.

Завдання

Проаналізуйте протокол та дайте оцінку результатів слідчого експерименту.

Задача №24

При розслідуванні справи про розкрадання продуктів у їдальні №17 було встановлено, що котлети, які відповідно до розкладки повинні бути в сирому вигляді вагою в 50 г, фактично мали вагу від 40 до 43 г.

Обвинувачений по справі шеф-кухар Морфеев пояснив цей факт всиханням котлет, що залишаються на ніч у холодильнику. З метою перевірки свідчень Морфеева був проведений слідчий експеримент. Спочатку Морфеев

розказав слідчому про умови зберігання котлет у холодильнику. Потім по вказівці Морфеева була заготовлена партія котлет, яка о 15 год була викладена Морфеевим на протвені і поміщена в холодильник, температура якого була установлена на -5° . Після цього слідчий опечатав холодильник і розкрив його наступного дня о 15 год у присутності тих же осіб: обвинуваченого Морфеева і понятих, кухарів тієї ж їдальні – Гаврикової і Васютіної. При зважуванні котлет, проведеному у присутності слідчого, Гаврикової і Васютіної, у кожній з них не вистачало від 5 до 10 г ваги.

Завдання

1. Який вид слідчого експерименту проведений в даному випадку?
2. Чи дотримані правила слідчого експерименту і процесуальні права осіб які брали участь в експерименті?

Задача №25

Притягнутий по обвинуваченню у здійсненні ряду квартирних крадіжок Соколов Р.Д. показав, що він протягом літа вчинив крадіжки в квартирах, розташованих на верхніх поверхах житлових будинків. У квартири він проникав пожежними східцями і карнизами будинків через відкриті вікна. Крадіжки вчиняв сам, без співучасників.

Для перевірки свідчень Соколова був проведений слідчий експеримент. Соколову було запропоновано проникнути описаним способом у кв. 43, розташовану на 5-у поверсі 9-поверхового будинку по вул. Молодіжній, де, за словами Соколова, ним була вчинена крадіжка. При відтворенні експерименту Соколов, не користуючись ніякими допоміжними засобами, піднявся пожежними східцями на рівень п'ятого поверху, перейшов на карниз і, пройшовши близько 4 м, заліз у відкрите вікно кв. 43. Через декілька хвилин Соколов намагався виконати зворотний шлях з чоловічим демісезонним пальтом на руці. Проте, не виходячи на карниз, він відмовився від спроби винести пальто і заявив, що викидав речі тому, хто знаходиться внизу на вулиці, співучаснику Галкіну І.М.

Експеримент був проведений 28 грудня з 13 год до 13 год 30 хв.

Завдання

1. Який вид слідчого експерименту проведений у даному випадку?
2. Чи дотримані правила слідчого експерименту і процесуальні права осіб, які брали участь в експерименті?

Задача №26

У березні і квітні поточного року були вчинені крадіжки зі взломом магазинів №17 і №1 м. Т., звідки викрадені чоловічі костюми, взуття, золотий годинник та інші речі.

У ході розшуку викраденого в комісійних магазинах м. Т. були знайдені схожі речі і затримані особи, що здали ці речі. Ними виявилися жителі міста Веліханов І.П. і Гаврилов А.Р.

При допиті Веліханов І.П. заявив, що здані їм в скупку речі знайшов на березі річки, які були заховані в штабелі колод. Шість знайдених ним костюмів були складені в мішок, що знаходився у вільному просторі між колодами.

Витяг з протоколу

перевірки показань обвинувачених Веліханова І.П. і Гаврилова А.Р. на місці події

15 березня

м. Т.

Слідчий міського відділу поліції м. Т. Іванов І.І. за участю обвинувачених Веліханова І.П. і Гаврилова А.Р. у присутності понятих Разанової З.А. і Голубкова І.Н., проживаючих по вул. Червоноармійській, буд. 5, кв. 2, згідно зі ст. 240 КПК України провів перевірку показань, наданих обвинуваченим на місці.

Для перевірки показань Веліханова йому було запропоновано показати те місце, де ним був знайдений мішок з речами. Веліханов спустився до річки, де щільно одна до одної лежали великі товсті колоди. Після довгих блукань Веліханов показав те місце, де ним нібито був знайдений мішок. Проте схованки в цьому місці не виявилось. Колоди лежали так щільно, що зсунути їх без допомоги машин і заховати в них великий мішок неможливо. Тоді Веліханов змінив показання і повів групу на схил яру, де в поглибленні берега

нібито був заритий мішок. Проте і тут Веліханов не знайшов відповідного поглиблення. У результаті Веліханов зізнався в здійсненні крадіжки з магазину №1. Зізнавшись, Веліханов показав схованку, в якому дійсно знаходилися викрадені ним речі. Речі були заховані у водостічних трубах під залізничним полотном недалеко від станції Каплиця. Речі були доставлені в міський відділ поліції і пред'явлені для впізнання директору магазину №1 Гамзиновій. Остання заявила, що тільки чотири костюми схожі з викраденими з її магазину. Речі, що залишилися, були пред'явлені директору магазину №17 Іл'їній, яка впізнала їх. Після цього обвинувачені Веліханов і Гаврилов зізналися в здійсненні крадіжок з магазинів №17 і №1 і розповіли про те, як вони їх вчинили. При виїзді на місце вони кожний окремо показали, яким шляхом вони підходили до магазинів, в якому будинку вони викрали санки, що використовуються для перевезення викраденого, де проводили злом, звідки брали речі і куди кидали знаряддя злomu.

Ці показання обвинувачених виявилися повністю відповідними один одному, а також результатам огляду місця події і іншим доказам.

Завдання

Проаналізуйте протокол і дайте оцінку результатів перевірки показань на місці події.

Тема 7

Тактика пред'явлення для впізнання

План

1. Загальні положення тактики пред'явлення для впізнання.
2. Тактика пред'явлення для впізнання людей.
3. Тактика пред'явлення для впізнання трупа.
4. Впізнання за фотозображеннями.

1. Загальні положення тактики пред'явлення для впізнання

Пред'явлення для впізнання являє собою слідчу дію, у процесі якої вирішується питання ототожнення конкретного об'єкта за уявним зразком, відбитим у свідомості особи, яка впізнає.

Існують наступні **види пред'явлення для впізнання**:

- людей (за їх зовнішніми анатомічними і зовнішніми функціональними ознаками);
- трупів і їх частин;
- предметів, документів;
- тварин;
- ділянок місцевості, приміщень, будівель.

Впізнання може бути здійснене за допомогою пред'явлення об'єктів у натурі або за їх фотографічними зображеннями.

Підготовка до пред'явлення для впізнання містить у собі попередній допит особи, яка впізнає, підбір об'єктів для впізнання, вибір часу, місця та умов пред'явлення для впізнання.

Особа, яка впізнає, допитується про обставини, при яких вона спостерігала об'єкт, що підлягає впізнанню, про прикмети цього об'єкта. При цьому з'ясовуються об'єктивні і суб'єктивні фактори, що впливають на повноту і правильність сприйняття (стан сприйняття, тривалість, спрямованість уваги та ін.).

Об'єкти, серед яких за законом повинен пред'являтися об'єкт, що впізнається, повинні бути подібні з ним: щодо осіб – мати зовнішню подібність, щодо предметів – бути однорідними.

Вимога зовнішньої подібності осіб, разом з якими пред'являється особа, яка впізнається, означає:

- їх вік, зріст, статура не повинні мати різких розходжень;
- всі запропоновані особи повинні мати подібність за формою, контуром, розміром окремих частин, кольором волосся і обличчя, зачіскою;
- верхній одяг і взуття на запропонованих особах також повинні мати подібність за найменуванням, фасоном, кольором, ступенем зношеності.

Під однорідністю предметів розуміють однорідність найменування, подібність марки, моделі, форми, розміру, кольору, ступеня зношеності.

Число об'єктів, запропонованих для впізнання, за законом не може бути менше трьох.

Об'єктами пред'явлення для впізнання можуть бути також тварини, трупи тварин, розрубані неопрацьовані частини тварини. Тварина може впізнаватись шляхом пред'явлення серед подібних або взагалі в череді.

Умови, в яких здійснюється пред'явлення для впізнання, повинні бути наближені до умов сприйняття об'єкта в момент події (освітлення, дальність об'єкта і т. п.).

Предмети пред'являються в групі подібних речей. Нерідко на практиці виникає необхідність пред'являти для впізнання велику кількість речей, викрадених з одного місця, у подібних випадках речі групуються за їх найменуванням і призначенням і серед них розміщується кілька однорідних предметів, узятих зі сторони в якості запропонованих.

Вірогідність впізнання знаходиться в прямій залежності від фактору часу. Прострочення в пред'явленні для впізнання навіть протягом декількох днів іноді може поставити вірогідність впізнання під сумнів.

2. Тактика пред'явлення для впізнання людей

Слідчий, приступаючи до проведення пред'явлення для впізнання, роз'яснює учасникам їх права та обов'язки. Потім пропонує особі зайняти місце за її вибором серед інших запропонованих громадян. Після цього запрошує особу, яка впізнає, і пропонує їй уважно оглянути пред'явлених у тих позах, у яких вони знаходяться. Положення запропонованих може бути змінене за бажанням особи, яка впізнає, або за розсудом слідчого. Квапити особу, яка впізнає, не можна.

У випадку впізнання визначеної особи повинні бути названі ознаки, за якими вона впізнала підозрюваного; при негативному результаті впізнання той, хто впізнавав, повинен пояснити причини цього.

Якщо виникає необхідність пред'явлення декількох осіб, то пред'явлення для впізнання кожного з них проводиться окремо.

Пред'явлення для впізнання людини може бути зроблене за динамічними (функціональними) ознаками: за особливостями голосу, мови і ходи.

При пред'явленні для впізнання **за голосом та особливостями мови** голосова характеристика і мова запропонованих не повинні мати істотних розходжень. Ознаками усного мовлення, що використовуються при впізнанні, служать дефекти і специфічні обороти мови і слова. Ознаки голосу – це його висота, сила і тембр.

Той, кого впізнають, сам обирає черговість прослуховування його голосу і мови. Потім у присутності понятих слідчий веде заздалегідь продуману бесіду із запропонованими особами, прагнучи, щоб їх мова звучала досить тривалий час. В залежності від обставин справи слідчий може запропонувати цим особам підвищити або понизити голос, повторити якусь фразу, слово, літеру. Доцільно при цьому вести магнітофонний запис.

При пред'явленні для впізнання **за ходою** запропоновані особи повинні мати подібність у ході. Варто заздалегідь домовитися про сигнали, які слідчий буде подавати запропонованим з метою зміни напрямку, швидкості руху, поз і про номери, під якими вони будуть фігурувати. Називати запропонованих за прізвищами не можна. Потім слідчий пропонує особі, яка впізнається, визначити, яким по черзі він бажає йти, і намічає маршрут. У випадку впізнання з'ясовується, за якими прикметами ходи впізнана людина. Процес ходьби бажано зафіксувати за допомогою відеозапису.

3. Тактика пред'явлення для впізнання трупа

Впізнання трупа ускладнюється не тільки в силу природних процесів, пов'язаних зі смертю, але і в результаті ушкоджень, пов'язаних з подією, а також спотворюванням трупа тваринами. Все це варто враховувати при підготовці трупа до пред'явлення для впізнання, проведенні впізнання та оцінці отриманих результатів.

Для впізнання трупа поряд з даними про прикмети зовнішності великого значення набувають наявні в потерпілого патологічні особливості: шрами, деформації в кістяку, татуювання, властивості та особливості зубного апарату. При необхідності до пред'явлення судовим медиком проводиться «туалет трупа» – надання йому, по можливості, прижиттєвого вигляду. Особі, яка впізнає, і яка добре знала постраждалого або запам'ятала прикмети на тілі, доцільно пред'являти труп без одягу, прикривши його простиралом і в міру потреби відкриваючи тіло для показу характерних прикмет на ньому.

4. Впізнання за фотозображеннями

Впізнання за фотозображеннями проводиться:

- коли особа, яка підлягає впізнанню, ховається від органів слідства;
- коли особа, яка підлягає впізнанню, перешкоджає цьому (наприклад, через страх);
- при встановленні особи невідомого, чий труп виявлений;
- якщо особа, яку впізнають, знаходиться далеко від місця, де ведеться розслідування;
- коли слідчий має різні фотокартки з зображенням осіб (вилучені при обшуку, огляді), серед яких може виявитися встановлювана особа, але вона ще невідома самому слідчому;
- коли на фотознімку є зображення предмета, що підлягає впізнанню і іншим шляхом встановити його приналежність неможливо.

Фотографії, запропоновані для впізнання, наклеюють на лист паперу і скріплюють печаткою.

Контрольні питання

1. В яких випадках проводиться пред'явлення для впізнання?
2. В чому полягає підготовка до пред'явлення для впізнання?
3. Хто може бути учасником пред'явлення для впізнання?
4. Які тактичні і психологічні особливості допиту особи, яка впізнає?

5. Чи можуть пред'являтися для впізнання ділянки місцевості і об'єкти, які на ній розташовані?
6. Які особливості окремих видів пред'явлення для впізнання (живих осіб, трупів, предметів і ін.) за фотознімками, кіно- і відеострічками?
7. Які науково-технічні засоби застосовуються при проведенні впізнання?
8. Найпоширеніші помилки при проведенні пред'явлення для впізнання.

Тести по темі

1. У якій відповіді правильно та найбільш повно запропоновано поняття «пред'явлення для впізнання»?

- 1) слідча дія, яка полягає у пред'явленні, демонструванні свідку, потерпілому, підозрюваному або обвинуваченому предмета або особи з метою встановлення їх тотожності або групової належності;
- 2) це метод (спосіб) ідентифікації за слідами пам'яті;
- 3) це слідча дія, що полягає у пред'явленні свідкові, потерпілому, підозрюваному або обвинуваченому об'єктів, які вони спостерігали (сприймали) раніше, з метою одержання нових доказів;
- 4) слідча дія, в ході якої здійснюється криміналістична ідентифікація або групофікація за ідеальними відображеннями;
- 5) усі запропоновані відповіді вірні.

2. Хто може бути впізнаючим суб'єктом при пред'явленні для впізнання?

- 1) підозрюваний, який заперечує своє знайомство з потерпілим;
- 2) родичі померлого потерпілого, яким останній при житті повідомив про ознаки зовнішності нападника;
- 3) натренована на розпізнавання запахів образів службово-розшукова собака;
- 4) особа, яка раніше безпосередньо сприймала предмет, що пред'являється для впізнання, та повідомила, за якими ознаками може його впізнати;

5) спеціаліст-екстрасенс.

3. Яка слідча дія є процесуальною формою ототожнення людей, матеріальних об'єктів, що потрапили в орбіту кримінального судочинства, за мисленим образом (ідеальним відображенням, уявним образом), що зберігся в пам'яті учасника розслідуваної події?

1) слідчий експеримент;

2) призначення і проведення ідентифікаційної судово-портретної експертизи;

3) призначення і проведення судово-психологічної експертизи;

4) пред'явлення для впізнання;

5) криміналістична ідентифікація за ідеальними слідами-відображеннями.

4. В ході якої слідчої дії неможливе використання тактичних прийомів, спрямованих на узнавання учасником розслідуваної події людей, речей, які він сприймав у її ході і запам'ятав їх?

1) призначення і проведення судово-психологічної експертизи;

2) огляду місця події;

3) обшуку із залученням потерпілого чи свідка;

4) слідчого експерименту;

5) перевірки показань на місці.

5. У якому документі слід зафіксувати факт упізнання трупа невідомої особи на місці його виявлення мешканцями навколишніх будинків за місцем його виявлення чи особами, які за характером своєї діяльності вимушені спілкуватися з населенням даної місцевості?

1) у протоколі пред'явлення трупа для впізнання;

2) у протоколі огляду місця події;

3) у протоколі огляду місця події і протоколі пред'явлення трупа для впізнання;

4) у рапорті оперативного працівника про проведення оперативно-розшукового заходу;

5) у протоколі допиту особи, яка впізнала труп невідомої особи.

6. Хто під час пред'явлення для впізнання є суб'єктом встановлення тотожності (чи відсутності тотожності) упізнаваного об'єкта із тим, що сприймався учасником розслідуваної події?

- 1) свідок;
- 2) потерпілий;
- 3) підозрюваний
- 4) обвинувачений;
- 5) слідчий.

7. У якій відповіді правильно та найбільш повно зазначено, в яких випадках доцільно організовувати пред'явлення для впізнання людини за її динамічно-руховими ознаками як самостійну слідчу дію?

1) лише у випадках яскраво вираженої індивідуальності динамічних (рухових) ознак людини, що підлягає впізнанню, змінити які зусиллям волі фактично неможливо;

2) у випадках, коли під час проведення впізнання впізнаючому виявилось недостатньо сприйняття лише статичних ознак пред'явлених осіб для висновку про тотожність і він заявляє клопотання слідчому, щоб пред'явлені особи пройшлись, повернулися, нахилилися, підняли руки тощо;

3) лише у випадках, коли впізнаючий раніше спостерігав людину, яка підлягає впізнанню, у русі (динаміці);

4) у випадках, якщо особа, яка підлягає впізнанню, померла, проте залишилися відеозаписи із її зображеннями під час ходьби;

5) такий вид пред'явлення для впізнання чинним КПК України не передбачений і на практиці не проводиться, проте умови та тактика його проведення розробляються криміналістикою на перспективу.

8. У якій відповіді названа рекомендація криміналістичної тактики, спрямована на об'єктивне і результативне упізнавання об'єкта, що пред'являється для впізнання?

1) зовнішність та одяг особи, яка підлягає впізнанню, перед пред'явленням її до впізнання доцільно по можливості привести у відповідність до стану, який був на момент, коли її спостерігав впізнаючий суб'єкт;

2) впізнання одного і того ж об'єкта, одним і тим же впізнаючим суб'єктом можна проводити тільки один раз;

3) громіздкі предмети можна пред'являти для впізнання за місцем їх зберігання;

4) хід впізнання доцільно фіксувати технічними засобами;

5) з огляду на велику кількість учасників при пред'явленні до впізнання людини слідчому доцільно запросити для надання допомоги в управлінні цією слідчою дією іншого слідчого або свого помічника.

9. У якій відповіді викладено суть «реставрації» або «туалету» трупа перед його пред'явленням для впізнання чи сигналетичною фотозйомкою?

1) запобігання справлянню психологічного впливу на неповнолітнього впізнаючого або на впізнаючого з чутливим типом психіки;

2) запобігання справлянню на впізнаючого психологічного впливу, який може обмежити свободу вибору упізнаваного об'єкта;

3) накладення швів на рани, маскування ушкоджень, шрамів, крововиливів, видалення бруду чи крові з обличчя, припудрення шкіри, а також маскування трупних явищ;

4) надання зовнішності трупа прижиттєвого вигляду;

5) оброблення трупа спеціальними хімічними препаратами для запобігання розкладу тканин тіла, якщо труп потрібно пред'явити кільком впізнаючим або якщо труп, який підлягає впізнанню, і впізнаючий суб'єкт знаходяться далеко один від одного, а швидке їх транспортування в одне місце неможливе.

10. Вкажіть завдання (очікуваний результат) «реставрації» або «туалету» трупа перед його пред'явленням для впізнання або сигналетичною фотозйомкою?

1) випередження справляння можливого навіюючого психологічного впливу на впізнаючого виглядом природних фізичних наслідків смерті чи спотворень зовнішності трупа;

2) запобігання справлянню навіюючого психологічного впливу на впізнаючого виглядом природних фізичних наслідків смерті чи спотворень зовнішності трупа;

3) запобігання справлянню на впізнаючого психологічного впливу, який може обмежити свободу вибору упізнаваного об'єкта;

4) накладення швів на рани, маскування ушкоджень, шрамів, крововиливів, видалення бруду чи крові з обличчя, припудрення шкіри, а також маскування трупних явищ;

5) надання зовнішності трупа прижиттєвого вигляду.

11. В рамках якої слідчої дії криміналістична тактика рекомендує здійснювати впізнання одягу та супутніх предметів (окуляри, годинник, протези, каблучки, сережки тощо), у якому був виявлений труп невстановленої особи?

1) огляду місця події і трупа;

2) пред'явлення для впізнання трупа;

3) пред'явлення для впізнання речей;

4) пред'явлення для впізнання рідкісних речей;

5) допит на місці пред'явлення для впізнання трупа із використанням тактичного прийому «пред'явлення доказів для огляду».

12. Що належить до об'єктивних факторів, за яких відбувалось сприйняття впізнаючим упізнаваного об'єкта у зв'язку з розслідуваною подією?

1) психічний і емоційний стан людини під час сприйняття і запам'ятовування (емоції, стрес, фрустрація);

2) стан окремих органів чуттів взагалі і під час сприйняття (короткозорість, глухота тощо);

3) фізичний стан людини (втома, сонливість, бадьорість);

4) тривалість спостереження та стан сприйманого об'єкта (стояв, рухався, сидів, біг тощо);

5) професійні навички впізнаючого, які обумовлюють набуті особливості сприйняття, уваги, пам'яті тощо.

13. У якому випадку доцільно проводити слідчу дію «пред'явлення для впізнання»?

1) коли об'єкт, який треба впізнати, не має чітко вираженої індивідуальної сукупності ознак;

2) якщо об'єкт, який треба впізнати, зазнав змін, які позбавили його колишніх властивостей та ознак;

3) якщо допитуваний назвав тільки родові ознаки об'єкта і переконано стверджує, що він не зможе впізнати об'єкт;

4) коли не можливо забезпечити процесуально-тактичні умови впізнання;

5) якщо допитуваний назвав ознаки людини, яка підлягає впізнанню, стверджує, що міг би її відрізнити від інших людей, проте категорично відмовляється від впізнання, оскільки має реальні підстави побоюватися помсти з її боку.

14. У якому випадку з метою одержання даних про перебування підозрюваного на місці події доцільно пред'явити його для впізнання потерпілому?

1) потерпілий сліпий, проте заявляє, що впізнає свого нападника за запахом його парфумів;

2) потерпілий бачив підозрюваного лише зі спини як той втікав з місця події, проте заявляє, що впізнає його, оскільки той був лисий і кульгав на праву ногу;

3) потерпілий бачив підозрюваного лише зі спини як той втікав з місця події, проте заявляє, що зможе його впізнати за розміром ноги і візерунком протектора взуття, слід якого залишено на підвіконні поруч зі слідами злому;

4) потерпілий не бачив підозрюваного, проте заявляє, що зможе його впізнати за виявленими у нього викраденими предметами;

5) потерпілий не бачив підозрюваного, проте заявляє, що він мисливець зі стажем і зможе впізнати підозрюваного за укусами його собаки, яка на час квартирної крадіжки перебувала вдома.

15. У якій відповіді вірно названо, у яких випадках доцільно проводити слідчу дію пред'явлення для впізнання з точки зору достовірності його результатів?

1) впізнаючий візуально знайомий з особою, про прикмети якої дав свідчення, але не знає персоніфікованих відомостей про неї, а остання заперечує факт знайомства з ним;

2) впізнаючий не назвав індивідуально-визначені ознаки, які дозволяють ідентифікувати особу чи річ і сумнівається, чи зможе їх впізнати;

3) впізнаючий приймав участь у слідчих діях за участю впізнаваного;

4) впізнаючому в ході допиту вже демонструвались предмети, які необхідно було впізнати;

5) впізнаючий в силу своїх фізичних чи психічних відхилень не здатен правильно сприймати обставини, пов'язані із особою, яка спостерігалася, та не може дати про них правильні показання.

16. Скільки разів допускається пред'явлення для впізнання одного і того ж об'єкта за одними і тими ж ознаками одному і тому ж впізнаючому?

1) 1 раз;

2) 2 рази;

3) 3 рази;

4) 4 рази;

5) законодавець не вказує на допустиму кількість разів пред'явлення для впізнання одного і того ж об'єкта за одними і тими ж ознаками одному і тому ж впізнаючому, так само криміналістична та процесуальна наука щодо цього не виробила якихось спеціальних рекомендацій – тобто «можна пред'являти, поки об'єкт не буде впізнано».

17. Пред'явлення для впізнання – це самостійна:

1) слідча дія;

- 2) судова дія;
- 3) режимна дія;
- 4) оперативно-розшукова дія;
- 5) всі відповіді вірні.

18. Що є сутністю впізнання?

- 1) вирішення питання про те, що об'єкт є тим же об'єктом, що сприймався раніше;
- 2) однорідність із раніше спостережуваним об'єктом;
- 3) зіставлення об'єкта, що пізнає, з уявним образом раніше, що сприймався об'єкта;
- 4) вирішення питання про те, що об'єкт пізнання не схожий на раніше спостережуваний об'єкт;
- 5) всі відповіді вірні.

19. У чому міститься підготовка до пред'явлення для впізнання?

- 1) у попередньому допиті впізнаваючої особи, яку будуть пізнавати;
- 2) у підборі об'єктів для впізнання та визначенні часу й місця;
- 3) у підборі понятих, статистів, експертів та інших осіб;
- 4) у підготовці засобів фіксації ходу й результатів пред'явлення для впізнання;
- 5) всі відповіді вірні.

20. Що потрібно враховувати при підборі статистів для пред'явлення особи для впізнання?

- 1) статисти не повинні бути знайомі із впізнаваючою особою;
- 2) статисти й особа, яка впізнає повинні пред'являтися в положенні стоячи;
- 3) статисти й впізнаваюча особа повинні бути однієї статі, росту, статури, кольору волосся (схожі по зовнішності), одягнені в однаковий одяг і не повинні бути знайомими;
- 4) статисти повинні бути одного зросту;
- 5) всі відповіді вірні.

21. Що необхідно зробити при пред'явленні для впізнання по зовнішності й голосу?

- 1) впізнання зробити одночасно за ознаками зовнішності й голосу;
- 2) робити впізнання по голосу або по зовнішності;
- 3) спочатку зробити впізнання за ознаками зовнішності, а потім по голосу;
- 4) спочатку зробити впізнання по голосу, а потім за ознаками зовнішності;
- 5) всі відповіді вірні.

Задачі по темі

Задача №1

13 жовтня 2016 р. при огляді слідчим поліції Петровим П.П. місця, де був виявлений труп невідомої жінки зі слідами насильницької смерті, гр. Ховрашків С.З., випадково опинившись біля місця події, заявив, що впізнає в убитій свою сусідку по сходовій площадці гр. Мутурзину В.Н. Слідчий Петров П.П. відразу оформив протокол упізнання трупа в присутності понятих гр. Іванової І.І. і гр. Соколова А.А.

Завдання

1. Чи правомірні дії слідчого?
2. Чи можливо пред'явлення трупа для впізнання на місці його виявлення?

Задача №2

7 серпня 2016 р. з літньої кошари фермерського господарства «Маслово» був викрадений віл. Власник худоби гр. Вербин Н.Н. докладно описав прикмети тварини: кольори, пляма овальної форми на чолі, ушкоджений лівий ріг і наявність клейма у вигляді букв «ПРО» й «Ц». Оперативним шляхом віл з такими прикметами був виявлений у дворі будинку підозрюваного гр. Мишина М.М. у селі Петровському.

Слідчий поліції Зотов З.І. вирішив пред'явити вола для впізнання фермерові гр. Вербину Н.Н.

Завдання

Чи є правильним рішення слідчого в цьому випадку?

Задача №3

12 листопада 2016 р. потерпілий Сидоров М.С., що вчиться в загальноосвітній школі № 2303, указав наступні прикмети викраденої в нього шапки. Шапка з хутра ондатри темно-коричневих кольорів, небагато поношена. Підкладка із саржі сірих кольорів. Вушні зав'язки зі шнурків різних кольорів – чорного й темно-коричневого. У потиличній частині шапки, під одворотом вушної частини є залисина, що утворилася від молі, діаметром приблизно 25 мм. Усередині на підкладці барвником фіолетових кольорів написані ініціали «С.М.З».

Завдання

Як вирішити питання про пред'явлення потерпілому для впізнання шапки після її вилучення?

Задача №4

У підозрюваного, якого треба пред'явити для впізнання, немає одного ока. Підібрати для пред'явлення осіб, які б мали аналогічний дефект, не видається можливим.

Завдання

Який можна знайти вихід з такої ситуації?

Задача №5

Білетний касир, якій покупець пред'явив фальшиву грошову купюру, заявила, що обличчя покупця вона не бачила, але добре запам'ятала особливості його рук. Після затримання підозрюваного слідчий організував його пред'явлення для впізнання за руками. Для цього в ширмі було зроблено шість отворів, через які впізнаючій було пред'явлено три пари рук. Вона впевнено вказала на руки підозрюваного.

Завдання

Чи правомірне проведення впізнання таким чином?

Задача №6

Після затримання підозрюваного слідчий вилучив його одяг, щоб зробити неможливим його обмін з іншими затриманими, оскільки потерпілий перебував у лікарні й провести впізнання поки що неможливо. Пізніше, перед пред'явленням для впізнання підозрюваному було запропоновано одягнути одяг, вилучений у нього, у такому вигляді він був пред'явлений для впізнання. Надалі, заперечуючи факт скоєння ним злочину та результат впізнання його потерпілим, підозрюваний заявив, що був впізнаний за одягом, який його примусили одягнути і про який сповістили потерпілого – тим паче, що він відрізнявся від одягу інших осіб, яких пред'являли разом із ним.

Завдання

Чи правильно діяв слідчий? Які висновки випливають із заяви підозрюваного?

Задача №7

З музею було викрадено портрет роботи Боровиковського. Коли його було знайдено та вилучено, слідчий пред'явив для впізнання працівникам музею тільки його у зв'язку з неможливістю підібрати аналогічні твори й урахувуючи професійні знання впізнаючих. У протоколі він детально відобразив численні ознаки, за якими впізнаючі впізнали викрадену картину (зміст, манера виконання, розмір, стан полотна та ін.).

Завдання

Чи допустиме пред'явлення для впізнання в тому вигляді, як це зробив слідчий? Якщо ні, то яким чином слід було встановити належність картини?

Задача №8

На м'ясокомбінаті м. К. виготовлялися невраховані ковбасні вироби, які збувалися в різні торгові центри. Отримані про це відомості стали підставою для порушення кримінального провадження. При розслідуванні одного з епізодів справи було встановлено, що в магазин №1 рано вранці 20 травня 2016 року були доставлені надлишки ковбасних виробів. Привозив їх молодий чоловік, високий, повний, з темним прямим волоссям, овальною формою

обличчя, високим лобом і сірими очима, короткими і широкими бровами, з кирпоносим носом і зі шрамом на верхній губі. В розмові його називали Жорою. Жора був одягнений у хутряний морський кітель темно-синього кольору і чорні льняні штани, заправлені в чоботи.

Слідчий з'ясував, що Жорою є Сироткин Михайло Іванович, шофер автобази, обслуговуючої м'ясокомбінат. За даними слідства, продавець магазину Любимова Ганна Семенівна запам'ятала зовнішність Жори.

Слідчий Миркин В.Н. в своєму кабінеті в 10 год 25 хв 22 травня у присутності понятих Фіалкіна Дмитра Петровича і Ромашкина Віктора Миколайовича пред'явив при природному освітленні продавцю магазину Любимовій Г. С. для впізнання наступних громадян:

1. Сироткина Михайла Івановича, 1981 року народження, високого, волосся чорне, пряме, одягненого в морський кітель темно-синього кольору;

2. Феоктістова Олега Степановича, 1980 року народження, високого зросту, волосся темно-русяве, пряме, одягненого в морський кітель темно-синього кольору.

3. Білякова Юрія Володимировича, 1983 року народження, високого зросту, волосся темно-русяве, пряме, одягненого в морський кітель темно-синього кольору;

Любимова Г. С. оглянула пред'явлених для впізнання осіб, вказала на Сироткина М. І. і заявила, що в ньому вона впізнала громадянина, який 20 травня приїжджав в магазин №1 з ковбасними виробами.

Завдання

1. Вкажіть на помилки слідчого при проведенні слідчої дії?

Задача №9

З метою впізнання трупа чоловіка середніх років слідчий розпорядився в морзі, щоб труп був пред'явлений серед інших двох трупів аналогічного віку і статури.

Завдання

Чи правильні дії слідчого?

Задача №10

У справі про зґвалтування малолітньої Н., потерпіла при допиті показала, що не пам'ятає особи злочинця, так як на горищі, де стався злочин, було темно, і вона боялася дивитися на злочинця. Однак, коли він роздягнувся, вона розгледіла на внутрішній поверхні стегна шрам довжиною близько 5 см. Незабаром був затриманий гр. Д., підозрюваний в скоєнні цього злочину. Яким способом можна перевірити гр. Д. на причетність до цього злочину, використовуючи інформацію, отриману від потерпілої?

Чи доцільно в даному випадку пред'являти гр. Д. для впізнання?

Задача №11

Гр. К. був затриманий за підозрою в скоєнні низки квартирних крадіжок, в тому числі крадіжки у гр. В., під час якої було викрадено три золоті каблучки, два ланцюжки і браслет. Під час обшуку у гр. К. була виявлена коробка, в якій знаходилося в числі інших коштовностей 18 каблучок, 10 ланцюжків і 3 браслета. Слідчий вирішив пред'явити їх гр. В. для впізнання.

Завдання

Як має бути організоване таке впізнання?

Задача №12

У справі про розбій потерпілий гр. М. заявив, що злочинець, який напав на нього, був одягнений в пальто і чорну маску, так що за ознаками зовнішності він його впізнати не зможе. Однак, коли злочинець йшов з місця події, гр. М. звернув увагу на незвичайну ходу. Злочинець йшов, як би підтаскуючи одну ногу, немов йому важко було рухати стегном. Слідчий вирішив пред'явити для впізнання по ході підозрюваного гр. Г. Однак, побоюючись, що гр. Г. може навмисне змінити ходу, слідчий вирішив організувати впізнання так, щоб гр. Г. не знав про ведення слідчої дії, показавши його гр. М., пройти коридором в числі інших затриманих осіб.

Завдання

Чи припустимо пред'явлення для впізнання таким способом? Яке найбільш оптимальне рішення в даній ситуації?

Задача №13

При розслідуванні справи про зґвалтування було встановлено, що злочин скоєно двома чоловіками, що торгували на ринку. Для їх пошуку співробітники кримінальної поліції разом зі слідчим і потерпілою проводили обхід ринку, під час якого потерпіла впізнала двох чоловіків, які вчинили злочин. З огляду на те, що вони були виявлені серед великого числа інших людей, слідчий зафіксував це в протоколі пред'явлення для впізнання і долучив його до кримінального провадження.

Завдання

Чи правильні дії слідчого?

Задача №14

У справі про розбійний напад злочинець був затриманий через рік після скоєння злочину. Однак слідчий звернув увагу на те, що опис злочинця, даний потерпілою рік тому в багатьох деталях не збігається з зовнішнім виглядом затриманого гр. О. Слідчий допитав матір гр. О. і встановив, що за останні місяці гр. О. схуд більш, ніж на 15 кілограмів, тому сильно змінилася його статура. Крім того, у нього випало кілька зубів і, отже, змінилася форма нижньої частини обличчя, а також гр. О. знебарвив волосся. Слідчий вирішив, що за таких умов потерпіла навряд чи зможе впізнати гр. О., тому вилучив фотографію гр. О., що відноситься до періоду скоєння злочину, і пред'явив її для впізнання разом з двома іншими фотографіями. Потерпіла впізнала людину, зображену на вилученій фотографії як злочинця, який вчинив розбійний напад.

Завдання

Чи припустиме таке тактичне рішення слідчого? Перерахуйте типові ситуації, в яких необхідно і доцільно пред'явлення особи для впізнання по фотографії та іншим об'єктивним відображенням.

Задача №15

Витяг з протоколу пред'явлення для впізнання

7 вересня 2016р.

м. Б.

Слідчий міської прокуратури юрист 2-го класу Смирнов В.Ю. у присутності понятих Ілліна Миколи Петровича, який проживає по вул. Цегляній, буд. 20, кв. 5, і Суворого Олега Олександровича, що проживає по вул. Квітковій, буд. 32, кв. 4, у зв'язку з кримінальним провадженням, керуючись ст. 228 КПК України, пред'явив для впізнання потерпілій Яковлевій Тамарі Степанівні наступних громадян:

1. Федорова Бориса Івановича, 1980 року народження, середнього зросту, волосся чорне, пряме, одягненого в хутряний костюм темно-синього кольору;
2. Істоміна Леоніда Петровича, 1981 року народження, середнього зросту, волосся чорне, пряме, одягненого в хутряний костюм чорного кольору;
3. Дубова Олега Олексійовича, 1988 року народження, середнього зросту, волосся чорне, пряме, одягненого в хутровий костюм чорного кольору.

Всі вказані особи пред'являлися без головних уборів і стали за своїм бажанням біля стіни.

Потім по телефону була запрошена з сусіднього кабінету в кімнату, де знаходилися особи, що пред'являються для впізнання, потерпіла Яковлева Т.С.

На питання слідчого, чи не зустрічала раніше кого-небудь з пред'явлених осіб, а якщо зустрічала, то коли, де і за яких обставин, Яковлева Т.С., оглянувши осіб, що пред'являються для впізнання, заявила що серед присутніх в кабінеті вона знає Суворого О.О., який вчився з нею в середній школі, і громадянина, який стоїть другим справа. Останнього впізнає по середньому зросту, круглому обличчю, за короткими і широкими бровами, «усміхненими очима» і темному гладкому волоссю. Яковлева повідомила, що 5 вересня Істомін (прізвище вона дізналась тільки з питання слідчого), назвавшись Віктором, познайомився з нею в ресторані «Витязь», пішов проводити її додому і по дорозі вчинив замах на згвалтування. Крім того, перед пред'явленням їй Істоміна співробітник кримінальної поліції Сашин показав фотографію людини, схожої на Істоміна, і вона підтвердила, що саме ця людина

хотіла вчинити відносно неї насильство. Таким чином, вона бачить Істоміна третій раз.

Пред'явлення для впізнання було почато о 12 год, закінчено о 13 год 30 хв і проводилося в кабінеті слідчого при природному освітленні.

Протокол прочитаний слідчим вголос, зауважень не надійшло. Проте Істомін Л.П. заявив протест проти пред'явлення його для впізнання, оскільки він був запрошений для участі в слідчій дії як статист. Крім того 5 вересня його не було в місті і, відповідно, в ресторані. Цього дня він був на весіллі у друга в м. Петровське, і, взагалі, все це нагадує йому розіграш.

У зв'язку з такою заявою Істомін попереджений про недопущення нанесенню образ представнику влади і про настання внаслідок таких дій кримінальної відповідальності.

Запис заяви оголошена слідчим вголос. Зауважень і доповнень не надійшло.

Поняті: Іллін, Суворий.

Учасники пізнання: Федоров, Дубів.

Підозрюваний: Істомін.

Впізнаюча: Яковлева.

Слідчий: юрист 2-го класу Смирнов.

Завдання

Вкажіть, які недоліки і помилки були допущені слідчим при проведенні слідчої дії і складанні протоколу.

Задача №16

Витяг з протоколу пред'явлення для пізнання

23 липня 2016 р.

м. Первомайськ

Слідчий міського відділу поліції Богачов в морзі лікарні №2 при яскравому електричному освітленні в присутності понятих Медведєва Олександра Сергійовича, що проживає по вул. Грохольського, буд. 40, кв. 8 і Амбросова Дмитра Івановича, проживаючого по вул. Глебовській, буд. 12, кв. 3, відповідно до ст. 228 КПК України пред'явив свідку Марочкину Роману

Петровичу частини розчленованого трупа чоловіка – дві руки знайдені 22 липня в покинутому піщаному кар'єрі, поблизу с. Іваново Першотравневого району, і тулуб, знайдений 23 липня в одній із валіз, зданих в камеру зберігання міського вокзалу.

Всім учасникам впізнання роз'яснені їхні права та обов'язки.

На питання слідчого до свідка Марочкина, чи не впізнає він в пред'явлених йому частинах трупа тіло свого друга, Марочкин, після уважного огляду частин розчленованого трупа чоловіка заявив: «Пальці, потовщені на кінцях («барабанні пальці») обох рук жовтувато-коричневого кольору дуже схожі на руки мого товариша». Марочкин додав, що колір шкірних покривів характерний для професії фотографа. Потерпілий тривалий час стикався з хімічними реактивами, які залишають подібне забарвлення.

Крім того, Марочкин заявив, що на спині тулуба під лопаткою вроджена пляма, і, скоріше за все, це його труп. Проте, йому здається, що вроджена пляма на спині його товариша була набагато меншою, ніж на трупі. На питання слідчого: «Хто окрім Вас знав добре покійного?» – свідок сказав, що у нього багато друзів зі спільних випивок. Їхніх прізвищ він не знає.

Протокол прочитаний. Записано правильно.

Завдання

Вкажіть, чи можна визнати повноцінним доказом результати впізнання, засновані на ознаках, позбавлених індивідуальності?

Задача №17

Витяг з протоколу пред'явлення для впізнання

28 жовтня 2016 р.

м. С.

На питання слідчого до потерпілої Малигиної А.П., чи не впізнає вона пред'явлених їй годинників, викрадених під час пограбування, Малигина А.П. після уважного огляду пред'явленого годинника заявила, що безпомилково впізнає годинник з біркою №4 за формою, кольором корпусу, формі цифр і дефекту секундної стрілки. Після відповіді на питання слідчого Малигина пред'явила йому паспорт на цей годинник і заявила, що рішення слідчого про

проведення пред'явлення годинника для впізнання вона вважає неправильним (неекономічним). За її думкою, треба було оглянути і провести виїмку паспорта на годинник, оскільки огляд годинника і вилучення паспорта зводяться до встановлення факту збігу номера на механізмі годинника і в паспорті. Слідчий заявив потерпілій, що огляд годинника і виїмка паспорта не гарантували б слідству безпомилковість у випадку, якщо пред'явник паспорта виявився б неналежним власником годинника. Тому не можна недооцінювати поєднання пред'явлення для впізнання годинника і виїмки паспорта, що знімає можливість такої помилки.

Інших заяв і зауважень від учасників пред'явлення для впізнання не надійшло.

Пред'явлення для впізнання було почато о 10 год і закінчено об 11 год.

Протокол прочитаний вголос. Записано правильно.

Завдання

Які слідчі дії потрібно було провести в даному випадку?

Тема 8

Тактика призначення і проведення судових експертиз

План

1. Поняття та завдання, що вирішуються судовими експертизами.
2. Класифікація судових експертиз.
3. Порядок призначення судової експертизи.
4. Зміст висновку експерта і його оцінка слідчим та судом.

1. Поняття та завдання, що вирішуються судовими експертизами

Під спеціальними знаннями звичайно розуміють знання в області науки, мистецтва або ремесла, набуті при одержанні фахової освіти або в процесі практичної роботи з конкретної спеціальності. Такі знання не відносяться до спеціальних загальновідомих юридичних знань.

Форми використання спеціальних знань можуть бути різні: законом (ст. 69 КПК України) передбачена можливість залучення експерта до розробки слідчих і судових дій, де він використовує свої спеціальні знання і навички для сприяння слідчому або суду у виявленні, закріпленні і вилученні доказів; звертає їх увагу на обставини, пов'язані з виявленням і закріпленням доказів; дає пояснення з приводу спеціальних питань, виникаючих при проведенні слідчих і судових дій. Відомості про факти, встановлені екпертом шляхом безпосереднього спостереження, фіксуються в протоколі слідчої або судової дії.

Іншою процесуальною формою використання спеціальних знань є **судова експертиза**, сутність якої полягає в аналізі за завданням слідчого (суду) обізнаною особою – екпертом наданих у його розпорядження матеріальних об'єктів експертизи (речових доказів), а також різних документів (у тому числі протоколів слідчих дій) з метою встановлення фактичних даних, що мають значення для правильного вирішення справи. За результатами дослідження екперт складає висновок, що є одним з передбачених законом джерел доказів, а фактичні дані, що утримуються в ньому, – доказами.

Експертиза призначається незалежно від того, чи володіють слідчий або суддя спеціальними знаннями, оскільки фактичні дані, отримані шляхом екпертного дослідження, не можуть бути відображені ні в якому процесуальному документі, крім висновку екперта.

Головною формою використання спеціальних знань є судова експертиза. Її предмет складають фактичні дані, що встановлюються при розслідуванні або судовому розгляді кримінальної справи.

Основними завданнями, що вирішуються судовими експертизами, є:

- ідентифікація об'єктів (людей, тварин, рослин, предметів);
- діагностика механізму події (часу, способу і послідовності дій, подій, явищ, причинних зв'язків між ними, природи, якісних і кількісних характеристик об'єктів, їх властивостей і ознак, що не піддаються безпосередньому сприйняттю і т. д.);

– експертна профілактика – діяльність по виявленню обставин, що сприяють здійсненню злочинів, і розробці заходів для їх усунення.

Законодавством визначені випадки, коли участь експерта у слідчій дії є обов'язковою:

- 1) при огляді трупа (ст. 238 КПК України);
- 2) при ексгумації трупа (ст. 239 КПК України);
- 3) при освідуванні особи (ст. 241 КПК України).

Об'єктами експертизи є, в основному, речові докази, у тому числі: відображення людей і тварин, предметів, механізмів і агрегатів, речовини, матеріали і вироби, документи і поліграфічна продукція, виділення людини, частини її тіла і трупи, різноманітні об'єкти рослинного і тваринного походження та багато чого іншого.

Предмет, об'єкт, завдання і методи судової експертизи розробляються її загальною теорією. Методи судової експертизи за своїм характером досить різноманітні, поділяються на загальноекспертні, що використовуються в багатьох видах експертиз, і окремоекспертні, що застосовуються тільки в одному якомусь виді експертних досліджень.

Експерти в ряді випадків (наприклад, при перевірці до порушення кримінальної справи) також проводять дослідження, що називаються попереднім. Отримані результати не мають доказового значення. Така форма використання спеціальних знань не є процесуальною. Не процесуальною за формою є і довідково-консультативна діяльність фахівця.

2. Класифікація судових експертиз

За характером спеціальних знань, що використовуються в судових експертизах, їх прийнято поділяти на класи, роди і види.

Найбільш розповсюдженими є експертизи, що відносяться до класу так званих **традиційних криміналістичних**. Спочатку вони базувалися, головним чином, на положеннях криміналістичної техніки і теорії криміналістичної ідентифікації. Однак, впровадження в експертну практику сучасних науково-

технічних досягнень призвело до того, що в даний час при проведенні цього класу експертиз використовуються методи аналізу зображень, кібернетичні, фізико-хімічні, антропометричні і багато інших методів.

Класифікація експертиз

Традиційні криміналістичні експертизи:

- **судово-почеркознавча експертиза**, що досліджує почерк як систему рухів, що виявляються в рукописному тексті, підписі, цифрових позначеннях;
- **судово-авторознавча експертиза**, що дозволяє за рукописним або друкованим текстом встановити його автора;
- **техніко-криміналістична експертиза документів**, коли встановлюють способи виготовлення документів і їх підробки, відновлюють зміст пошкоджених документів, досліджують матеріали документів (папір, барвники та ін.);
- **судово-фототехнічна експертиза**, до завдань якої входить встановлення групової приналежності фотоматеріалів і негативів, умов зйомки і виготовлення фотознімків, відновлення зіпсованих негативів і позитивів, ідентифікація об'єктів, зображених на фотознімках;
- **судово-трасологічна експертиза** робить дослідження слідів-відображень (у тому числі, слідів ніг та інших частин тіла людини, одягу і взуття, тварин, знарядь та інструментів, транспортних засобів) з метою ототожнення по них об'єктів, що ідентифікуються. Сюди відносяться також експертизи встановлення цілого за частинами, експертизи замикаючих пристроїв, пломб, вузлів і деяких інших. В окремий вид звичайно виділяють дактилоскопічні експертизи, що досліджують сліди рук;
- **судово-портретна експертиза** проводиться з метою ідентифікації особи за фотознімками, а також за черепом;
- **судово-балістична експертиза** займається дослідженням вогнепальної зброї, слідів її застосування, боєприпасів, встановлює обставини пострілу і придатності зброї для використання, дає можливість ідентифікувати зброю за слідами на кулях і гільзах;

– **судова експертиза холодної зброї** встановлює, чи є об'єкт дослідження холодною зброєю і чи можна використовувати його, визначає спосіб виготовлення холодної зброї;

– **судово-фоноскопична експертиза** дає можливість ідентифікувати людину за голосом, встановлювати за фонограмою його стать, вік, анатомічні особливості голосоутворюючого тракту, особливості інтелекту та інші властивості.

Судові експертизи речовин і матеріалів, у процесі проведення яких визначається групова приналежність об'єктів, як правило, наявні у незначних кількостях, а в окремих випадках можлива й ідентифікація, поділяються за родами експертиз:

- лакофарбуючих матеріалів і покриття;
- об'єктів волокнистої природи;
- нафтопродуктів і паливно-мастильних матеріалів;
- скла і виробів з нього, порцеляни, фаянсу, кераміки;
- металів і сплавів;
- полімерних матеріалів і виробів з них;
- наркотичних засобів і сильнодіючих речовин;
- парфумерно-косметичних виробів.

Судові інженерно-технічні експертизи поділяються за родом експертиз:

– **судова автотехнічна експертиза**, що встановлює технічний стан транспортних засобів, механізм дорожньо-транспортної пригоди, психофізіологічний стан водія та учасників ДТП;

– **судова пожежно-технічна експертиза**, що включає експертизу вогнища пожежі, шляхів і часу поширення вогню, експертизу пожеж від електротехнічних причин, технологічних причин, природних явищ;

– **судова електротехнічна експертиза**, що вивчає причини виникнення аварійних режимів в електромережах і електроустаткуванні, роботу апаратів захисту електромереж і ін.;

– **судова вибухотехнічна експертиза**, що включає експертизу за фактом вибуху, коли вирішується питання про його причину, і експертизу вибухових речовин і вибухових пристроїв;

– **судова будівельно-технічна експертиза** по встановленню обсягу і якості будівельно-монтажних робіт, вартості матеріалів, обґрунтованості проектів, технічних причин аварій;

– **судова інженерно-технологічна експертиза**, що здійснюється з метою виявлення причин аварій при роботі машин і устаткування, а також порушень технології виготовлення продукції і правил техніки безпеки в промисловому і сільськогосподарському виробництві;

– **судова комп'ютерно-технічна експертиза**, що включає технічну експертизу комп'ютерів і їх комплектуючих, яка проводиться з метою вивчення конструктивних особливостей і стану комп'ютера, його периферійних пристроїв, магнітних носіїв, комп'ютерних мереж, а також причин виникнення збоїв у роботі вищевказаного устаткування; експертизу даних і програмного забезпечення, здійснювану з метою вивчення інформації, що зберігається в комп'ютері і на магнітних носіях.

Судові експертизи харчових продуктів і напоїв – встановлення складу досліджуваних м'ясних, молочних, овочевих і інших продуктів і напоїв; їхньої відповідності стандартам, рецептурі; визначення технології і часу виготовлення, способів фальсифікації харчових продуктів, концентрації в них хімічних шкідливих речовин (нітратів, пестицидів і ін.).

Судово-грунтознавчі експертизи – ідентифікація за ґрунтовими нашаруваннями конкретної ділянки місцевості, встановлення за ними факту контактної взаємодії об'єктів, механізму і часу утворення цих нашарувань. До цього ж класу відноситься судова мінералогічна експертиза з дослідження мінералів і дорогоцінного каміння.

Судово-біологічні експертизи дозволяють досліджувати об'єкти рослинного походження (судово-ботанічна експертиза); хутра, шкіри, тканини, кісток, виділення тварин (судово-зоологічна експертиза).

Судово-медичні експертизи поділяються за родами:

– **судово-медична експертиза живих осіб**, що вирішує задачі, пов'язані з визначенням ступеня тяжкості ушкоджень, стану здоров'я, віку людини, вагітності, пологів, абортів, алкогольного сп'яніння та ін.;

– **судово-медична експертиза трупів** дозволяє встановити причину і час настання смерті, механізм і обставини заподіяння тілесних ушкоджень, їх характер та ін.;

– **судово-медична експертиза речовинних доказів** (крові, волосся, виділень людини, кісток і тканин) дозволяє встановити групову приналежність цих об'єктів, а у випадку дослідження крові і сперми – індивідуальну ідентифікацію особи, що особливо важливо при розслідуванні вбивств, зґвалтувань, нанесення тяжких тілесних ушкоджень.

Судово-психіатричні експертизи призначаються для визначення психічного стану особи, якщо виникають сумніви в його осудності.

Судово-економічні експертизи:

– **судово-бухгалтерська експертиза** – встановлення матеріального збитку, причин його утворення й умов, що сприяли цьому, виявлення нестач товарно-матеріальних цінностей, порушень у веденні бухгалтерського обліку і звітності та ін.;

– **судова товарознавча експертиза** – проводиться для визначення якості товарів, їх артикулів, способів виготовлення, відповідності галузевим стандартам, причин псування та зменшення кількості, розмірів уцінки;

– **судова планово-економічна експертиза** – проводиться з метою вивчення процесу планування виробничої діяльності підприємств, об'єднань, організацій і для виявлення пов'язаних з цими питаннями зловживань;

– **судова фінансово-економічна експертиза** – призначається для вирішення задач, що стосуються фінансової діяльності підприємств, дотримання законодавчих актів, що регулюють їхні фінансові відносини з державним бюджетом, виконання договірних зобов'язань, розподіли і виплати дивідендів, операцій з цінними паперами, інвестиціями та ін.

Судові екологічні експертизи

За обсягом дослідження експертизи поділяються на основні і додаткові. **Додаткова** експертиза призначається їй у тих випадках, коли після експертного дослідження виникають нові питання, пов'язані з дослідженням того ж об'єкта, що раніше не ставилися перед експертом. Додаткова експертиза в більшості випадків доручається тому ж експерту, уже знайомому з обставинами справи. Однак, може бути призначений і інший експерт.

За послідовністю проведення експертизи поділяються на первинні і повторні. **Повторною експертизою** називається експертиза, яка проводиться по тих же об'єктах та вирішує ті ж питання, що і **первинна експертиза**, висновок якої визнаний необґрунтованим, викликає сумнів або якщо при проведенні первинної експертизи були допущені порушення процесуальних норм. Повторна експертиза доручається іншому експерту.

За чисельністю і складом виконавців судові експертизи поділяються на одноособові, комісійні і комплексні. **Одноособову** експертизу проводить один експерт, **комісійну** – комісія, що складається з двох або більше експертів однієї спеціалізації. **Комплексною** є експертиза, у якій експерти, що спеціалізуються в різних класах або родах судових експертиз, зайняті спільним рішенням тих самих питань і формулюванням загального висновку. Висновки, зроблені кожним експертом самостійно, без участі фахівців в інших галузях знань, підписуються ним особисто. Висновки із загальних питань, яких, як правило, у комплексних експертизах небагато, підписують усі судові експерти, які брали участь у проведенні експертизи. При цьому передбачається, що кожний з учасників комплексної експертизи, крім вузької спеціалізації, має знання в суміжних галузях наук, що використовувалися при наданні висновку. Прикладом такої експертизи може бути комплексна трасологічна й автотехнічна експертиза, призначена для встановлення механізму дорожньо-транспортної пригоди. В принципі, можливе виконання комплексної експертизи й одним експертом одноособово, якщо він має спеціальні знання в різних родах і класах судових експертиз.

3. Порядок призначення судової експертизи

Відповідно до ст. 242 КПК України експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права.

Слідчий або прокурор зобов'язаний звернутися до експерта для проведення експертизи щодо:

- 1) встановлення причин смерті;
- 2) встановлення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень;
- 3) визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, які викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності;
- 4) встановлення віку особи, якщо це необхідно для вирішення питання про можливість притягнення її до кримінальної відповідальності, а іншим способом неможливо отримати ці відомості;
- 5) встановлення статевої зрілості потерпілої особи в кримінальних провадженнях щодо злочинів, передбачених статтею 155 Кримінального кодексу України.
- 6) визначення розміру матеріальних збитків, шкоди немайнового характеру, шкоди довкіллю, заподіяної кримінальним правопорушенням.

Сторона обвинувачення залучає експерта за наявності підстав для проведення експертизи, у тому числі за клопотанням сторони захисту чи потерпілого.

Сторона захисту має право самостійно залучати експертів на договірних умовах для проведення експертизи, у тому числі обов'язкової.

Експерт може бути залучений слідчим суддею за клопотанням сторони захисту у випадках та в порядку, передбачених законом.

Закон не встановлює структури клопотання про призначення експертизи. На практиці прийнята структура клопотання, що складається з трьох частин:

вступної, описової, резолютивної. У вступній частині вказуються місце і дата складання клопотання, особа, яка її склала (прізвище, посада і місце роботи), кримінальна справа, прізвище обвинуваченого (якщо він встановлений), статті Кримінального кодексу, відповідно до яких він притягнутий до відповідальності.

В описовій частині клопотання коротко викладаються фабула справи й обставини, у зв'язку з якими виникла потреба в спеціальних знаннях, можуть бути зазначені також деякі особливості об'єкта дослідження, що представляють інтерес для експерта (наприклад, умови збереження об'єкта, що могли викликати його видозміну), стаття КПК, відповідно до якої призначена експертиза.

У резолютивній частині клопотання вказується рід або вид експертизи, формулюються питання, що виносяться на дозвіл експерта, призначається експерт або визначається судово-експертна установа, співробітникам якого доручене проведення експертизи, приводиться перелік матеріалів, що представляються в розпорядження експерта.

Велике значення має правильне формулювання питань, що виносяться на вирішення експерта. При постановці питань необхідно враховувати, що хоча згідно з п.4 ч.3 ст.69 КПК України експерт має право викладати у висновку експертизи виявлені в ході її проведення відомості, які мають значення для кримінального провадження і з приводу яких йому не були поставлені запитання, однак він не зобов'язаний робити це. Тому питання повинні бути конкретними, чіткими і ясними, що не допускають двоякого тлумачення. Якщо питання взаємозалежні, вони повинні задаватися в логічній послідовності. У методичній літературі по судовій експертизі є зразкові переліки питань для різних родів і видів судових експертиз. Питання, що задаються, повинні відноситися до компетенції експерта. Не можна ставити на вирішення експертизи питання правового характеру, зокрема про наявність ознак складу злочину, винності або невинності визначеної особи і форм її провини. При

формулюванні питань слідчий або суд можуть консультуватися з експертом або фахівцем.

У резолютивній частині клопотання приводиться також перелік матеріалів, наданих у розпорядження експерта.

Такими матеріалами є копії матеріалів, якими обґрунтовуються доводи клопотання та копії документів, які підтверджують неможливість самостійного залучення експерта стороною захисту.

Представлені на експертизу речові докази повинні бути уважно оглянуті, сфотографовані, докладно описані в протоколі огляду і залучені до справи відповідно до вимог КПК.

Підготовка експертизи включає підбір зразків для порівняльного дослідження, необхідних для її проведення. Це самостійний вид об'єктів, використовуваних у ході експертизи, добір яких залежить від роду і виду експертизи, характеру питань, що виносяться на її вирішення. Однією з тактичних умов одержання зразків для порівняльного дослідження є вірне (з погляду слідчої ситуації, мети дослідження і стану об'єктів) визначення моменту їх одержання. Усі зразки, що направляються на експертизу, повинні бути необхідної якості, у потрібній кількості і достовірного походження.

Зразки для порівняльного дослідження в залежності від часу та умов їх виникнення прийнято розділяти на кілька груп.

Вільними зразками називають зразки, що утворилися до порушення кримінальної справи і поза зв'язком з нею. Їх одержують при проведенні обшуку, виїмки, огляду, а також від підозрюваних, обвинувачених, потерпілих, свідків.

Експериментальні зразки відбирають у заданих умовах і одержують у зв'язку з підготовкою матеріалів на експертизу.

Умовно-вільними є зразки, що виникли після відкриття кримінального провадження, але не у зв'язку з підготовкою матеріалів на експертизу; як подібні зразки можуть використовуватися, наприклад, підписи обвинувачуваного, зроблені ним у протоколах допитів.

На підозрюваному, обвинуваченому лежить обов'язок надати суб'єкту, який призначає експертизу, необхідні зразки для порівняльного дослідження, якими звичайно є відбитки пальців і ступенів ніг, зліпки зубів, зразки волосся, крові, слини, почерку, фонограми голосу та інші. У виняткових випадках при відмові надати зразки (ті з них, характер яких це допускає), вони можуть бути отримані примусово.

Аналогічні зразки можна одержати і у свідка або потерпілого, але лише в тому випадку, коли необхідно перевірити, чи не залишені цими особами сліди на місці події або на речових доказах. У необхідних випадках у вилученні зразків бере участь фахівець, що дає рекомендації з їх якості і способу одержання, здійснює допомогу в доборі й упакуванні. Процедура вилучення зразків для порівняльного дослідження фіксується в протоколі.

4. Зміст висновку експерта і його оцінка слідчим та судом

Процес експертного дослідження не залежить від роду і виду судової експертизи і складається з декількох основних стадій.

На підготовчій стадії експерт знайомиться з постановою про призначення експертизи, іншими матеріалами, усвідомлює задачі експертизи, робить попередній експертний огляд об'єктів і встановлює їх придатність і достатність для рішення поставлених питань, намічає план дослідження.

У процесі детального дослідження здійснюється спочатку ретельне роздільне вивчення об'єктів експертизи, аналізуються їх загальні і окремі ознаки та властивості, здійснюються експертні експерименти. Потім може проводитися порівняльне дослідження, коли виявляють збіг або розходження ознак порівнюваних об'єктів між собою, з порівняльними зразками або еталонами. Третьою стадією є оцінка результатів дослідження – підводяться підсумки і формулюються висновки, що логічно випливають із проведених досліджень.

Процес проведення судової експертизи закінчується оформленням дослідження у вигляді висновку експерта.

Відповідно до ст.101 КПК України висновок експерта – це докладний опис проведених експертом досліджень та зроблені за їх результатами висновки, обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи.

Висновок експерта складається з декількох частин.

У **вступній** частині викладаються вихідні відомості про особу, яка проводила експертизу, її експертної кваліфікації, стаж роботи, найменування експертної установи, рід і вид експертизи; відомості про особу, яка призначила експертизу; підстави для призначення експертизи; короткий опис обставин справи, що має відношення до дослідження; перелічуються питання, винесені на вирішення експерта.

У **дослідницькій** частині висновку описуються представлені на експертизу об'єкти і порівняльні зразки, викладається процес дослідження з описом його методики, дається наукове пояснення виявлених діагностичних та ідентифікаційних ознак. Якщо експертиза була комплексною або в ході її виконувалися комплексні дослідження, дослідницька частина завершується так званою **синтезуючою** частиною, де експерти, котрі є фахівцями в різних родах або методах експертизи, узагальнюють роздільно отриману інформацію для формулювання загальної відповіді на поставлене питання.

В **останній** частині викладаються висновки, тобто даються відповіді на питання, поставлені на вирішення експертизи. При неможливості вирішення певного питання експерт повинен у дослідницькій частині висновку вказати причини відмови.

Висновки експертизи можуть бути категоричними (позитивними і негативними) та імовірними, тобто можливими. Часто причинами ймовірних висновків є нечіткі сліди, недостатня кількість порівняльних матеріалів, нерозробленість методики експертного дослідження. Висновок з категоричними висновками служить джерелом доказів, а викладені в ньому фактичні дані є доказами. Ймовірний висновок не може бути таким джерелом, а лише дозволяє одержати орієнтуючу, пошукову інформацію, підказати слідчі

версії, що потребують перевірки. Ймовірні висновки ні в якому разі не повинні ігноруватися, їх необхідно використовувати, але продумано і обережно, оскільки вони не виключають існування альтернативних варіантів у справі.

Якщо в ході проведення судової експертизи експертом встановлені факти, що мають значення для справи, але у відношенні яких не були задані питання, він вправі вказати на ці факти у висновках. Експертний висновок може бути ілюстровано фотознімками, оформленими у вигляді фототаблиць, а також схемами, діаграмами, кресленнями й іншими наочними матеріалами. Текст висновку та ілюстративні матеріали підписуються експертом, що проводив дослідження.

Висновок експерта не має переваги перед іншими джерелами доказів і не обов'язковий для слідства і суду. Для використання фактичних даних, встановлених при проведенні експертизи в процесі доведення, висновок експерта оцінюється слідчим або судом.

Оцінка включає:

– перевірку дотримання процесуальних вимог: чи не проведена експертиза особою, яка підлягає відводу або не попереджена про відповідальність за відмовлення від дачі висновку; чи дотримані права учасників процесу при призначенні і проведенні експертизи; чи не порушувався процесуальний порядок при одержанні зразків для порівняльного дослідження; чи дотримана процесуальна форма висновку експерта; чи компетентний експерт у вирішенні поставлених йому задач і чи не втрутився він у вирішення питань правового характеру;

– оцінку дійсності і достатність об'єктів, що досліджувалися, наукової обґрунтованості використаних експертних методик, повноту і всебічність дослідження;

– оцінку висновків експерта з огляду їх ясності, відповідності поставленим питанням і порівняності з іншими доказами в справі.

За результатами оцінки можуть бути проведені додаткові слідчі дії. Неповноту або неясність експертного висновку можна усунути допитом

експерта або призначенням додаткової експертизи. У випадку негативної оцінки висновку призначається повторна експертиза. Якщо ж експерт не повністю вирішив поставлену перед ним задачу, необхідно, перш ніж призначати повторну експертизу, переконатися, що дану задачу, в принципі, можливо вирішити на підставі наявних матеріалів.

Контрольні питання

1. За якими підставами можуть бути класифіковані судові експертизи?
2. У яких випадках судова експертиза буде призначатися обов'язково?
3. Які права має судовий експерт?
4. Які обов'язки має судовий експерт?
5. Які установи та відомчі служби здійснюють експертну діяльність?
6. Які елементи охоплює процес підготовки судової експертизи?
7. З яких частин складається висновок експерта?
8. Яке рішення може прийняти слідчий у результаті оцінки висновку експерта?

Тести по темі

1. У якій формі у кримінально-процесуальній діяльності використовуються спеціальні знання?

- 1) залучення спеціалістів до проведення окремих слідчих або судових дій;
- 2) в межах проведення експертної перевірки;
- 3) у вигляді дослідів (експериментів) у ході слідчого експерименту;
- 4) у вигляді набуття слідчим спеціальних знань щодо теми майбутнього допиту у ході підготовки до нього;
- 5) під час слідчого досліду.

2. Непроцесуальною формою використання спеціальних знань є:

- 1) призначення експертизи;
- 2) участь спеціаліста при проведенні окремих слідчих (судових) дій;
- 3) призначення і проведення ревізій;

4) використання власних спеціальних знань слідчим (судом) безпосередньо;

5) консультації слідчого (судді) у спеціалістів.

3. Процесуальна дія, яка полягає в дослідженні експертом за завданням слідчого або суду речових доказів та інших матеріалів з метою встановлення фактичних даних та обставин, які мають значення для правильного вирішення кримінального провадження – це:

1) судова експертиза;

2) слідча експертиза;

3) участь експерта при проведенні слідчих дій;

4) участь спеціаліста при проведенні слідчих дій;

5) слідчий експеримент.

4. Що є юридичною підставою для проведення судової експертизи?

1) постанова адвоката;

2) клопотання потерпілої;

3) постанова слідчого, ухвала слідчого судді;

4) коли для вирішення певних питань при провадженні в справі потрібні наукові, технічні або інші спеціальні знання;

5) право експерта на ініціативу.

5. Як називається судова експертиза, яка призначається у даному провадженні і щодо даних питань вперше?

1) основна;

2) первинна;

3) головна;

4) найважливіша;

5) ключова.

6. Яка судова експертиза завжди доручається іншому експертові або іншим експертам, ніж тому, що уже проводив експертизу за тими ж питаннями у тому ж провадженні?

1) експертиза на стадії судового розгляду;

- 2) додаткова;
- 3) повторна;
- 4) перевірна;
- 5) оціночна.

7. Як називається судова експертиза, що призначається групі експертів – спеціалістів з однієї галузі знань, для вирішення достатньо складних питань або за наявності різних точок зору з якого кого-небудь питання?

- 1) повторна;
- 2) перевірна;
- 3) складна;
- 4) комісійна;
- 5) комплексна;

8. Як називається експертиза, при проведенні якої використовуються знання у якійсь одній галузі науки, техніки, ремесла?

- 1) комплексна;
- 2) комісійна;
- 3) одноособова;
- 4) групова;
- 5) однорідна.

9. Призначення експертизи оформляється?

- 1) постановою слідчого, ухвалою слідчого судді;
- 2) клопотанням сторони захисту;
- 3) постановою керівника органу досудового розслідування;
- 4) клопотанням спеціаліста, який брав участь у проведенні слідчої дії;
- 5) заявою (зверненням) захисника підозрюваного (обвинуваченого).

10. Процесуальний документ, в якому викладаються підстави проведення експертизи, хід та результати експертного дослідження?

- 1) постанова про призначення експертизи;
- 2) висновок експерта;

- 3) довідка спеціаліста;
- 4) висновок спеціаліста;
- 5) довідка експерта.

11. Ідентифікаційними експертизами, головним чином, є:

- 1) криміналістичні;
- 2) ґрунтознавчі;
- 3) товарознавчі;
- 4) судово-біологічні;
- 5) фармацевтична.

12. Діагностичною експертизою, головним чином, є:

- 1) екологічна;
- 2) автотехнічна;
- 3) психіатрична;
- 4) психологічна;
- 5) усі приведені у інших варіантах відповідей види експертиз.

13. У структурі яких органів державної влади діють експертні криміналістичні установи?

- 1) науково-дослідні інститути судових експертиз (НДІСЕ) Міністерства юстиції України;
- 2) судово-експертні служби Державної судової адміністрації;
- 3) науково-дослідні криміналістичні управління і відділи Генеральної прокуратури України;
- 4) криміналістичні лабораторії у структурі вузів Міністерства освіти і науки України;
- 5) криміналістичні лабораторії у структурі вузів органів Національної поліції України.

14. Порівняльні зразки для експертного дослідження, створені, виготовлені або такі, що виникли поза зв'язком з даним провадженням, і, як правило, до його початку називають?

- 1) вільні;

- 2) експериментальні;
- 3) умовно-вільні;
- 4) довільні;
- 5) дослідчі.

15. Питання на експертизу повинні відповідати таким основним вимогам:

- 1) не виходити за межі спеціальних знань експерта і не мати правового характеру;
- 2) бути визначеними, конкретними та короткими;
- 3) мати логічну послідовність;
- 4) характеризуватися повнотою та мати комплексний характер;
- 5) усім приведеним в інших варіантах відповідей вимогам;

16. Суть судової експертизи полягає:

- 1) у досягненні істини у кримінальній справі;
- 2) в експертному огляді слідів, вилучених на місці події;
- 3) у дослідженні фахівцями різних об'єктів для вирішення питань, що вимагають спеціальних знань;
- 4) у залученні фахівців-криміналістів для участі при виконанні слідчих дій;
- 5) усі відповіді правильні.

17. До підготовки і призначення судової експертизи відносяться:

- 1) вибір експертної установи;
- 2) отримання і відбір об'єктів експертного дослідження;
- 3) винесення постанови про призначення експертизи і задоволення клопотань зацікавлених осіб;
- 4) виконання постанови, тобто направлення її в експертну установу або експертів;
- 5) усі відповіді правильні.

18. Експертиза з метою встановлення особи виконавця рукописного тексту – це:

- 1) судово-матеріалознавча експертиза;
- 2) судово-трасологічна експертиза;
- 3) судово-технічна експертиза документів;
- 4) судово-біологічна експертиза;
- 5) судово-портретна експертиза.

19. Експериментальними зразками є:

- 1) зразки, що виникли до порушення кримінальної справи;
- 2) зразки, відібрані у певних осіб після порушення кримінальної справи за постановою слідчого;
- 3) зразки, що виникли після порушення кримінальної справи, але не у зв'язку з кримінальною справою, що розслідується;
- 4) зразки, що вилучаються з місць подій;
- 5) усі відповіді правильні.

20. При проведенні дактилоскопічної ідентифікаційної експертизи об'єктами, що ідентифікуються, є:

- 1) сліди рук;
- 2) відбитки пальців рук;
- 3) відбитки долонь рук;
- 4) зразки пальців і долонь рук;
- 5) людина.

Задачі по темі

Задача №1

10 липня 2016 р. була здійснена крадіжка з квартири гр. Соколова П.Р., розташованої в одноповерховому дерев'яному будинку в дачному селищі «Ватутинки-44». В ході огляду території ділянки, що примикає до вікон квартири, виявлений об'ємний слід протектора автомобіля протяжністю близько 5,5 м. Слід був зафіксований шляхом фотографування, схематичної зарисовки і виготовлення гіпсового зліпка.

У справі необхідно встановити, чи не залишений вказаний слід колесами автомобіля ВАЗ-2101, державний номер ММС 35-45.

Завдання

1. Сформулюйте необхідні питання експертові.
2. Опишіть об'єкти які мають бути представлені в розпорядження експерта для проведення експертизи.

Задача №2

В ніч з 13 на 14 вересня 2016 р. в селищі Захарьєво пострілом через відкрите вікно у своєму будинку був поранений гр. Литовкін А.Н.

У лікарні з лівого плеча гр. Литовкіна А.Н. була вилучена куля з оболонкою червоного кольору.

17 вересня 2002 р. при обшуку в будинку підозрюваного по справі гр. Вороняча Л.А. із стельової балки житлової кімнати була витягнута куля з оболонкою червоного кольору і з деформованою головною частиною.

Завдання

Сформулюйте питання експертові.

Задача №3

13 вересня 2016 р. співробітник кримінальної поліції Вікторів В.Ю. у справі про квартирну крадіжку, без відома підозрюваного в здійсненні крадіжки гр. Юрченкова Д.Л., отримав в результаті проведення оперативно-розшукового заходу відбитки пальців гр. Юрченкова Д.Л.

Ці відбитки він представив слідчому міського відділу поліції Єфимову Г.М. для використання в якості порівняльного матеріалу зі слідами рук, виявленими при огляді місця події.

Слідчий Єфимов Г.М. відмовився прийняти отримані відбитки пальців, зважаючи на погану якість деяких з них. Експертові міського відділу поліції Михальцову Н.А. показувати ці відбитки пальців рук слідчий не став.

Завдання

1. Чи правильно вчинив слідчий?
2. Якщо неправильно, то як необхідно було зробити в даному випадку?

Задача №4

27 жовтня 2016 р. в результаті грубого порушення правил техніки безпеки отримав травму вантажник ТОВ «Ритм-2002» гр. Ілюшин А.І. У справі була призначена технічна експертиза. На питання слідчого міського відділу поліції Крюкова М.Е. про причини нещасного випадку експерти у висновку вказали, що причиною нещасного випадку з вантажником Ілюшиним А.І. виявилось отримання ним травми від удару противагою при розвороті крану.

Завдання

1. Чи правильно поставлено питання на вирішення технічної експертизи?
2. Якщо ні, то яку експертизу (експертизи) повинен призначити слідчий для вирішення даного питання (питань)?

Задача №5

Провівши огляд оголеного трупа, слідчий не виявив ознак насильницької смерті. У зв'язку з цим він, не розпочинаючи кримінального провадження, призначив судово-медичну експертизу для встановлення причини смерті.

Чи правомірні дії слідчого?

Задача №6

Під час огляду в аеропорту в багажі пасажира було виявлено речовину, яка, можливо, є наркотичною. Пояснити, що собою являє ця речовина, пасажир не зміг, заявивши, що його просили передати вилучений пакет у пункті призначення знайомі дружини. У зв'язку з цим пасажира не допустили до його рейсу, порушили кримінальне провадження за фактом зберігання та транспортування наркотичних речовин і призначили експертизу для визначення виду вилученої речовини.

Чи правильні дії органу дізнання? Якщо ні, то яким чином слід було поводитися в даному випадку?

Задача №7

При огляді місця ДТП слідчий виявив осколки фарного скла. У автомобіля, затриманого на трасі, був розбитий розсіювач правої передньої фари. Слідчий з метою з'ясування ряду питань призначив експертизу.

Завдання

1. Вкажіть вид експертизи, що повинна бути призначена.
2. Визначте, які матеріали повинні бути представлені для їх вирішення.
3. Сформулюйте питання експерту.

Задача №8

За конкретною фабулою скласти постанову про призначення відповідної експертизи, в якій назвати експертну установу і сформулювати питання, що підлягають вирішенню експертом; визначити матеріали, необхідні для проведення цієї експертизи.

Фабули

1. При огляді місця події біля трупа І. знайдено стріляну гільзу. Під час судово-медичного дослідження з трупа було вийнято кулю.

У підозрюваного З. під час обшуку виявлено пістолет «ТТ». Слідчий призначив експертизу.

2. На місці події (крадіжка зі зломом) виявлено чіткий слід взуття. Підозрюваний у вчиненому злочині А. на допиті повідомив, що його не було на місці події (був відсутнім на цей час у місті). Слідчий вилучив у підозрюваного дві пари взуття і вирішив призначити експертизу.

3. При огляді місця автотранспортної події слідчий виявив частки скла. Автомобіль, який було затримано, мав розбитий розсіювач фари. Слідчий призначив експертизу.

4. На скальці скла з місця крадіжки виявлено чіткі сліди пальців рук. У ході розслідування було затримано підозрюваних І., П., К. Слідчий призначив експертизу.

Задача №9

В ніч з 8 на 9 серпня 2016 року при спробі затримати злочинців, які вчинили крадіжку з магазину в с. Стовпи, був смертельно поранений Востряков І.І.

Оглядом місця події встановлено, що злочинці обрізали сигнальну проводку і через отвір, зроблений у дверях, проникли в магазин. Біля магазину

знайдено два мішки з викраденими консервами, горілкою та іншими продовольчими товарами, а також спортивна сумка, в якій знаходилися: пачки цигарок, лещата і сокира. У стінах магазину і дошках паркану був знайдений дріб. На дорозі біля магазину, у піску знайдені шматки газети і багато дрібних клаптиків паперу, на яких синім барвником був виконаний рукописний текст. Ці шматочки паперу були використані як пижі.

При огляді пижів вдалося прочитати окремі слова: «...збудники водної... і хвороби... під мікроскопом... спори» і т.п.

Свідок Востряков Н.І. (брат убитого) показав, що в ніч на 9 серпня він разом з братом проїжджав на автомобілі «Жигулі» повз магазин; автомобілем керував Востряков І.І. Помітивши біля магазину трьох підозрілих людей, Востряков І.І. в'їхав у двір магазину і вийшов з автомобіля. Невідомі стали тікати, а Востряков І.І. кинувся за ними навздогін. У цей час злочинці вистрілили в нього два рази, і він впав. Тоді їх почав переслідувати Востряков Н.І., але не наздогнав. Невідомі ж, зробивши постріл в його сторону, сховалися.

Завдання

Виходячи з цієї слідчої ситуації, визначити, чи є необхідність у використуванні спеціальних знань і в якій формі? Визначте вид експертизи, яка повинна бути призначена у даному випадку.

Задача №10

У процесі розслідування справи про розкрадання грошових коштів касиром-приймальником Вороніною в сумі 8 тис. грн. було встановлено наступне.

Вороніна за родом своєї службової діяльності приймала грошову виручку від змінних касирів перукарні, щодня здавала її у поштове відділення на рахунок об'єднання «ПАТ – перукарня» і складала звіти до яких додавала квитанції про прийом поштового переказу.

Протягом квітня вона денні виручки не здавала, привласнила гроші в сумі близько 8 тис. грн., приклавши до звіту фіктивні квитанції.

Бланки квитанцій і печатку поштового відділення їй дав її знайомий Аветісян, який викрав чисті бланки квитанцій і касовий штампель в одному з поштових відділень м. П.

У бухгалтерії об'єднання «ПАТ – перукарня» були вилучені квитанції про прийом поштових переказів від перукарні №13 за рік, протягом якого касиром-приймальник працювала Вороніна.

При огляді вилучених поштових квитанцій була знайдена 71 квитанцію з штампелем 8-го відділення зв'язку м. П.

Оскільки на всіх цих квитанціях є відбиток касового штампеля 8-го відділення зв'язку, вилученого у Вороніної, а в поштовому відділенні грошові перекази по цих квитанціях не значилися, слідчий вирішив експертизу не проводити.

Завдання

У даній ситуації розмежувати компетенцію слідчого і експерта-криміналіста в роботі з документами – речовими доказами. Чи правильно вчинив слідчий?

Задача №11

У міський відділ поліції по телефону надійшло повідомлення про те, що від несправності холодильника загинула жінка.

При огляді місця події в одній із кімнат на підлозі біля розібраного дивана-ліжка знайшли труп молодої жінки – Костіної А.С. На долонній поверхні лівої руки трупа було видно два невеликі пошкодження у вигляді електроміток.

У кухні знаходився холодильник «Мінськ-11», включений в розетку, але не працюючий. Поряд з ним на стіні висіла металева емальована полиця для посуду. На полиці лежала ганчірка, один кінець якої торкався задньої стінки холодильника.

Чоловік загиблої Костін А.Н. повідомив, що 6 листопада близько 5 год він прокинувся від стону дружини, що доносилася з кухні. Увійшовши до кухні, він побачив, що дружина стоїть до нього спиною, тримаючись правою рукою за

раковину, а лівою – за посудну полицю, при цьому вона стогнала. Костін відтягнув її від полиці і поніс в кімнату. Сам він дії електричного струму не відчув. У кімнаті він намагався надати дружині невідкладну допомогу, робив масаж серця і штучне дихання, але дружина не виявляла ознак життя, і через деякий час він переконався, що вона мертва. Тоді він пішов на кухню, щоб розібратися в тому, що трапилось. На посудній полиці він знайшов вологу ганчірку, що торкалася задньої стінки холодильника. При дотику до неї струму не відчувалося. Але коли він підставив під струмінь води з крану іншу руку, то відчув на собі дію електричного струму. З цього він вирішив, що якась з частин холодильника під напругою і, отже, з дружиною відбувся нещасний випадок, швидко допомогу і поліцію він не став викликати, оскільки визнав це даремним. О 8 год він пішов з дочкою до своєї матері, якій розповів про те, що трапилось, і подзвонив від неї у поліцію.

При огляді місця події над диваном-ліжком, поряд з яким знаходився труп потерпілої, на висоті 40 см від підлоги була знайдена електророзетка. Оглядом холодильника «Мінськ-11» із застосуванням електротехнічних засобів було встановлено, що всі металеві частини холодильника не знаходяться під напругою, витоку струму на його корпус немає.

Результати судово-медичної експертизи трупа Костіної показали, що на шкіряному покриві в області пошкоджень-електроміток є елементи міді.

Надалі матеріалами справи було встановлено, що чоловік потерпілої Костін А.Н. володів достатніми знаннями в області електротехніки і не виключалася версія про вбивство ним своєї дружини. Для спростування версії про нещасний випадок слід було не розглядати холодильник, полицю і ганчірку як предмети, з якими могла контактувати ліва рука потерпілої, внаслідок чого в електромітки, що утворилися на лівій руці могла проникнути мідь.

Завдання

Які спеціальні знання можуть знадобитися і як їх використовувати в цій ситуації? Визначте вид експертизи, яка повинна бути призначена у даному випадку.

Задача №12

При Очинському дослідному механізованому лісгоспі був створений цех по переробці дикорослих плодів і ягід на соки, начальником якого був призначений Харашвілі, який має вищу освіту за фахом інженера виноробства. Заготівля плодів і ягід проводилася в основному шляхом закупівлі їх у населення за готівковий розрахунок, частково – у міських рад по безготівковому розрахунку. Особам, які займалися заготівлею, видавалися під звіт значні суми грошей. Підтверджуючими документами слугували квитанції і відомості про закупівлю. Відносно кожної партії заготовленої продукції Харашвілі випишував прибуткову накладну.

За звітними документами із серпня по листопад було заготовлено 530 т плодів і ягід десяти найменувань і оприбутковано відповідну кількість соків. Як основні фігурували соки трьох найменувань – яблучний, ожинний і барбарисовий, кожний з яких змішувався в різних пропорціях із соками інших ягід.

При перевірці діяльності цеху було встановлено, що соки вироблялись із плодів свіжої сливи, що коштувала в 5-7 разів дешевше, ніж барбарис і ожина. Було закуплено 408 т сливи за ціною 12 грн. за кілограм, всього на суму 49 000 грн., а по касі списано 199 000 грн. на заготівлю ягід ожини і барбарису. Таким чином, різниця у 150 000 грн. була привласнена.

Проте Харашвілі та інші особи, які займалися заготівлею, факт розкрадання заперечували, заявивши, що соки виготовлялися з плодів і ягід, вказаних в документах, що в цех лісгоспу ці плоди і ягоди, закуплені у безпосередніх постачальників, доставляли на своєму транспорті двох людей, відомі їм лише по іменам.

При перевірці осіб, що були вказані у квитанціях і закупівельним відомостям постачальниками сировини і одержувачами відповідних сум грошей, виявилось, що жоден із понад 600 постачальників у вказаних населених пунктах не проживає, у більшості це або вигадані, або підставні особи.

За даними лісництва, масова заготівля у цих районах ягід ожини і барбарису взагалі неможлива через відсутність там відповідної кількості ягідного чагарника.

Перед слідством постала важливе завдання – об'єктивно довести невідповідність соку, що фактично випускався, його найменуванню, точно встановити, з якої сировини він вироблявся, який об'єм виробничих витрат і розмір грошових коштів привласнених злочинцями.

Завдання

Шляхом аналізу слідчої ситуації визначити, які експертизи необхідні для повного і всебічного розслідування злочину, скласти тактичний план їх проведення, вказавши послідовність призначення, перелік питань по кожному виду експертиз, необхідні для проведення експертизи матеріали, джерело їх отримання.

Задача №13

14 червня в озері Світлому на відстані 28 км від м. Залізнорудська був виявлений труп невідомого чоловіка, що розклався, руки і ноги якого були зв'язані тасьмою, а сам він був прив'язаний алюмінієвим дротом до залізобетонного стовпа завдовжки 2 м 30 см, вагою 72 кг. Документів, засвідчуючих особу загиблого, знайдено не було. Тілесних пошкоджень не було. Смерть, за висновком судово-медичного експерта, наступила від утоплення у воді.

В результаті розкладання трупа дактилоскопувати і пред'являти його для впізнання було неможливо. Слідчий вирішив звернутися за допомогою до спеціалістів для відновлення прижиттєвого вигляду особи і папілярних візерунків на пальцях рук. Спеціалістам вдалося це зробити. За відбитками пальців було встановлено, що загиблим є Ларін Валерій Михайлович, 1952 року народження, який незадовго до смерті відбував покарання в УВП.

Тепер у слідчого було завдання – встановити і викрити осіб, що вчинили вбивство Ларіна.

При перевірці версії про причетність до вбивства з метою пограбування кого-небудь з водіїв таксі проводився огляд всіх автомашин парку таксомотора. В одній з них, закріпленій за водієм Ігнатюком, всередині багажника було знайдено три невеликі шматки бетону.

Ігнатюк, допитаний із цього приводу, заявив, що нічого не знає про знаходження трьох шматків бетону і до вбивства не причетний. Була призначена криміналістична експертиза для встановлення приналежності знайдених шматків бетону стовпу, прив'язаному до трупа Ларіна. Крім того, при обшуку у квартирі Ігнатюка була знайдена бавовняна тасьма за зовнішнім виглядом схожа на тасьму, якою були зв'язані руки і ноги трупа, тому одночасно була призначена і експертиза тасьми.

Коли Ігнатюк був ознайомлений з постановою про призначення експертиз, він попросив експертизу не призначати і розповів наступне. З червня Ларін зупинив таксі «Волга», на якому працював Ігнатюк, і запропонував йому проїхати по місту, а потім пообідати і покупатися де-небудь. Всі витрати Ларін пообіцяв взяти на себе і показав отримані в колонії 358 грн. Ігнатюк погодився і запросив свого напарника Агеєва. Вони втрьох поїхали на озеро Світле. По дорозі Ларін купував горілку, пиво, продукти, сильно сп'янів і заснув. Ігнатюк і Агеєв домовилися пограбувати і убити Ларіна.

Заздалегідь заїхали в будинок Ігнатюка, відрізали два шматки бавовняної тасьми і, поклавши її в машину, поїхали в напрямку с. Семенівка. Там разом витягнули залізобетонний стовп, зірвавши з нього і викинувши вказівний дорожній знак «поворот праворуч». Відкручені гайку і шайбу залишили на місці, а залізобетонний стовп покладали в багажник машини. Проїжджаючи по вулиці села, вони зупинилися біля забору одного з будинків. Агеєв, вийшовши з машини, відламав від забору шматок алюмінієвого дроту.

При огляді вказаних підозрюваним місць були знайдені на шосейній дорозі у с. Семенівка дорожній знак «поворот праворуч», гайка і шайба, а на паркані буд. 4 по вул. Набережній – алюмінієвий дріт.

Завдання

1. Вказати, які експертизи потрібно провести, які матеріали і речові докази необхідно направити на експертизу? Який порядок їх оформлення?
2. Скласти постанову про призначення експертиз.
3. Вказати, як оформити участь спеціалістів (і яких) по відновленню прижиттєвого вигляду потерпілого і його ідентифікації? Скласти план тактичної операції встановлення особи потерпілого.

Список використаних джерел

1. Аверьянова, Т. В. Криміналістика [Текст] : учеб. для вузов / Т. В. Аверьянова, Р. С. Белкин, Ю. Г. Корухов., Е. Р. Российская. - 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Норма, 2008. – 992 с.
2. Головки, М. Б. Обшук (юрідико-психологічні аспекти організації та проведення) [Текст] : навч.-метод. посіб. / М. Б. Головки, І. П. Осипенко. – Чернігів : Лозовий В. М., 2015. – 128 с.
3. Денисюк, С. Ф. Обыск в системе следственных действий (тактико-криміналістический анализ) [Текст] : науч.-практ. пособие / С. Ф. Денисюк, В. Ю. Шепитько. – Х. : Консум, 1999. – 160 с.
4. Експертизи у судовій практиці [Текст] : наук.-практ. посіб. / за заг. ред. В. Г. Гончаренка. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 400 с.
5. Експертизи у судовій практиці [Текст] : наук.-практ. посіб. / за заг. ред. В. Г. Гончаренка. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 400 с.
6. Криміналістика. Академічний курс [Текст] : підруч. / Т. В. Варфоломеева, В. Г. Гончаренко, В. І. Бояров [та ін.]. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 504 с.
7. Криміналістика в тестах [Текст] : навч. посіб. / І. І. Когутич, О. М. Калужна, І. В. Жолнович [та ін.]; за заг. ред. І. І. Когутича. – К. : Алетра, 2013. – 534 с.
8. Криміналістика [Текст] : підручник / В. Ю. Шепитько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель [та ін.] / за ред. В. Ю. Шепитька. – 4-те вид., перероб. і доп. – Х. : Право, 2008. – 464 с.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар [Текст]. В 2 т. Т. 1. / О. М. Бандурка, Е. М. Блажинський, Є. С. Бурдоль [та ін.]; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонкин, А. В. Портнова. – Х. : Право, 2012. – 768 с.

10. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар [Текст]. В 2 т. Т. 2. / О. М. Бандурка, Е. М. Блажинський, Є. С. Бурдоль [та ін]; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонкин, А. В. Портнова. – Х. : Право, 2012. – 664 с.

11. Криміналістика [Текст] : учебник / под ред. А. Г. Филиппова. – М. : Юриспруденция, 2010. – 352 с.

12. Криміналістика [Текст] : учебник / Т. В. Аверьянова, Р. С. Белкин, Ю. Г. Корухов, Е. Р. Росинская. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Норма, 2008. – 944 с.

13. Когутич, І. І. Криміналістика [Текст] : курс лекцій / І. І. Когутич. - К. : Атіка, 2008. – 888 с.

14. Коновалов, В. Е. Криміналістическая тактика : теории и тенденции [Текст] : учеб. пособие / В. Е. Коновалов, В. Ю. Шепитько. – Х. : Гриф, 1997. – 256 с.

15. Коновалова, В. Е. Допрос : тактика и психология [Текст] / В. Е. Коновалова. – Х. : Консум, 1999. – 157 с.

16. Коновалова, В. Е. Концепция криміналістической тактики : прогнозы развития [Текст] / В. Е. Коновалова // Актуальні проблеми криміналістики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Х. : 2003. – С. 66-74.

17. Кузьмин, А. С. Сборник задач по криміналістике [Текст] : пособие для студентов вузов / А. С. Кузьмин, А. М. Хлус. – Минск : Тетра Системс, 2010. – 160 с.

18. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни «Криміналістика» (відповідно до вимог ECTS) [Текст] / уклад. : В. Ю. Шепитько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель [та ін]. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2008. – 155 с.

19. Салтевський, М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) [Текст] : підручник / М. В. Салтевський. – К. : Кондор, 2006. – 588 с.

20. Удовенко, Ж. В. Криміналістика : конспект лекцій [Текст] / Ж. В. Удовенко; за заг. ред. В. І. Галагана. – К. : Центр учбової літератури, 2016. – 320 с.

21. Шеремет, А. П. Криміналістика [Текст] : навч. посіб. / А. П. Шеремет. – К. : ЦУЛ., 2009. – 472 с.

Зміст

Вступ.....	3
Криміналістична тактика	
Тема 1. Загальні положення криміналістичної тактики.....	5
Тема 2. Криміналістичні версії, організація і планування розслідування.....	20
Тема 3. Тактика огляду.....	44
Тема 4. Тактика допиту.....	71
Тема 5. Тактика обшуку.....	103
Тема 6. Тактика слідчого експерименту.....	136
Тема 7. Тактика пред'явлення для впізнання.....	166
Тема 8. Тактика призначення і проведення судових експертиз.....	188
Список використаних джерел.....	218
Зміст.....	220